

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Kaisa Lumiste

**SEKSUAALSE AHISTAMISE ÕIGUSLIKUST REGULATSIOONIST
KARISTUSSEADUSTIKUS JA SEKSUAALSE AHISTAMISE OHVRITE
KOGEMUSTEST KANNATANUTENA REGULATSIOONI VALGUSES**

Magistritöö

Juhendaja
Dr. iur. Silvia Kaugia

Tartu
2019

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Seksuaalse ahistamise olemuse erinevad käsitlused ja kujunemine läbi ajaloo	8
1.1. Seksuaalne ahistamine kui naistevastane ja sooline vägivald.....	8
1.1.1. Naistevastasest ja soolisest vägivallast ajaloolises läbilõikes	8
1.1.2. Seksuaalvägivallast seksuaalse ahistamiseni	13
1.2. Seksuaalne ahistamine kui iseseisev vägivallategu	16
1.3. Teooriad seksuaalse ahistamise selgitamiseks.....	19
2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon teistes riikides	23
2.1. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Ameerika Ühendriikides.....	23
2.2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Euroopa Liidus	25
2.2.1. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Saksamaal.....	26
2.2.2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Prantsusmaal	28
3. Seksuaalse ahistamise käsitlus Istanbuli konventsioonis ja regulatsioon Eesti õiguskorras	31
3.1. Seksuaalse ahistamise käsitlus Istanbuli konventsioonis.....	31
3.2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon soolise võrdõiguslikkuse seaduses.....	33
3.3. Seksuaalse ahistamise regulatsioon karistusseadustikus – § 153 ¹	35
3.3.1. Regulatsiooni sisu	35
3.3.2. Väärteona kvalifitseerimise positiivsed ja negatiivsed aspektid	38
3.3.3. Seksuaalse ahistamise formaalsest ja mitteformaalsest sanktsioneerimisest	43
3.3.4. Väärteomenetluse läbiviimisest KarS § 153 ¹ alusel ning Politsei- ja Piirivalveameti statistikast	46
3.4. Teistest seksuaalse ahistamise seotud regulatsioonidest karistusseadustikus.....	51
3.4.1. KarS § 141 – vägistamine	51
3.4.2. KarS § 157 ³ – ahistav jälitamine	54
3.4.3. KarS § 262 – avaliku korra rikkumine	56
Kokkuvõte	59
The legal regulation of sexual harassment in the Estonian Penal Code and experiences of harassment victims with reference to that regulation	62
Kasutatud materjalid.....	66
Kasutatud kirjandus	66
Kasutatud normatiivallikad.....	69
Kasutatud õigusaktide eelnõud ja seletuskirjad	70

Kasutatud kohtulahendid	70
Muud kasutatud materjalid	71
Avaldamata materjalid	72
Lisa 1. Ankeetküsitlus ja vastuste koondkokkuvõte.....	73

Sissejuhatus

„/---/ Miks ma küsin endalt kogu aeg, kas mul on õigus naerda, kas mul on õigus flirtida, kas mul on õigus vihastada; kas mulle on lubatud öelda midagi, mis ei põhine teaduslikult läbiuuritud järeldustel? /---/ Mulle meeldiks öelda, kuidas ahistamisega tegelikult on, kuid kahjuks on uurijatel endil küsimusi rohkem kui vastuseid,“ kirjutas seksuaalse ahistamise sotsiaalsest konstrueerimisest doktoritöö kirjutanud Katri Lamesoo 22. detsembri 2017. aasta Sirbis.¹ 2017. aasta sügis oli aeg, kus tuhanded inimesed üle maailma, ka eestlased, tulid (sotsiaal)meedias välja oma ahistamislugudega, millele tuhanded teised vastasid toetusavalduste või vastupidi, pahameeletormiga, sest kirjeldatud juhtumid polnud piisavalt olulised, olid toimunud ammu või üldsegi mitte. Juhtumeid oli seinast-seina, alustades lugudest, mille järgi võõras mees tänaval on hüüdnud seksuaalse sisuga labasusi, lõpetades kirjutistega, kuidas kaaslane on aastaid vägistanud. Nagu Katri Lamesoo oma artiklis kirjutab, ei ole kellegi jaoks lõplikult selge, mis seksuaalne ahistamine tegelikult on. Igal inimesel on sellest oma subjektiivne arvamus, mis teiste omaga kokku ei pruugi minna. Seetõttu on aga lihtne teistel ühiskonnaliikmetel naeruvääristada ahistamisohvreid ning pisendada nende suhtes toime pandud tegusid, mis teiste jaoks ei pruugi näida ülemäära tõsised.

Eesti õiguskorda ilmus seksuaalse ahistamise mõiste esimest korda 2004. aastal, kui hakkas kehtima soolise võrdõiguslikkuse seadus, mille eesmärk on selle esimese paragrahvi alusel tagada Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenev võrdne kohtlemine ning tagada naiste ja meeste võrdõiguslikkust kui üht põhilist inimõigust.² Soolise võrdõiguslikkuse seaduse § 3 lg 3 ja 5 järgi on seksuaalne ahistamine üks otsese diskrimineerimise liikidest, tähendades alluvus- või sõltuvussuhtes isikule soovimatut tahtlikku sõnalist, mittesõnalist või füüsilist seksuaalse olemusega käitumist või tegevust, mille eesmärk või tegelik toime on isiku väarikuse alandamine, mis loob häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna. Eelkõige räägiti soolise võrdõiguslikkuse seaduse kontekstis seksuaalsest ahistamisest tööelus, selle reguleerimisalast jäid välja kõik sellised olukorrad, kus alluvus- või sõltuvussuhet ei esinenud.

Seksuaalse ahistamise kui nähtuse laiem teadvustamine ning ahistamislugude päevavalgele toomine on aina enam tekitanud ühiskondlikke diskussioone sellest, mis on seksuaalne

¹ K. Lamesoo. Kuidas siis ahistamisega tegelikult on? – Sirp 22.12.2017. - <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/ahista/> (24.04.2019).

² Soolise võrdõiguslikkuse seadus. - RT I 2004, 27, 181

ahistamine tegelikult ning milliseid teiste inimeste vastu suunatud tegusid tuleks selle all mõista ning vajadusel ka riiklikult karistada. Riik ja selle karistusõiguslik sanktsioonisüsteem peab olema selge ja üheselt mõistetav, kõigile peab olema aru saada, milline tegu on riiklikul tasandil taunitav ja sanktsioneeritav ning milline mitte. Kuigi riik ei saa karistusõiguslike meetmetega reguleerida kõiki ühiskonnas ebasoositavaid käitumisviise, peab see siiski pidevalt uuenema, käima kaasas ühiskondlike protsessidega ning tabama ära, millal on mingi teguviis muutunud inimeste jaoks nii taunimisväärseks, et sellele peaks reageerima ka riikliku sanktsioonisüsteemiga. Seksuaalse ahistamise puhul juhtus see 2017. aasta juuli alguses, kui jõustus Eestis uus karistusseadustiku (edaspidi ka KarS) redaktsioon, milles oli esmakordselt väärteona kvalifitseeritud ka seksuaalne ahistamine – inimväarikust alandava eesmärgi või tagajärjega teise inimese tahte vastane kehaline seksuaalne iseloomuga tegu (KarS § 153¹)³. Sarnaselt soolise võrdõiguslikkuse seadusega aga määratleti seksuaalne ahistamine mitte isikuvastase süüteona, vaid võrdõiguslikkuse vastase süüteona, välistades sellega justkui konkreetse ohvri olemasolu.

Väline tõuge seksuaalse ahistamise väärteokoosseisu lisamiseks karistusseadustikku tuli Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perversivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni ehk Istanbuli konventsiooni allakirjutamisest. Istanbuli konventsiooni artikkel 40 järgi on seksuaalne ahistamine mis tahes seksuaalse alatooniga soovimatu verbaalne või füüsiline käitumine, mille eesmärgiks või tagajärjeks on isiku väarikuse riivamine, eriti hirmutava, vaenuliku, heidutava, alandava või ründava õhustiku tekitamine.⁴ Seega on võimalik juba esimesel vaatlusel järeldada, et Eesti karistusseadustiku ja Istanbuli konventsiooni seksuaalse ahistamise definitsioonid erinevad teineteisest oluliselt. Tekivad küsimused, milline tegu on karistusseadustiku järgi täpsemalt seksuaalse ahistamisena mõistetav ning miks on seadusandja seksuaalse ahistamise sätte karistusseadustikku just nii viisi kirja pannud, hälbides oluliselt Istanbuli konventsiooni seksuaalse ahistamise mõistest.

Käesoleva magistritöö eesmärk on analüüsida KarS § 153¹ regulatsiooni sisu, võrreldes seda nii teiste riikide sarnaste regulatsioonidega kui ka erinevate seksuaalse ahistamise definitsioonidega, mis on välja toodud rahvusvahelistes lepingutes, õigusaktides või uuringutes. Teiseks proovitakse välja selgitada, milliseid ahistamistegusid mõistab riik karistusväärsetena ning milliseid mitte. Analüüsides seksuaalse ahistamise ohvrite nägemusi nende suhtes toime

³ Karistusseadustik. - RT I, 26.06.2017, 8.

⁴ Euroopa Nõukogu naistevastase ja perversivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. - RT II, 26.09.2017, 2.

pandud tegudest, proovitakse leida vastus küsimusele, kas on täidetud inimeste ootused riigi sanktsioonimehhanismidelt abi saamiseks. Sellega seoses analüüsitakse magistritöös, milline mõju on ohvritele seksuaalse ahistamise kvalifitseerimisel just väärteona ja millised probleemid võivad ahistamistegude menetlemisel ette tulla. Püütakse leida vastus küsimusele, kas on selliseid ahistamistegusid, mille puhul ohvrid teenimatult igasugusest seaduse kaitsest ilma jäetakse ning mil viisil oleks seadusandjal võimalik seda parandada.

Magistritöö hüpoteesideks on:

- 1) Seksuaalse ahistamise ohvrid mõistavad ahistamistegudena enamat kui seadusandja karistusseadustikku kirja on pannud;
- 2) On selliseid ahistamistegusid, mis on karistusseadustiku regulatsioonist välja jäänud, kuid mis oma olemuselt võiksid tuua kaasa karistusõigusliku vastutuse.

Magistritöös väljatoodu sidumiseks reaalse eluga viidi 11. aprillist kuni 19. aprillini 2019 läbi ankeetküsitlus, mille peamine eesmärk oli koguda seksuaalset ahistamist kogenud inimeste lugusid nende suhtes toime pandud ahistamistegude kohta, et välja selgitada, kas inimeste arvamus ja arusaamine seksuaalsest ahistamisest läheb kokku seadusandja nägemusega karistusseadustikus. Teiseks eesmärgiks oli koguda statistilist informatsiooni selle kohta, kes oli ahistamisteo toimepanija ning kas ohver pöördus abi saamiseks politsei poole; eitava vastuse korral taheti teada põhjust, miks ei pöördutud. Menetlusega seotud küsimustega sooviti välja selgitada, kuidas politsei väärteoteatele reageeris ning kuidas menetlus kulges. Küsitluse valimiks olid kõik inimesed, kes alates 2017. aasta juulikuust, s.o ajast, kui Eestis hakkas kehtima seksuaalse ahistamise karistusõiguslik regulatsioon, on kogenud seksuaalset ahistamist. Küsitlusele vastas 83 inimest, kellest 5 ei sobinud nende vastuseid vaadates ilmselgelt valimisse – neli seetõttu, et juhtum toimus enne 2017. aastat, ning üks seetõttu, et juhtum ei toimunud Eestis. Nende vastuseid töös ei kasutata. Saadud vastuseid kasutatakse magistritöö kolmandas peatükis teoreetilise materjali ning Politsei- ja Piirivalveameti statistika näitlikustamiseks.

Magistritööl on kolm peatükki.

Magistritöö esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade seksuaalse ahistamise erinevatest käsitlustest ning selle kujunemisest iseseisvaks süüteoaks. Selleks avatakse esmalt naistevastase ja soolise vägivalla olemus, mille üheks liigiks seksuaalne ahistamine on. Naistevastase ja soolise vägivalla olemuse paremaks mõistmiseks tuuakse välja selle ajalooline taust, s.o naiste

õiguste ja õigusliku seisundi muutumine ajaloo lõikes. Seejärel käsitletakse seksuaalvägivalda, mille alla seksuaalne ahistamine oma olemuselt kuulub. Peatükis kajastatakse ka seksuaalse ahistamise kohta tehtud rahvusvahelisi uuringuid ja tuuakse välja, kuidas on nendes seksuaalset ahistamist defineeritud. Viimaseks kirjutatakse lahti erinevad teooriad, mis on aastate jooksul teoreetikute poolt välja pakutud seksuaalse ahistamise kui nähtuse mõistmiseks ja selle toimumisest arusaamiseks.

Teises peatükis tuuakse välja mõned teistes riikides kehtivad seksuaalse ahistamise regulatsioonid nii karistusõiguse kui ka tööõiguse kontekstis. Täpsemalt kirjutatakse esmalt Ameerika Ühendriikide seksuaalse ahistamise regulatsioonist ja selle kujunemisloost, mis pani teatud mõttes aluse seksuaalse ahistamise mõistmisele soolise diskrimineerimisena. Teiseks kirjeldatakse Euroopa Liidu üldist regulatsiooni seksuaalse ahistamise kohta ning tuuakse näitena välja kaks Euroopa Liidu riiki – Saksamaa ja Prantsusmaa, kes on sarnaselt Eestiga seksuaalse ahistamise kriminaliseerinud.

Magistritöö kolmandas peatükis analüüsitakse Eesti regulatsiooni. Esmalt käsitletakse Istanbuli konventsiooni ja selle mõju seksuaalse ahistamise kriminaliseerimisele Eestis. Seejärel antakse ülevaade soolise võrdõiguslikkuse seadusest, kus seksuaalset ahistamist on mainitud soolise diskrimineerimisena töökohal. Edasi keskendutakse Eesti karistusseadustikule: tuuakse välja seksuaalse ahistamise regulatsiooni sisu ning kirjutatakse lahti selle objektiivne ja subjektiivne koosseis, tuginedes seaduse tekstile ja seletuskirjale seadusemuudatuste kohta. Sellega seoses võrreldakse Eesti regulatsiooni ka töö teises peatükis nimetatud riikide omadega. Kõnealuses peatükis analüüsitakse ka seksuaalse ahistamise väärteona kvalifitseerimise positiivseid ja negatiivseid aspekte ning kirjutatakse seksuaalse ahistamise formaalsest ja mitteformaalsest sanktsioneerimisest. Karistusseadustiku regulatsiooni kontekstis antakse ülevaade Politsei- ja Piirivalveameti statistikast seksuaalse ahistamise väärteo menetlemise kohta ning analüüsitakse ankeetküsitluse tulemuste näitel, millised võivad olla KarS § 153¹ alusel läbiviidava väärteomenetluse kitsaskohad. Lisaks tuuakse välja ka teised karistusseadustiku regulatsioonid, mis võivad olla seksuaalse ahistamisega seotud – need on vägistamine, ahistav jälitamine ja avaliku korra rikkumine.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad: seksuaalne ahistamine, karistusõigus, väärteomenetlus, võrdõiguslikkus

1. Seksuaalse ahistamise olemuse erinevad käsitlused ja kujunemine läbi ajaloo

1.1. Seksuaalne ahistamine kui naistevastane ja sooline vägivald

1.1.1. Naistevastasest ja soolisest vägivallast ajaloolises läbilõikes

Kuigi seksuaalset ahistamist, nagu ka seksuaalvägivallada üldiselt, võivad kogeda nii mehed kui naised, on kirjanduses kajastatud seda kui ühte naistevastase vägivalla liikidest, mille toimepanijad on üldjuhul mehed.⁵ ÜRO peaassamblee võttis 1993. aastal vastu deklaratsiooni naistevastase vägivalla kaotamise kohta.⁶ Nimetatud deklaratsiooni artiklis 1 defineeritakse naistevastast vägivallada kui igasuguseid soolise vägivalla akte, mille tulemuseks on või võib tõenäoliselt olla naistele füüsilise, seksuaalse või psühholoogilise kahju või kannatuste tekitamine, sealhulgas selliste tegudega ähvardamine, ning sundimine ja omavoliline vabaduse võtmine avalikus või eraelus.

Naistevastase vägivalla kaotamise deklaratsiooni artiklis 2 on naistevastase vägivalla liikidena välja toodud näiteks füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald, mis toimub kodus, aga ka füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald, mis toimub ühiskonnas üldiselt, see on näiteks vägistamine, seksuaalne ahistamine ja ähvardamine tööl, haridusasutustes ja mujal ning riigipoolne füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald, kusiganes see ei toimuks.

Sooline vägivald üldiselt on igasugune isiku vastu suunatud vägivald tema soo, soolise identiteedi või soolise väljendumise tõttu, samuti ka vägivald, mis teatud soost isikuid kõige rohkem mõjutab. Sooline vägivald võib ohvrile tekitada füüsilist, seksuaalset, emotsionaalset, psühholoogilist või majanduslikku kahju.⁷

Tulenevalt naiste ühiskondlikust seisundist läbi ajaloo ei ole aga seksuaalset ahistamist ja naistevastast vägivallada alati nähtud olulise probleemina, mis vajaks lahendamist või mis naiste heaolu mõjutaks. Meeste dominantsus naiste üle hakkas kujunema 3000.-2000. aastatel eKr.

⁵ Vt nt C. S. Diehl. Ways of explaining sexual harassment: Motivating, enabling and legitimizing processes. University of Bielefeld 2014, lk 2. -

<https://pdfs.semanticscholar.org/b538/33652efacb1ca9d7c21776f3457f8bc76d04.pdf> (28.01.2019).

⁶ Declaration on the Elimination of Violence against Women. – ÜRO veebileht. - <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (29.01.2019).

⁷ Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020, lk 3. – Vabariigi Valitsuse veebileht. - https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf (06.02.2019).

Sellel sõdaderohkel ajal anti naistele valik – pakkuda sõjas võidu saanud meestele seksuaal- ja majapidamisteenuseid või jätta end ja oma lapsi sõjakoleduste eest kaitseta.⁸

Naise rolli alamana ja mehe olulisemat positsiooni ilmestasid hästi religioossed tekstid ja uskumused. Üks ilmekamaid on näiteks Piiblisel kirjapandul, et Jumal andis just Aadamale võimaluse nimetada kõik Jumala loodu⁹ ning et Eeva sündis Aadama küljeluust¹⁰. Eelnevale lisaks on Piiblis kirjas, et just Eeva meelitas Aadama keelatud vilja sööma, mistõttu nad Paradiisist välja visati.¹¹

11. ja 12. sajandi *common law* õiguskultuuriga Inglismaal aga olid naised meeste omandi staatuses ning usuti, et mees ja naine on Jumala ees „üks“, mis tähendas, et ka seaduse silmis oldi üks inimene ehk mees. Mehed panid paika reeglid, kuidas naised peaksid käituma ning otsustasid, mis juhtub reegleid rikkunud naistega – seetõttu oligi keskajal õigus mehi soosiv ja naisi „sobivalt“ kaitsev. Kui meeste roll oli kaitsta naist ja oma perekonda, siis naiste elu keerles ümber koduste tegevuste, kusjuures see oli tugevalt seotud religiooninormidega. Kiriku silmis olid naised teisejärgulised meeste järel ning sõltuvad üksnes meestest, kuna nad olid tollaegsete uskumuste kohaselt irratsionaalsed ja lihtsamini patuteele langevad.¹²

Keskaegse Inglismaa õiguse järgi pidi naine saama oma abikaasa allkirja, kui ta soovis sõlmida lepingut, kui ta kohtusse kaevati või kui ta koostas testamenti. Eelnevale lisaks lubasid *common law* seadused mehel kontrollida oma abikaasa kinnisvara ja isiklikku vara, mis oli omandatud abielu kestel. Naistel ei olnud oma omandi suhtes sõnaõigust ja abikaasale vasturääkimise eest karistati karmilt.¹³

Samas oli Inglismaal, erinevalt kõikidest teistest Euroopa riikidest, antud naistele suhteliselt laiad õigused oma abikaasa vara pärimiseks ja isegi pärandi muutmiseks iseenda kasuks pärast abikaasa surma. Näiteks oli lesel õigus saada kolmandik oma surnud abikaasa pärandist, seda nimetati ka n-ö lese elatiseks (*dower*), mis peaks olema hüvitis naise poolt abiellu toodud

⁸ V. C. Fox. Historical Perspectives on Violence Against Women. – Journal of International Women's Studies, 4(1), lk 16-18. - <https://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1559&context=jiws> (03.11.2018).

⁹ 1Ms 2,19.

¹⁰ 1Ms 2,22.

¹¹ 1Ms 3,12.23.

¹² B. Thaxter. An Examination of Women's Rights in Medieval England. – Mount Royal Undergraduate Humanities Review, vol 1 (2013), lk 26-27. – <https://mrujs.mtroyal.ca/index.php/mruhr/article/view/28/9> (30.03.2019).

¹³ V. C. Fox, lk 19.

kaasavarale. See tähendas, et kui mees ei olnud oma testamendiga naisele midagi jätnud, sai naine pöörduda kohtusse testamendi vaidlustamiseks. Seda sai teha küll ainult teise „ausa“ mehe kaasabil, kes pidi olema näiteks naise poeg või mees, kes lubas naisega uuesti abielluda, ning naine ei saanud päritud vara edasi pärandada.¹⁴

On teada, et varasematel sajanditel oli meestele antud ühiskonna poolt vaikiv luba füüsiliselt oma naise karistada, kuivõrd mees oli perepea ja tal oli õigus näidata oma võimu – tegemist oli n-ö abielusisese „korralekutsumisega“. Valitses aramus, et kuivõrd naised on nõrgem sugu, peavad just mehed neid elus suunama ning ainult mehele alludes on võimalik naisel saada vabaks oma ihadest ja isust, mis olevat naistes alates Eeva pattulangemisest Paradiisis. Mitmed õigustekstid lubasid meestel karistada oma naist „mitte laiema kui mehe põidlalaiuse instrumendiga“.¹⁵

Eelnevale lisaks oli suhtumine erinev ka naistesse ja meestesse, kes tapsid oma abikaasa. Nimelt oli süüdimõistetud kurjategijatel võimalus paluda armu kuningalt. Kui mehele selline võimalus anti, võis usutav olla lugu, et ta tappis oma naise kirehoos, kui sattus talle ja naise armukesele peale. Küll aga ei peetud naise sellist selgitust usutavaks, kuivõrd naine oli tollaegsete uskumuste järgi külm ega käitunud emotsioonide ajal, mistõttu abikaasa truudusetus ei olnud naise süüst vabastamiseks piisav vabandus.¹⁶ Selline tollaegne uskumus, et naine emotsioonidest tulenevalt ei käitu, illustreerib hästi, kuidas uskumused ja suhtumised aja jooksul muutuvad. Üks seksistlikumaid arvamusi naiste suunal on nüüdisajal just see, et nad ei sobi juhtivatele positsioonidele oma emotsionaalsuse tõttu, samas vaadatakse viltu naistele, kes julgevad häälekalt öelda välja oma arvamust.

Vägistamist, ühte raskemat isikuvastast kuritegu tänapäeval, ei ole ajaloo jooksul alati mõistetud eelkõige kui naisevastast vägivalda juhul, kui ohver on olnud naine. Kuivõrd meeste ja naiste omavahelisi suhteid mõjutas kristlus, olid mitmed vaated naise kehale pärit justnimelt Piiblist. Näiteks arvati, et naiste keha ei kuulu mitte ainult talle, vaid ka tema seaduslikule abikaasale. Samuti oldi seisukohal, et vallaline süütu naine peab oma tegemistes mõtlema vaid Jumala peale, abielus naine aga oma abikaasa ja tema heaolu peale.¹⁷ Arusaamise tõttu, et naised peavad alati oma mehele alluma ning täitma meeste soove, ei saanudki keskajal elanud inimeste teadvuses olla olemas näiteks abielusisest vägistamist.

¹⁴ B. Thaxter, lk 30.

¹⁵ V. C. Fox, lk 20.

¹⁶ V. C. Fox, lk 22.

¹⁷ B. Thaxter, lk 27.

Eelnevale lisaks valitses ka arvamus, et naise vägistamine on vägivald naise elus oleva mehe vastu. See tähendab, et karistus vägistajale olenes suuresti sellest, kuidas vägistamine mõjutas ohvri isa või abikaasat ning milline oli ohvri staatus ühiskonnas. Kõrgema staatusega süütute naiste vägistamise eest nähti karistustena ette muuhulgas kastratsiooni või surmanuhtlust, aga ka ohvri abiellumist või rahalist kompensatsiooni ohvri isale. Kui ohver oli aga teenijanna või ori, siis üldiselt karistust ei järgnenud.¹⁸

Lisaks, veel 20. sajandil oldi seisukohal, et enamik naisi fantaseerivad vägistada saamisest. 1950ndatel ja 60ndatel arvati, et naised võitlevad seksuaalvahekorra vastu ainult seetõttu, et nii on saanud kombeks, mistõttu ei ole tegelikkuses aru saada, kas naine ütleb päriselt ei või mitte – segaduse vältimiseks soovitati naistel oma vastupanu kuidagi erilist välja näidata, ainult verbaalsest protestist või isegi nutmisest ei piisavat, et keeldumist väljendada.¹⁹

Ameerika Ühendriikides New Yorki osariigis keelustati abielusisene vägistamine alles 1978. aastal, kui vastu võetud seadus sätestas, et keelatud on sunnitud vahekord nii võõra, tuttava kui ka abikaasa poolt. Enne seda arvati, et abielusisest vägistamist ei saagi olemas olla, kuivõrd naine peab alati mehe soovidele alluma.²⁰ See ei tähenda aga, et abielusisene vägistamine oleks keelatud igal pool, isegi mõned USA osariigid ei olnud sajandivahetuseks abielusisest vägistamist kuriteoks tunnistanud või uurisid seda ainult juhul, kui vägistamisega kaasnes füüsiline sund või tõsine füüsiline vigastus. Veel tänapäevalgi tuuakse abielusisese vägistamise „kaitseks“ välja ajaloolised põhjused ja naiste kohustus meestele alluda, arvatakse ka, et abielus toimuv on osapoolte siseasi ning sellesse ei peaks sekkuma.²¹

Naiste roll ja seeläbi suhtumine naistevastasusse vägivalda muutus järk-järgult suuresti tänu naisliikumisele ja feminismile. 1848. aastal toimunud esimesel feminismitemalisel konverentsil kuulutati, et naised ja mehed peavad olema võrdsed ka abielus ning tähtis on anda naistele nende autonoomsus, viidates naise kohustusele mehele alluda.²²

¹⁸ V. C. Fox, lk 23.

¹⁹ V. C. Fox, lk 19.

²⁰ V. C. Fox, lk 23.

²¹ J. E. Hasday. Contest and Consent: A Legal History of Marital Rape. – California Law Review, volume 88, issue 5, lk 1484-1485. –

<https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1484&context=californialawreview> (30.03.2019).

²² V. C. Fox, lk 24-25.

Esimese laine feminismi ajal 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses tõusis esile võitlus naiste valimissõiguse eest nii Ameerika Ühendriikides kui ka mitmetes Euroopa riikides. Tolleaegsed naisõiguslased ehk suffražetid pöörasid tähelepanu ka naistega seotud stereotüüpidele, muuhulgas vaidlustasid naise rolli pelgalt majapidamise ja laste eest hoolitsejana. Suffražetid olid seisukohal, et ka naised võivad olla head avalikud kõnelejad ja argumenteerijad, vastukaaluks sel ajal valitsenud arvamusele, et naisel ei sobi sõna võtta. Suureks argumendiks valmisõiguse naistele andmise poolt oli ka juriidiline võrdsus.²³ 19. sajandiks oli ka keelustatud abielusisene „korrarekutsumine“ ehk meeste õigus naisi füüsiliselt karistada.²⁴ Teise laine feministid, kes tegutsesid 1960ndatel ja 70ndatel, nõudsid meestega võrdset palka ning võrdsust koolides ja tööl. Lisaks sellele pöörati tähelepanu asjaolule, et naised teevad topeltööd, see tähendab nii tööd oma ametlikul töökohal kui ka kodus.²⁵

Kahjuks ei ole isegi praegusel suhteliselt võrdõiguslikul ajal naiste töökoormus oluliselt muutunud või võrdsustunud meeste omaga. Näiteks on OECD kogunud statistikat selle kohta, kui palju teevad erinevates riikides naised ja mehed nii tasustatud kui ka tasustamata tööd. Uurimustest on selgunud, et naised teevad meestest palju rohkem tasustamata tööd, mille all mõistetakse näiteks erinevaid kodutöid (koristamine, söögitegemine, laste kasvatamine), aga ka vabatahtlikku tööd või teiste pereliikmete eest hoolitsemist. OECD kogutud andmete järgi teeb keskmine eesti naine päevas 249,2 minutit tasustamata tööd, keskmine eesti mees aga 160,2 minutit. Sealjuures tasustatud minutite maht oluliselt ei erine – naistel on see 244,9 ja meestel 264,1.²⁶

Mitmed naisajaloolased on seisukohal, et naistevastase vägivalda diskrediteerimine toimus tõsiselt alles 1970ndatel. Ameerika Ühendriikides ja Ühendkuningriikides võeti vastu mitmeid seaduseid, mis lõpetasid meeste domineerimise naiste üle koduseinte vahel.²⁷ Seega, seoses suhtumise muutumisega naiste rolli ja positsiooni ühiskonnas muutus ka suhtumine naistevastasesse vägivalda. Käsikäes käisid naistele meestega võrdsete õiguste andmine ja arusaamine, et naisel on õigus ise oma käekäigu üle otsustada. Seoses abikaasa või isa eestkoste alt pääsemisega sai selgeks, et naise keha on puutumatu ning naistevastane vägivald mõjutab

²³ C. Kroløkke, A. S. Sørensen. Chapter 1: Three Waves of Feminism: From Suffragettes to Grrls. - Gender Communication Theories & Analyses: From Silence to Performance. SAGE Publications: 2005, lk 5.- https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/6236_Chapter_1_Kroløkke_2nd_Rev_Final_Pdf.pdf (27.01.2019).

²⁴ V. C. Fox, lk 27.

²⁵ C. Kroløkke, A. S. Sørensen, lk 10-11.

²⁶ Time spent in paid and unpaid work, by sex. – OECD statistika veebilehekülj. - <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54757> (05.04.2019).

²⁷ V. C. Fox, lk 27.

kõige karmimalt just naist ennast – arusaamine, mis tänapäeval vähemalt arenenud lääneriikides nii loogiline tundub, oli veel sajand tagasi ennekuulmatu.

Tänu naisõiguslastele muutus 20. sajandi jooksul naistevastane vägivald, sealhulgas ka seksuaalne ahistamine perekesksest probleemist avalikkust huvitavaks küsimuseks. Professor Jüri Saar võttis 2013. aastal avaldatud artiklis „Naistevastase vägivalla märgilisest tähendusest“ naistevastasesse vägivalda toimunud suhtumise muutumise kokku järgmiselt: „1970. aastatel muutus see eraküsimusest avalik-õiguslikuks probleemiks, 1980.–1990. aastal sotsiaalsest küsimusest kriminaalset laadi probleemiks ja alates 1990. aastate keskpaigast käsitletakse seda valdkonda üha enam kui inimõiguste ja diskrimineerimisega seotut”²⁸.

1.1.2. Seksuaalvägivallast seksuaalse ahistamiseni

Maailma Terviseorganisatsioon on oma 2002. aasta uuringus toonud välja definitsiooni, mille järgi seksuaalvägivald on „igasugune seksuaalse alatooniga tegu või selle teo toimepanemise katse, soovimatud seksuaalse sisuga märkused või lähenemiskatsed või muul moel inimese seksuaalsuse vastu sunni abil toime pandud teod ükskõik kelle poolt sõltumata tema suhtest ohvriga ning ükskõik millises keskkonnas, sealhulgas, aga mitte ainult kodus või tööl.“²⁹ Seksuaalvägivalla definitsioone on välja pakutud teisigi, kuid ühine arusaam on, et seksuaalvägivald toimub inimese tahte vastaselt, s.o ilma tema nõusolekuta, teda sundides või temaga manipuleerides seksuaalse alatooniga tegu toime panema.

Sund tähendab seksuaalvägivalla kontekstis igasugust jõu näitamist, sh füüsilist sundi, aga ka ähvardamist (nt kehavigastuste tekitamisega, aga ka kasust ilmajätmisega töökoha või hea hinde näol), psühholoogilist survestamist või väljapressimist. Sellise sundimise tagajärjel on võimalik allutada ohvrit enda tahtele, saades temalt n-ö „nõusolek“ (ingl. keeles *false agreement*).³⁰ Ohvri nõusolekust ei saa seksuaalvägivalla puhul rääkida ilmselgelt ka olukordades, kus ohver on olnud alkoholi või teiste uimastite mõju all, teadvuseta või sellise intellektipuudega, mille puhul ta ei ole võimeline aru saama seksuaalakti või selleks nõusoleku andmise tähendusest.³¹

²⁸ J. Saar. Naistevastase vägivalla märgilisest tähendusest. – Akadeemia nr 11, 2013, lk 1997.

²⁹ E. G. Krug jt (koost). World report on violence and health. Genf: Maailma Terviseorganisatsioon 2002, lk 149 – https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=1EAA1A659107E8A9662A8AD6C5264B02?sequence=1 (26.10.2018)

³⁰ K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part (koost). Seksuaalvägivalla levimus ja hoiakud eestis: uuringute ülevaade. Tartu: Eesti Seksuaaltervise Liit 2015, lk 9. – http://www.estl.ee/admin/upload/Dokumendid/SVV_ULEVAADE_EESTIS_2015.pdf (26.10.2018)

³¹ E. G. Krug jt (koost), lk 149.

Nõusolekut on analüüsitud Eesti karistusseadustiku kontekstis näiteks vägistamise ühe eeldusena, kuivõrd suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu on vägistamine ainult juhul, kui see toimub kannatanu tahte vastaselt. On leitud, et võimaliku nõusoleku analüüsimisel tuleb vaadata sündmuste käiku tervikuna ja anda sellele hinnang toimunu pinnalt. Probleemaatiliseks on käsitletud olukorda, kus toimepanijale heidetakse ette arusaamisvõimetuse ärakasutamist, näiteks juhul, kui kannatanu oli liigselt alkoholi tarvitanud – sellisel juhul tuleb nõusoleku olemasolu analüüsimiseks vaadata kannatanu seksuaalteole eelnenud käitumist ning kannatanu ja teo toimepanija omavahelist suhet.³² Samuti on välja toodud, et teo toimepanija tahtlus võib olla välistatud juhul, kui ta eeldab nõusoleku olemasolu, s.o eelkõige juhul, kui kannatanu ei olnud küll vahekorraga nõus, kuid ei väljendanud otseselt oma nõusolekut.³³

Selline lähenemine erineb seega mõnevõrra arvamusest, et alkoholi liigtarbimise tõttu arusaamisvõimetu inimesega seksuaalakti laskumine on alati vägistamine, olenemata sellest, kuidas inimene end enne väljendas või millised on pooltevahelised suhted. Selline seisukoht tuleb magistritöö autori arvates arusaamast, et isikul on võimalik igal ajal võtta oma nõusolek seksuaalsuhteks tagasi – kui ta on aga arusaamisvõimetu, ei saa tõsikindlalt väita, et enne alkoholi tarbimist või liigselt purju jäämist tegude või sõnadega väljendatud nõusolek igal juhul lõpuni kehtib.

Seksuaalvägivallana mõistetakse ka vägistamist, seksuaalset orjastamist, inimkaubandust seksuaalse ärakasutamise eesmärgil, sunniviisilist rasedust, steriliseerimist, aborti või abielu, naiste suguelundite moonutamist jne. Enamus seksuaalvägivallaaktidest on suunatud eranditult naiste vastu, kuid viimastel aastatel on näiteks suguelundite moonutamise kui seksuaalvägivalla all mõistma hakatud ka poiste ümberlõikamist teatud kultuuri- ja usuruumis.

Eesti Seksuaaltervise Liidu avaldatud kõikide taasiseseisvunud Eestis läbi viidud seksuaalvägivalla kogemusi ja hoiakuid käsitlevate uuringute ülevaates on välja toodud, et peale seksuaalvägivalla termini kasutatakse ka mitmeid teisi mõisteid sama vägivallaliigi nimetamiseks: nt seksuaalrünnak (ingl. keeles *sexual assault*), seksuaalne kuritarvitamine/sundus (ingl. keeles *sexual coercion*) või seksuaalne väärkohtlemine/ahistamine (ingl. keeles *sexual abuse*).³⁴ Seksuaalse ahistamise ingliskeelne vaste on ka *sexual harassment*.

³² M. Kurm. KarS § 141 komm 3.7.2. – Karistusseadustik. Komm vlj. 4. vlj. Tallinn: Juura 2015.

³³ M. Kurm. KarSK 2015. § 141 komm 4.2.

³⁴ K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part (koost), lk 9.

Eestis läbi viidud erinevatest uuringutest selgub, et alates 15. eluaastast on iga kaheksas naine (s.o 13%) kogenud seksuaalvägivalda, mis on paari protsendi võrra rohkem kui Euroopa Liidu keskmine. Seksuaalvägivalda kogenud meeste protsent on aga naistega võrreldes väike – erinevate uuringute kohaselt on keskmiselt 2% meestest kogenud oma elu jooksul seksuaalvägivalda.³⁵

Magistritöö autor on aga seisukohal, et kuivõrd seksuaalvägivald võib olla üks kõige alaraporteeritavamaid kuritegusid üldse ning ohvrid ei pruugi nendega toimuvat tunnistada ka anonüümses küsitluses, on seksuaalvägivalda kogenud naiste ja meeste protsent tõenäoliselt suurem. Eelnevale lisaks võib seksuaalvägivalda kogenud naiste ja meeste hulka suurendada asjaolu, et inimesed ei näe tihti nendega toimunut seksuaalvägivallana tulenevalt ühiskonnas juurdunud arusaamistest – näiteks ei ole kõik inimesed nõus sellega, et oma abikaasa sundimine seksuaalvahekorraks on samasugune vägistamine nagu mittekonsensuslik vahekord kahe võõra inimese vahel.

Kuigi kõik ühiskonnaliikmed on justkui nõus, et seksuaalvägivalla ennetamine ja selle kahjulike tagajärgede tõhus minimaliseerimine peaks olema üks demokraatliku riigi prioriteetidest, on seksuaalvägivallaga seonduvad müüdid ja hoiakud need, mis meid selle vägivaldaliigiga võitlemisel tagasi hoiavad. Nii usutakse, et seksuaalvägivald toimub ainult võõraste vahel, mehed ei saa olla seksuaalvägivalla ohvrid või naine on ise seksuaalvägivallas süüdi, kuivõrd kandis liiga lühikest seelikut või jõi võõraste meeste seltskonnas alkoholi. Näiteks selgus 2016. aastal TNS Emor poolt läbiviidud uuringust, et 43% meestest ja 42% naistest oli või pigem oli nõus sellega, et naised põhjustavad ise oma riietusega vägistamise ohvriks langemist.³⁶

Eesti Seksuaaltervise Liidu läbiviidud uuringust „Seksuaalvägivalla alased hoiakud Eestis“ selgus muuhulgas, et 19% meestest ja 8% naistest on arvamusel, et naistel on alateadlik soov olla vägistatud ning 45% meestest ja 33% naistest, et vägistamise ohvriks langenud inimene, kes on eelnevalt tarvitanud alkoholi, on osaliselt ise toimunu eest vastutav.³⁷ Sellistest hoiakutest tulenevalt ei pruugi näiteks mehed pöörduda seksuaalvägivalla ohvrina abistavate

³⁵ K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part (koost), lk 11.

³⁶ Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas 2016. Tallinn: TNS Emor 2016, lk 36. – Sotsiaalministeeriumi veebileht. - https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalla_vahendamise_programm/soopohise_vagivalla_uuring_2016_aruanne_emor_loplik.pdf (26.10.2018).

³⁷ K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part (koost), lk 25.

organisatsioonide poole, kartes naeruvääristamist, või naised esitada politseisse kaebust, sest nad olid ju vabatahtlikult mehega kaasa läinud. Nagu viimaste aastate meediakajastus on näidanud, on ühiskonnas püsivate seksuaalvägivalla müütide tõttu eriti suure löögi alla sattunud naised, kes on julgenud võtta sõna mõne ühiskonnas tuntud ja armastatud mehe vastu – tihti peetakse selliseid pöördumisi valekaebusteks ning neid teinud naisi odava kuulsuse otsijateks, kes soovivad mehe elu ära rikkuda.

Tegelikkuses on aga seksuaalvägivald tõsine ja reaalne probleem nii üksikisiku kui ka rahvatervise mõttes. Eesti Seksuaaltervise Liidu sõnul on „seksuaalvägivald sage pikaajaliste tervisehäirete põhjustaja ning traumeeriv nii kehalisele, vaimsele kui seksuaaltervisele. Lisaks otsestele vigastustele, soovimatule rasedusele ja seksuaalsel teel levivatele nakkustele, sh HIV, on just seksuaalvägivalla ohvritel võrreldes teisi vägivallaliike kogenutega kõrgem risk vaimse tervise häiretele.“³⁸

1.2. Seksuaalne ahistamine kui iseseisev vägivallategu

Seksuaalsest ahistamisest hakati 20. sajandi teises pooles esmakordselt rääkima töötamise kontekstis meeste ja naiste kõrvuti tööle hakkamise tagajärjena. Teemakohases kirjanduses ja juriidikas on leitud, et seksuaalset ahistamist töökohal saab jagada kahte erinevasse suuremasse kategooriasse: *quid pro quo* ahistamine ja „*hostile environment*“ *harassment* ehk ahistamine vaenuliku töökeskkonna tekitamisega. *Quid pro quo* ehk nii-öelda teene teene vastu ahistamine tähendab tavaliselt ülemuse poolt tehtavat ettepanekut seksuaalteenuste andmiseks ameti- või palgakõrgenduse vastu. Ahistamist vaenuliku töökeskkonna tekitamisega saab jaatada juhul, kui ohver suudab tõendada, et ta on pidanud taluma soovimatut solvavat ja hirmutavat käitumist, mille tagajärjel on muutunud ohvri töötingimused ja töökeskkond ebameeldivaks ja vaenulikuks. Kui *quid pro quo* ahistamine toimub üldjuhult ülemuse poolt alluva suunas, siis vaenuliku töökeskkonna tekitamine ei pea ilmingimata olema seotud tööülesannetega ning ahistajaks võivad olla nii töökaaslased, kliendid kui ka alluvad. Seksuaalse ahistamisega on mõlemal juhul tegemist seetõttu, et see on suunatud ohvri poole tulenevalt tema soost, s.o ajendatuna seksuaalsest ihast või vastupidi, vaenulikkusest teatud soo vastu.³⁹

Tänaseks on seksuaalne ahistamine jõudnud ka töökeskkonnast väljapoole, ahistajaks võib olla nii võõras tänaval kui ka elukaaslane kodus. Spetsiifiliste tegude ja käitumisviiside

³⁸ K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part (koost), lk 21.

³⁹ K. R. Browne. Sex, Power, and Dominance: The Evolutionary Psychology of Sexual Harassment. - Managerial and Decision Economics, Vol. 27, No. 2/3, lk 146. - <https://www.jstor.org/stable/25151428> (29.01.2019).

defineerimine seksuaalse ahistamisena on teemat käsitlevate uuringute järgi aga raske ülesanne. Esmalt seetõttu, et seksuaalset ahistamist on keeruline eristada tavapärasest seksuaalhuvi väljendamisest, kuivõrd iga inimese jaoks võib piir lubatud ja lubamatu teo vahel olla erinev. Teiseks ei ole suudetud jõuda konsensussele küsimuses, millised tegevused on sobilikud või sobimatud – on neid, kes leiavad, et tänaval vilistamine ehk n-ö *catcalling* või seksuaalse sisuga naljad on seksuaalne ahistamine, teiste arvates on tegemist aga tüüpilise sugudevahelise suhtlemisega, võttes arvesse, et enamikel juhtudel on eelnevate tegude adressaadiks naised ja tegijaks mehed. Kolmandaks ei suudeta kokku leppida, kas seksuaalse ahistamisega on tegemist ainult juhul, kui sellel on negatiivne mõju otsesele „sihtmärgile“ või saab ahistamistegu nentida ka juhul, kui see on ebamugav ümbritsevatele inimestele, s.o tekitab näiteks vaenuliku töökeskkonna.⁴⁰

Nagu magistr töö autor varem välja on toonud, räägitakse seksuaalsest ahistamisest üldiselt kui naistevastasest vägivallast. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet viis 28 liikmesriigis 42 000 naisega läbi intervjuud, milles uuriti naiste kogemusi füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivallaga, sealhulgas koduvägivallaga, jälitamisega ja seksuaalse ahistamisega. Nimetatud uuringus käsitleti seksuaalset ahistamist kui verbaalset, mitteverbaalset ja füüsilist käitumist, mis oli naiste jaoks soovimatu, solvav või hirmutav.⁴¹

Uuringus toodi seksuaalse ahistamisena välja järgmised teod: soovimatu puudutamine, kallistamine ja suudlemine; seksuaalse tagamõttega solvavad⁴² kommentaarid või naljad; kohatud kutsed kohtingule minna; pealetükkivad ja solvavad küsimused eraelu kohta; pealetükkivad ja solvavad kommentaarid füüsilise väljanägemise kohta; kohatu ja hirmutav himura või jõllitava pilguga vaatamine; seksuaalse sisuga kohatute piltide, fotode või kingituste saatmine; sündsusetu enesepaljastus; pornograafilise materjali vaatama sundimine; soovimatud ja solvavad seksuaalse sisuga e-mailid või SMS-id; soovimatu ja kohatu pealetükkivus sotsiaalvõrgustikes või jututubades.⁴³

⁴⁰ A. Pina, T. A. Gannon, B. Saunders. An overview of the literature on sexual harassment: Perpetrator, theory, and treatment issues. – *Agression and Violent Behaviour*. Vol 14. Kent: University of Kent 2009, lk 127. - https://www.researchgate.net/publication/222432858_An_overview_of_the_literature_on_sexual_harassment_Perpetrator_theory_and_treatment_issues (29.01.2019).

⁴¹ Violence against women: an EU-wide survey. Main results, lk 96. – Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet. veebileht. – <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> (29.01.2019).

⁴² Originaaluuringus on kasutatud sõna *offence*, mille on magistr töö autor läbivalt tõlkinud sõnaks solvav, ent mõningal juhul võib selle sõna tähendus olla ka ründav.

⁴³ Violence against women: an EU-wide survey, lk 97.

Selgus, et hinnanguliselt 82 kuni 102 miljonit naist (45%-55%) 28 Euroopa Liidu riigist on kogenud seksuaalset ahistamist alates 15. eluaastast. Lisaks, uuringu kohaselt iga teine naine Euroopa Liidus on kogenud alates 15. eluaastast vähemalt korra ühte neist seksuaalse ahistamise vormist, mille kohta küsiti, 32% nendest on seksuaalset ahistamist kogenud töökeskkonnas kolleegi, ülemuse või kliendi poolt.⁴⁴ Uuringu järgi on Eestis seksuaalset ahistamist kogenud alates 15. eluaastast 53% naistest.⁴⁵ Uuringu tulemustest selgub seega, et seksuaalne ahistamine on tõsine probleem, millega iga teine naine kokku on puutunud.

Ameerika Ühendriikides 2018. aastal läbi viidud uuringus leiti, et lausa 81% naistest ja 44% meestest on oma elu jooksul kogenud seksuaalset ahistamist.⁴⁶ Spetsiifiliselt seksuaalsele ahistamisele keskenduv uuringus loeti seksuaalseks ahistamiseks nii verbaalne ahistamine (seksuaalse alatooniga märkused, homofobsed märkused, korduv kohtingule kutsumine pärast ei-sõna saamist), küberahistamine (telefoni või interneti kasutamine ahistamiseks) ja füüsiline ahistamine (sobimatu enesepaljastamine, jälitamine või seksuaalsel viisil puudutamine ilma nõusolekuta).⁴⁷

USA uuringus ei ole seega seksuaalse ahistamisena mõeldud mitteverbaalset seksuaalset ahistamist, mida Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti poolt läbiviidud uuringus nimetati. Kõneall olevas uuringus on aga erisusena välja toodud homofobsed märkused, mida samuti seksuaalseks ahistamiseks loetakse. Lisaks on USA uuringus seksuaalse ahistamise all mõeldud ka jälitamist, mida Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet on oma uuringus käsitlenud eraldi. Kõige tavalisem on USA uuringu järgi verbaalne seksuaalne ahistamine, mida on kogenud 77% naistest ja 34% meestest. Füüsilise seksuaalse ahistamise vorme on kogenud 62% naistest ja 26% meestest ning küberahistamist 41% naistest ja 22% meestest.⁴⁸

2018. aastal 37 riigis läbi viidud Perils of Perception 2018 uuringust selgus, et inimesed alahindavad naiste arvu, kes on nende arvates oma elu jooksul seksuaalset ahistamist kogenud. Näiteks arvasid Taanis küsitlusele vastajad, et 36 Taani naist 100-st on kogenud seksuaalset ahistamist, ent tegelik arv on 80. Ühendriikide puhul olid vastavad arvud, s.o hinnang ja tegelikkus, 51 ja 81. Selgus ka, et seksuaalset ahistamist kogenud naiste arvu alahindavad

⁴⁴ Violence against women: an EU-wide survey, lk 95.

⁴⁵ Violence against women: an EU-wide survey, lk 99.

⁴⁶ The Facts Between the #MeToo Movement: A National Study on Sexual Harassment and Assault, lk 7. – Stop Street Harassment veebileht. – <http://www.stopstreetharassment.org/wp-content/uploads/2018/01/Full-Report-2018-National-Study-on-Sexual-Harassment-and-Assault.pdf> (29.01.2019).

⁴⁷ The Facts Between the #MeToo Movement: A National Study on Sexual Harassment and Assault, lk 6.

⁴⁸ The Facts Between the #MeToo Movement: A National Study on Sexual Harassment and Assault, lk 14.

rohkem mehed kui naised, nt Ameerika Ühendriikides pakkusid mehed, et 44 naist on ahistamist kogunud, naised aga pakkusid selleks arvuks 59.⁴⁹ Sellest võib järeldada, et seksuaalne ahistamine on küllaltki varjatud probleem, millest ei räägita või räägitakse vähe. Seda toetab ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti järeldus, et 35% naistest, kes koges tõsisemaks loetud seksuaalset ahistamist, jättis juhtunu enda teada, 28% rääkis sellest sõbraga, 24% rääkis perekonnaliikme või sugulasega ja 14% oma partneriga. Ainult 4% naistest teavitas juhtunust politseid, 4% rääkis töötaja või ülemusega ja 1% kontakteerus juristiga, ohvriabi organisatsiooniga või ametiühingu esindajaga.⁵⁰

Seksuaalsele ahistamisele kui miljoneid inimesi puudutavale probleemile on aidanud tähelepanu pöörata 2017. aastal tõelise hoo sisse saanud *#MeToo*⁵¹ liikumine. Liikumise globaalse leviku alguseks peetakse The New York Times'is avaldatud lugu, kus avalikustati aastakümneid tegutsenud eduka filmiproduktori Harvey Weinstein'i vastu suunatud ahistamissüüdistused, mis on hiljem leidnud ka kinnitust.⁵² Teemaviitega *#MeToo* on miljonid seksuaalse ahistamise ohvrid üle terve maailma, keda on varasemalt nende läbielamiste tõttu stigmatiseeritud, rääkinud oma loo ja seeläbi pööranud tähelepanu seksuaalse ahistamise laiale levikule ja laastavale mõjule. Aastakümneid varjatud olnud probleemi suhtutakse suuresti tänu *#MeToo* liikumisele tõsisemalt, mistõttu aina rohkem ohvrid julgeb oma loo avalikustada.

1.3. Teooriad seksuaalse ahistamise selgitamiseks

Seksuaalse ahistamise kui lahendust vajava miljoneid inimesi puudutava probleemi inimeste teadvusesse jõudmisest alates on teoretikud püüdnud selgitada selle nähtuse põhjuseid. Nii on aastate jooksul töötatud välja erinevaid teooriaid, mis on aidanud tuua arusaamist ja pakkunud teoreetilist baasi seksuaalse ahistamise uurimustesse. Need teooriad on sotsiokultuuriline teooria, naturalistlik-bioloogiline teooria, organisatsiooniline teooria, soorollide ülekandmise teooria ja neljadimensiooniline teooria.

⁴⁹ Perils of Perception 2018, lk 11-12. – Ipsos MORI veebileht. – <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018-slides.pdf> (29.01.2019).

⁵⁰ Violence against women: an EU-wide survey, lk 96.

⁵¹ Kui võrd liikumine hakkas levima sellistes sotsiaalmeediakanalites nagu Facebook ja Twitter, kasutati sõna *MeToo* ees teemaviidet ehk *hashtag*'i. Eestis on mõnel juhul kasutatud ka versiooni *#MinaKa*, vt nt <https://feministarium.ee/mina-ka-seksuaalvagivald-igapaevaelus/> (28.01.2019).

⁵² J. Kantor, M. Twohey. Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades. – The New York Times 05.10.2017. - <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html> (28.01.2019).

Sotsiokultuuriline mudel pakub seksuaalsele ahistamisele poliitilise ja sotsiaalse põhjuse, et seksuaalne ahistamine on otseselt seotud patriarhaalse ühiskonnaga. Nagu välja toodud käesoleva magistritöö esimeses peatükis, on naised ja mehed ühiskonnas erinevatel positsioonidel ning läbi ajaloo on võim olnud meeste käes. Arvatakse, et seksuaalne ahistamine on tekkinud soolise sotsialiseerumise tagajärjel, mille käigus mehed on allutanud naised enda mõjuvõimu alla, mistõttu ongi enamik ahistajatest mehed ja ohvritest naised.

Põhimõtteliselt selgitatakse sotsiokultuurilise mudeliga seksuaalset ahistamist kui patriarhaalse ühiskonna ühte väljundit – mehed on kõrgemal positsioonil nii tööelus, kodus, otsustusprotsessides ja ühiskonnas üldiselt ning väljendavad oma dominantsust seksuaalse ahistamise kaudu. Sellist lähenemist on aga tugevalt kritiseeritud just seetõttu, et see ei selgita, miks on mehi, kes ei ole seksuaalsed ahistajad, samuti ka sellepärast, et viimaste aastakümnetega on meeste ja naiste vahelised võimusuhted muutunud, mistõttu ei saa ka meeste absoluutset ülemvõimu enam nentida.⁵³

Naturalistlik-bioloogilise teooria kohaselt on seksuaalne ahistamine normaalne meeste tugevama sugutungil väljendus, mis paneb neid agressiivselt käituma isegi töökohal. See teooria selgitab, et soov naisi seksuaalselt ahistada on meestele looduse poolt kaasa antud seksuaalne paratamatus. Evolutsiooniteooriatest tulenevalt on mudelit täiendatud selgitustega, et meeste kõige olulisem eesmärk on oma paljunemisvõime või -edu maksimeerimine. Naised aga, kelle jaoks võimalik rasedus nõuab palju energiat ja eneseohverdust, peavad lähenemiskatsed tagasi lükkama, mistõttu tekivadki meeste ja naiste arusaamistes vastuolud ning mehed on sunnitud käituma agressiivselt ja pealetükkivalt. Teooriat on tugevalt kritiseeritud just seetõttu, et see ei selgita ahistamist samasooliste isikute vahel, aga ka näiteks vanemate meesterahvaste ahistavat käitumist noorte naiste suhtes, kuivõrd vananedes sugutung väheneb.⁵⁴

Magistritöö autor on seisukohal, et naturalistlik-bioloogiline teooria pakub väga lihtsustatud ja primitiivse selgituse seksuaalse ahistamise toimumisele, mis justkui välistab meeste loogilise mõtlemisvõime ja arusaamise ühiskonnas kehtivatest normidest ja väärtustest. Kahjuks on selle teooria pooldajaid kasvõi alateadlikult palju ning seda märkab eriti just laialt kajastatud seksuaalse ahistamise või vägistamislugudest. Nimelt vabandatakse tihti seksuaalsüütegusid toime pandud mehi väljenditega „poisid jäävad poisteks“ või väljaütlemistega, et naise riietus

⁵³ K. Lamesoo. Social construction of sexual harassment in the post-soviet context on the example of Estonian nurses. Tartu: University of Tartu Press 2017, lk 28.

⁵⁴ K. Lamesoo 2017, lk 28-29.

või käitumine viis mehe sellise teoni, kinnitades seeläbi arusaamist, et mees on mõtlemisvõimetu olend, kes ei suuda tagasi hoida oma seksuaalvajadusi ega kontrollida oma tegusid ning nende tagajärgi mõistusega analüüsida.

Organisatsioonilise mudeliga püütakse selgitada just töökohas toimuvat seksuaalset ahistamist – arvatakse, et hierarhilised suhted tööl soodustavad madalamatel positsioonidel töötajate ahistamist kõrgematel positsioonidel töötajate poolt. Võimupositsioonidel olevatel inimestel on tänu hierarhiasüsteemile võimalus ära kasutada alluvaid ning kuritarvitada oma võimu selleks, et säilitada oma ülimuslikkus. Seksuaalne ahistamine on tihti sellise käitumise väljund või tagajärg. Sageli aitavad seksuaalse ahistamise levikule kaasa just organisatsiooni enda sees kehtestatud reeglid, mis võivad pärineda ajast, mil ühiskonnas valitsevad arusaamad ja väärtushinnangud olid teised – näiteks aastakümned püsinud ettekirjutused stjuuardesside välimusele.⁵⁵

Kui sotsiokultuuriline mudel toob välja seksuaalse ahistamise sotsioloogilised põhjused, siis organisatsioonilise mudeli kaudu on võimalik selgitada, kas ja kuidas seksuaalne ahistamine teatud töökohtadel tegelikkuses ilmneb.⁵⁶ Lisaks hierarhilistele süsteemidele on leitud, et seksuaalse ahistamise toimumisele töökohal aitavad kaasa ka teised organisatsioonidele omased tunnused – kontakt vastassugupoolega töökohal, meeste ja naiste suhtarv, ametialased normid, tööfunktsioonid ja -alternatiivid ning protseduurireeglid kaebuste esitamiseks.⁵⁷

Neljas teooria seksuaalse ahistamise seletamiseks just töökoha kontekstis on soorollide ülekandmise mudel. See selgitab, et seksuaalne ahistamine toimub seetõttu, et soorollid ja ootused mingisuguseks käitumiseks kantakse üle töökeskkonda. Kõige levinum stereotüüp soorollide kohta on naiste nägemine seksuaalobjektidena, mis suurendab naiste seksuaalse ahistamise ohvriteks langemise tõenäosust – naist identifitseeritaks pigem tema soo kaudu, vähemolulisem on naise kui töötaja roll. Soorollide ülekandmise mudelit on kritiseeritud seetõttu, et see ei võta arvesse ohvri ja ahistaja iseloomuomadusi ning mitmeid organisatoorseid

⁵⁵ K. Lamesoo 2017, lk 29.

⁵⁶ L.J. Chamberlain, M. Crowley, D. Tope, R. Hodson. Sexual Harassment in Organizational Context. – Work and Occupation, volume 35 number 3, lk 265. - <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0730888408322008> (18.03.2019).

⁵⁷ E. A. O'Hare, W. O'Donohue. Sexual Harassment: Identifying Risk Factors. – Archives of Sexual Behaviour, December 1998, Volume 27, Issue 6, lk 563. – https://www.academia.edu/30288585/Sexual_harassment_identifying_risk_factors (18.03.2019).

muutujaid, mida kirjanduses välja on toodud. Seetõttu on loodud n-ö neljamõõtmeline mudel, mis hõlmab endas nii sotsioloogilist, individuaalset kui ka organisatoorset tasandit.⁵⁸

Neljadimensiooniline või -teguriline mudel hõlmab kõiki seksuaalse ahistamise vorme ja näitab selgelt, millised tingimused või käitumismustrid peavad esinema, et toimuks seksuaalne ahistamine. Neli põhitegurit on selle mudeli järgi:

- 1) Motivatsioon – näiteks seksuaalvajadused või võimuiha;
- 2) Ahistamisvastaste sisemiste takistuste ületamine – sellised takistused on näiteks seksuaalse ahistamise nägemine ebaseaduslikuna või ebamoraalsena, empaatia ohvri vastu;
- 3) Ahistamisvastaste väliste takistuste ületamine – need on näiteks kindlaksmääratud selgesõnalised protseduurireeglid kaebuste esitamiseks, ebasoodsad tagajärjed ahistajatele;
- 4) Ohvrite vastupanu – see on ohvrite võime seksuaalset ahistamist ära tunda ja lõpetada tegevusi, mis võivad seksuaalse ahistamiseni viia.⁵⁹

Teooria esimesed uurijad O'Hare & O'Donohue on välja toonud, et seksuaalse ahistamise riskitegurid on ebaprofessionaalne atmosfäär tööl, seksistlikud hoiakud ja teadmiste puudus kaebevõimaluste kohta tööl. Seksistlikud hoiakud soodustavad seksuaalset ahistamist seetõttu, et vähendavad isikus olevaid sisemisi takistusi seksuaalse ahistamise toimepanemiseks – kui töökeskkonnas on meeste suhtumine naistesse alandav, siis ei ole seksuaalne ahistamine töökeskkonnas midagi imelikku, kuivõrd see on töökoha uskumustega igati kooskõlas. Samamoodi hõlbustab ebaprofessionaalne atmosfäär seksuaalse ahistamise toimepanemist, kuivõrd annab signaali, et tavaliselt tööle mittesobivad käitumised on normaalsed ja oodatud.⁶⁰

Ent ka neljadimensioonilist mudelit on kritiseeritud põhjendustega, et kuigi see kaasab neli erinevat põhitegurit, ei ole nende kõigi osatähtsus võrdne. Näiteks motivatsioonifaktori puhul on mudeli väljatöötamisel võetud arvesse pigem seksuaalvajadusi seksuaalse ahistamise toimumise põhjustena, soov saada ja näidata oma võimu või üliluslikkust on jäänud tagaplaanile.⁶¹

⁵⁸ K. Lamesoo 2017, lk 30.

⁵⁹ K. Lamesoo 2017, lk 31.

⁶⁰ E. A. O'Hare, W. O'Donohue, lk 576- 377.

⁶¹ K. Lamesoo 2017, lk 31.

2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon teistes riikides

2.1. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Ameerika Ühendriikides

1964. aastal hakkas Ameerika Ühendriikides kehtima Civil Rights Act (CRA), mille järgi oli keelatud töötajate diskrimineerimine töökohas nende rassi, nahavärvi, religiooni, soo või rahvuse alusel.⁶² See tähendas, et töötajal oli võimalik pöörduda tööandja vastu tsiviilkohtusse diskrimineerimisega tekitatud kahju hüvitamiseks. Otseselt seksuaalset ahistamist tol ajal soolise diskrimineerimisena ei mõistetud, kuid see muutus suuresti tänu naisõiguslasest juristile Catherine MacKinnon, kelle arvates oli seksuaalne ahistamine soopõhine vägivallavorm ehk diskrimineerimine soo alusel, mitte ainult üksikisiku vastu suunatud tegu.⁶³

1980. aastal leidiski Ameerika Ühendriikide Equal Employment Opportunity Commission (EEOC), et ka seksuaalne ahistamine läheb CRA-s välja toodud diskrimineerimiskeelu alla.⁶⁴ Seda kinnitas ka USA Ülemkohus 1986. a kohtulahendis Meritor Savings Bank vs. Vinson, kui leidis, et „*hostile environment*“ *harassment* ehk ahistamine vaenuliku töökeskkonna tekitamisega on keelatud, kuivõrd CRA VII jaotis annab töötajatele õiguse töötada keskkonnas, kus ei esine diskrimineerivat hirmutamist, naeruvääristamist ja solvamist nende rassi, nahavärvi, religiooni, soo või rahvuse alusel.⁶⁵

1998. aastal leidis USA Ülemkohus mitmes kohtuasjas⁶⁶, et tööandjad olid seksuaalse ahistamise eest kindlasti vastutavad juhul, kui sellel olid käegakatsutavad tagajärjed töötajale, näiteks madalamale ametikohale viimine või vallandamine. Vaenuliku töökeskkonna tekitamise puhul aga, kui selliseid ilmseid tagajärgi ei nähtunud, said tööandjad end kaitsta argumentidega, et seksuaalset ahistamist on proovitud ennetada ja töötaja ise ei kasutanud põhjendamatult ära ühtegi ahistamist ennetavat või lõpetavat meetet.⁶⁷

⁶² The Civil Rights Act 1964, Title VII SEC 703(a)(1). – <https://www.eeoc.gov/laws/statutes/titlevii.cfm> (02.02.2019).

⁶³ L. Clarke. Sexual Harassment Law in the United States, the United Kingdom and the European Union: Discriminatory Wrongs and Dignitary Harms. – Common Law World Review, Vol. 36 (2), lk 81. – <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1350/clwr.2007.36.2.79> (02.02.2019).

⁶⁴ Policy Guidance on Current Issues of Sexual Harassment. - Equal Employment Opportunity Commission veebileht (02.02.2019). – <https://www.eeoc.gov/policy/docs/currentissues.html> (02.02.2019).

⁶⁵ Meriton Savings Bank vs. Vinson 477 U.S. 57 (1986).

⁶⁶ Burlington Industries Inc v Ellerth 524 US 742 (1998); Faragher v City of Boca Raton 524 US 775 (1998).

⁶⁷ L. Clarke, lk 81

Arusaama, et seksuaalne ahistamine on sooline diskrimineerimine, on toetanud ka õigusprofessor Katherine M. Franke. Ta on oma töödes kritiseerinud asjaolu, et USA Ülemkohus ei ole oma otsustes pakkunud rahuldavat selgitust selle kohta, miks on seksuaalne ahistamine CRA kontekstis sooline diskrimineerimine. Franke on toonud välja kolm valitsevat arvamust selle kohta, miks peaks seksuaalset ahistamist mõistma soolise diskrimineerimisena.

Esiteks on leitud, et seksuaalne ahistamine on sooline diskrimineerimine seetõttu, et see rikub võrdse kohtlemise põhimõtet. See tähendab, et näiteks töökeskkonna kontekstis käitatakse naistega meestest (või vastupidi) erinevalt justnimelt nende bioloogilise soo tõttu – heteroseksuaalne tööandja ei ahistaks samas olukorras meessoost/naissoost alluvat nõnda, nagu ta ahistas naissoost/meessoost alluvat või homoseksuaalne tööandja ei ahistaks samas olukorras naissoost/meessoost alluvat nõnda, nagu ta ahistas meessoost/naissoost alluvat.⁶⁸

Teiseks arvatakse, et seksuaalne ahistamine on sooline diskrimineerimine sellepärast, et see kätkeb endas seksuaalse iseloomuga tegu. Selle teooria kohaselt seksuaalsuse aspekt seksuaalse ahistamise juures omab mõju ja eesmärki naiste seksualiseerimisele, vähendades nii naiste positsiooni ühiskonnas ja tööelus ning muutes nad meeste seksuaalsuse objektiks. Seda lähenemist on seostatud ka soostereotüüpidega, mis on lihtsustavad ja hinnangulised määratlused selle kohta, millised omadused on iseloomulikud meestele ja millised naistele. MacKinnon on näiteks leidnud, et ühiskonnas valitsevad stereotüübid naiste kohta väljenduvad meeste käitumises seksuaalse ahistamisena, kuivõrd arvatakse, et naiste privaatsust saab tahtevastaselt rikkuda just seetõttu, et naine on loodud ainult meeste seksuaalsuse ergutamiseks ja rahuldamiseks.⁶⁹

Kolmandaks arvatakse, et seksuaalne ahistamine on sooline diskrimineerimine, kuivõrd seksuaalse ahistamise tagajärjel allutatakse ühe soo esindajad teise soo esindajate tahtele (klassikaliselt naised alluvad meestele). Selline arusaam tuleneb asjaolust, et mehed ja naised on läbi ajaloo olnud erinevatel ja ebavõrdsetel positsioonidel, mistõttu igasugune naiste allutamine meestele peaks olema keelatud.⁷⁰

⁶⁸ K. M. Franke. What's Wrong with Sexual Harrassment? – Stanford Law Review, Vol 49:691, lk 706. - https://www.jstor.org/stable/1229336?seq=1#metadata_info_tab_contents (02.02.2019).

⁶⁹ K. M. Franke, lk 715.

⁷⁰ K. M. Franke, lk 726.

Kuigi seksuaalne ahistamine ei ole Ameerika Ühendriikides kriminaalkorras karistatav, on karistatavad mõned seksuaalse ahistamisega tugevalt seotud teod. Näiteks on föderaalõiguse kohaselt kriminaliseeritud seksuaalne kuritarvitamine (*sexual abuse*), mis tähendab teadlikult teise inimese seksuaalakti kaasamist tema ähvardamise või hirmutamise või teise inimesega seksuaalakti astumist siis, kui teine inimene ei ole võimeline sellest teost aru saama või on füüsiliselt võimetu oma keeldumist või soovimatust väljendama.⁷¹ Kriminaliseeritud on ka samasuguste tegude tegemine jõu kasutamisega ja surma, tervisekahjustuse või inimrööviga ähvardades.⁷² Seksuaalse ahistamisega seonduvad ka näiteks kallaletung (*assault*)⁷³ või jälitamine (*stalking*)⁷⁴ mis on USA-s föderaalcuriteod.

2.2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Euroopa Liidus

2002. aastal võeti Euroopa Liidus vastu Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu direktiiv 2002/73/EÜ, millega muudeti nõukogu direktiivi 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega. Direktiivi artikkel 2 lõikes 2 defineeriti seksuaalne ahistamine kui seksuaalse iseloomuga mis tahes soovimatu sõnaline, mittesõnaline või füüsiline käitumine, mille eesmärk või tegelik toime on isiku väärkuse alandamine, eelkõige luues ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna.⁷⁵

Direktiivi artikkel 2 lõikega 3 kinnitati, et nii ahistamine kui ka seksuaalne ahistamine on sooline diskrimineerimine direktiivi tähenduses ning konstateeriti, et kõikide isikute võrdsus seaduse ees ja kaitse diskrimineerimise eest on inimõigus. Nimetatud direktiiviga pandi kõikidele liikmesriikidele kohustus määratleda siseriiklikult seksuaalse ahistamise mõiste ja tunnustada, et see on vastuolus naiste ja meeste võrdse kohtlemise põhimõtetega. Kõik liikmesriigid pidid direktiivi alusel hiljemalt 2005. aastal võtma vastu vajalikud õigus- ja haldusnormid, et võidelda igasuguse soolise diskrimineerimise vastu, eelkõige ahistamise ja seksuaalse ahistamise vastu töökohas. Seksuaalne ahistamine kui sooline diskrimineerimine ja küsimus meeste ja naiste võrdsusest ning võrdsest kohtlemisest leidis direktiiviga reguleerimist seega ainult tööalastes küsimustes, sh seoses töö saamisega, edutamisega, töösuhte

⁷¹ 18 U.S. Code. § 2242 Sexual abuse. – <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2242> (03.02.2019).

⁷² 18 U.S. Code. § 2241 Aggravated sexual abuse. – <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2241> (03.02.2019).

⁷³ 18 U.S. Code. CHAPTER 7 Assault. – <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-7> (03.02.2019).

⁷⁴ 18 U.S. Code § 2261A. Stalking. – <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2261A> (03.02.2019).

⁷⁵ Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu direktiiv 2002/73/EÜ. – Euroopa Liidu Teataja L 269, 05/10/2002, lk 15-20.

lõppemisega, töötingimustega ja kutsealale pääsemise küsimutega. Eesti võttis direktiivi mõjul 2004. aastal vastu soolise võrdõiguslikkuse seaduse, mida käsitletakse põhjalikumalt käesoleva magistritöö peatükis 3.2.

2.2.1. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Saksamaal

Saksamaal lisati seksuaalne ahistamine iseseisva süüteona kohalikku karistusseadustikku 2016. aastal, kui muudeti põhjalikult seadustiku seksuaalsüütegusid puudutavaid peatükke.⁷⁶ Enne seda muudatust ei olnud võimalik kedagi karistada näiteks teise inimese seksuaalse puudutamise eest juhul, kui jõudu ei kasutatud. Sellist lähenemist kritiseeriti tugevalt just seetõttu, et inimese seksuaalset puutumatuset palju vähem rikkuvad teod nagu enesepaljastamine või verbaalne solvamine olid karistusseadustikus iseseisvate süütegudena esindatud.⁷⁷

Saksamaa karistusseadustiku (StGB) § 184i järgi teise isiku seksuaalsel viisil ahistava füüsilise katsumise eest karistatakse kuni kaheaastase vangistuse või rahalise karistusega.⁷⁸ Seksuaalne ahistamine StGB kontekstis on seega ainult füüsiline teise isiku keha katsumine seksuaalsel viisil, verbaalne või mitteverbaalne seksuaalne ahistamine selle paragrahvi alla ei kuulu. Seksuaalset viisi või alatoonit võib siinkohal mõista kui tegevust, mis on omane näiteks intiimsuhetes olevatele inimestele ning sobimatu seega võõraste inimeste vahel. Näiteks on leitud, et kallistamine või käe ümber õla panemine ei saa olla StGB § 184i alusel karistatavad, kuivõrd need on tavalised igapäevastes suhtes sõprade või sugulastega ehk on ilma igasuguse seksuaalse toonita. Oluline ei ole seega välja selgitada teo toimepanija motiivi või eesmärki, vaid lähtuda sotsiaalsest arusaamast seksuaalse iseloomuga tegevuste suhtes.⁷⁹

Teise uue süüteona lisati Saksamaa karistusseadustikku grupiviisiline seksuaalne ahistamine. StGB § 184j järgi igauks, kes aitab kaasa StGB § 177⁸⁰ või § 184i märgitud süütegude toimepanemisele sellega, et kuulub gruppi, mille eesmärgiks on nimetatud süüteod toime panna, vastutab juhul, kui keegi sellest grupist eelmainitud süüteo toime paneb. Sellise süüteo eest on StGB ette näinud samuti kuni kaheaastase vangistuse või rahalise karistuse. Seega on §

⁷⁶ T. Hörnle. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. – German Law Journal, vol. 18 no. 06, lk 1310. – https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/5a088d3df9619a1bb00aedd7/1510509886909/01_Vol_18_No_06A_Hoernle.pdf (16.02.2019).

⁷⁷ T. Hörnle, lk 1326.

⁷⁸ Strafgesetzbuch. Stand: 18.12.2018. – Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. – <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (16.02.2019).

⁷⁹ T. Hörnle, lk 1327.

⁸⁰ Selle paragrahviga on keelustatud seksuaalrünned, seksuaalne sundus ja vägistamine.

184j alusel võimalik vastutusele võtta ka isikuid, kes ise seksuaalsüütegu toime ei pannud, kuid kes kuulusid seksuaalsüütegude toimepanemiseks moodustatud gruppi, mille vähemalt üks liige süüteo toime ka pani. Oluline on ka, et gruppi kuuluja pidi aru saama, et süüteo toime pannud isikul oli selline eesmärk algusest peale, ning aktsepteerima süüteo toimepanemise võimalust.⁸¹

Nagu varem mainitud, on Saksamaal karistatavad ka enesepaljastamine ja verbaalne solvamine, mis samuti seksuaalse ahistamisega seonduvad. Enesepaljastamisega ahistamine on StGB § 183 alusel karistatav kuni üheaastase vangistuse või rahalise karistusega, kuid selline teguviis on keelatud ainult meestel ja kriminaalmenetlust algatatakse ainult juhul, kui ohver esitab selle kohta avalduse, aga ka juhul, kui prokurör leiab, et kriminaalmenetluse algatamine oleks avalikes huvides.

StGB § 185 järgi on kuni üheaastase vangistuse või rahalise karistusega karistatav ka solvamine ning kuni kaheaastase vangistuse või rahalise karistusega on karistatav solvamine vägivallateo toimepanemisega. Solvamine on Saksa karistusseadustiku mõttes hoolimatuse või lugupidamatuse ilming, täpsemalt isiku väarikust riivav väljendus. Solvang võib olla suuline, kirjalik, kujundlik, sümboolne ning žestide või vägivallaga väljendatud. Oluline on ka, et solvaja võtaks omaks solvangu sisu, kuivõrd see peab väljendama isiklikku lugupidamatust teise isiku vastu.

Seksuaalset ahistamist on Saksamaal käsitletud ka töösuhete kontekstis. Võrdse kohtlemise seaduse (AAG) § 3 lg 4 alusel on seksuaalne ahistamine igasugune seksuaalse iseloomuga soovimatu käitumine, sealhulgas soovimatud seksuaalsed teod ja selliste tegude toimepanemise taotlemine, seksuaalse iseloomuga füüsiline kontakt ja kommentaarid, aga ka soovimatu pornograafiliste kujutiste vaatamise pealesundimine või avalik näitamine, mille eesmärgiks või tagajärjeks on isiku väarikuse riivamine, eriti hirmutava, vaenuliku, heidutava, alandava või solvava õhustiku tekitamine.⁸² Seksuaalne ahistamine on AAG mõttes diskrimineerimine. AAG § 7 lg 1 järgi ei tohi ühtegi töötajat diskrimineerida ning § 12 lg 1 järgi peab tööandja võtma vastu igasuguseid meetmeid, et diskrimineerimist ära hoida.

⁸¹ T. Hörnle, lk 1328.

⁸² Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz. Stand: 03.04.2016. - Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. – <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (16.02.2019).

2.2.2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon Prantsusmaal

Prantsusmaal lisati esmakordselt kohalikku karistusseadustikku seksuaalse ahistamise säte 1992. aastal, mis tegi Prantsusmaast ühe esimesi seksuaalse ahistamise kriminaliseerijaid Euroopas. Sättega keelati ainult aga *quid pro quo* ahistamine ehk seksuaalse ahistamise toimepanemist konstateeriti vaid juhul, kui teo toimepanija ja ohvri vahel eksisteeris hierarhiline suhe.⁸³

2002. aastal sädet muudeti, kui tehti võimalikuks karistada kuni üheaastase vangistuse või 15 000 eurose trahviga neid, kes ahistavad teisi eemärgiga saada seksuaalse iseloomuga teeneid. Seksuaalsete teenete saamise eesmärki ei näinud Prantsusmaa kohtud aga näiteks juhul, kui katsuti teise inimese kätt, vaadati igatseva pilguga, avaldati armastust, pakuti kingitusi või suudlust, kui võrd sellised käitumised ei olnud kohtu arvates vääritud ega alandavad. Samas aga leiti, et seksuaalseks ahistamiseks saab lugeda teise inimese eraelu või välimuse kohta märkuste tegemist või korduvalt soovimatut puudutamist.⁸⁴

Oluline on ka, et selle sätte järgi ei peetud võrgutamist või külgelöömist seksuaalseks ahistamiseks. Sellest tulenevalt leidis näiteks kohus ühes kriminaalasjas, et ülemus, kes pidevalt oma alluvale koju helistas ning pakkus magamiseks oma ühekohalist voodit tööreisil, kus „unustas“ alluvale reserveerida eraldi toa, ei pannud toime seksuaalset ahistamist, vaid üritas lihtsalt alluvat kohmakalt võrgutada.⁸⁵

2012. aastal lisas Prantsusmaa oma karistusseadustikku uue seksuaalset ahistamist keelustava sätte. Selle järgi defineeriti seksuaalset ahistamist kui korduvat sõnade või käitumisega enese peale surumist seksuaalsel viisil, mis võib kahjustada teise inimese väarikust oma alandava olemuse tõttu või luua hirmutava, vaenuliku või solvava olukorra. Seksuaalne ahistamine on uue sätte järgi ka ühekordne tegu, millega kasutatakse ükskõik millist vormi survet inimesele tõelise või näilise eesmärgiga saada vastu seksuaalse iseloomuga tegu enda või kolmanda isiku jaoks. Prantsusmaa karistusseadustiku kohaselt on seksuaalse ahistamise eest isikut võimalik

⁸³ J. Hannelais, T. Gillot. Sexual Harassment Law in France. *International Journal of Discrimination and the Lmr.* 2005, Vol. 7, lk 187. – <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/135822910500700407> (18.02.2019).

⁸⁴ J. Hannelais, T. Gillot, lk 189-190.

⁸⁵ L. C. Hébert. Dignity and Discrimination in Sexual Harassment Law. A French Case Study. *Public Law and Legal Theory Working Paper Series No. 455*, lk 11. – <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=616064002106074067127031117026127121037016025093044007014073029026003111074070116120028062030124045033010027072092091099127119046083078061083099066030073089116024094010018046069071069112098123065117098094127107072125113114096103097075080083100007125098&EXT=pdf> (18.02.2019).

karistada kuni kaheaastase vangistusega või 30 000 euro suuruse rahalise karistusega, erilistel puhkudel aga ka lausa kuni kolmeaastase vangistusega või kuni 45 000 euro suuruse rahalise karistusega.⁸⁶

Uue regulatsiooniga kattis Prantsusmaa mitmed varem sätte alt välja jäänud olukorrad, näiteks oleks varem mainitud tööandja, kes eelmise sätte järgi pelgalt oma töötajale „külge löi“, tõenäoliselt uue seaduse järgi karistada saanud. Lisaks sellele nentis Prantsusmaa, et seksuaalne ahistamine võib toimuda ka sõnaliselt, mitte ainult käitumisega.

2018. aastal võttis Prantsusmaa parlament vastu uue seaduse, mille järgi on võimalik trahvida inimesi, kes tänavatel teisi ahistavad, s.o teevad seksuaalse sisuga või seksistlikke alandavaid, hirmutavaid, vaenulikke või solvavaid kommentaare kannatanu soost tulenevalt. Meedias nimetatakse seda seadust „catcalling“ seaduseks⁸⁷, kuivõrd see lubab rahatrahviga karistada tegevust, millega on avalikus ruumis kokku puutunud enamik naisi – seksuaalse sisuga solvamist või järelhüüdeid.

Seksuaalset ahistamist on Prantsusmaal sarnaselt eelpool käsitletud riikidele käsitletud ka tööõiguse kontekstis. Prantsusmaa tööseadusesse lisati seksuaalse ahistamise säte samuti esimest korda juba 1992. aastal, ent sarnaselt karistusseadustiku sättega oli seegi mõeldud kitsalt *quid pro quo* ahistamise reguleerimiseks.⁸⁸

2002. aastal muudeti lisaks karistusseadustikule ka tööseadust, milles sätestati, et mitte ühtegi töötajat, tööle või praktikale kandideerijat ei tohi karistada, eemaldada (töölt või konkursilt) või otseselt või kaudselt diskrimineerida, seda eriti seoses tasustamisega, koolitamisega, ümberpaigutamisega, lähetamisega, kutsekvalifikatsiooni määramisega, hindamisega, ametialase edutamisega, üleviimisega või töölepingu uuendamisega, kui ta on nõustunud või keeldunud nõustumast ahistamistegudega, mis on toime pandud ükskõik kelle poolt, kelle eesmärk on saada seksuaalteenuseid enda või kolmanda isiku jaoks.⁸⁹ Uue seadusega pöörati

⁸⁶ L. C. Hébert, lk 7.

⁸⁷ vt näiteks A. J. Rubin. France's New Law Against Sexist Catcalls Gets Its First Conviction. – The New York Times 27.09.2018. - <https://www.nytimes.com/2018/09/27/world/europe/france-sexual-harassment-law.html> (18.02.2019) või R. Lough. France outlaws lewd cat-calls to women in public amid attack uproar. – Reuters 02.08.2018. - <https://www.reuters.com/article/us-france-politics-sexcrimes/france-outlaws-lewd-cat-calls-to-women-in-public-amid-attack-uproar-idUSKBN1KN18T> (18.02.2019)

⁸⁸ J. Hannelais, T. Gillot, lk 188.

⁸⁹ J. Hannelais, T. Gillot, lk 188.

seega tähelepanu ka asjaolule, et seksuaalne ahistamine võib toimuda ka võrdsetel positsioonidel olevate inimeste vahel, vajalik ei olnud enam alluvussuhte olemasolu.

2012. aastal muudeti Prantsusmaa tööseadust taaskord ja seksuaalset ahistamist käsitlev säte oli järgmine: mitte ükski töötaja ei ole kohustatud alluma 1) seksuaalse ahistamise teole, mis väljendub sõnade või käitumisena, millel on seksuaalne alatoon ja mis õõnestab tema väärikust seetõttu, et on alandava iseloomuga või loob hirmutava, vaenuliku või solvava õhkkonna; 2) seksuaalse ahistamisega seotud ühekordsele teole, millega kasutatakse ükskõik millist vormi survet inimesele tõelise või näilise eesmärgiga saada vastu seksuaalse iseloomuga tegu enda või kolmanda isiku jaoks.⁹⁰ Prantsusmaa tööseaduses defineeriti seksuaalset ahistamist 2012. aastal seega sarnaselt karistusseadustikus sätestatuga ka ühekordse teona, millega peab kaasnema surve avaldamine ohvrile seksuaalse alatooniga teenuste saamiseks.

⁹⁰ L. C. Hébert, lk 6.

3. Seksuaalse ahistamise käsitus Istanbuli konventsioonis ja regulatsioon Eesti õiguskorras

3.1. Seksuaalse ahistamise käsitus Istanbuli konventsioonis

Eesti tolleaegne välisminister Andres Anvelt kirjutas Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise ehk nn Istanbuli konventsioonile alla 2. detsembril 2014. aastal ning Eestist sai sellega 37. konventsioonile allakirjutanud riik.⁹¹ Istanbuli konventsiooni eesmärk on kokkuvõtlikult kaitsta naisi vägivalla kõigi vormide eest, samuti ennetada, karistada ja kaotada naistevastast ja perevägivalda, tõhustada riikidevahelist koostööd naistevastase vägivalla kaotamises ning töötada välja poliitika ja raamistikud naistevastase ja perevägivalla ohvrite kaitsmiseks ja abistamiseks.⁹² Istanbuli konventsiooni preambulas on tunnistatud, et naistevastane vägivald on ajaloolise ja süsteemse ebavõrdsuse tulem, mille tagajärjel on naised surutud ühiskonnas madalamasse positsiooni. Naistevastane vägivald puudutab konventsiooni kohaselt naisi ja tütarlapsi sageli ning see takistab naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamist.

Istanbuli konventsiooniga liitumise kavatsusega võttis Eesti vastu kohustuse teha muudatusi Eesti seadusandlusesse, et viia see kooskõlla konventsiooni nõuetega. Vabariigi Valitsus algatas 6. veebruaril 2017 karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (edaspidi eelnõu), mille eesmärk oli viia karistusseadustik ja välismaalaste seadus kooskõlla Istanbuli konventsioonis sätestatuga, et konventsiooni oleks võimalik ratifitseerida.⁹³

Istanbuli konventsiooni mõjul toodi karistusseadustikku mitmed uued süüteokoosseisud ning täiendati ka juba olemasolevaid. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse lõppteksti kohaselt lisati karistusseadustikku kuriteona naiste suguelundite sandistav moonutamine (§ 118¹) ja ahistav jälitamine (§ 157³) ning väärteona seksuaalne ahistamine (§ 153¹).⁹⁴

⁹¹ Lepingu 210 allkirjade ja ratifitseerimise tabel. – Euroopa Nõukogu veebileht. – <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (22.01.2019).

⁹² Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. - RT II, 26.09.2017, 2.

⁹³ 385 SE seletuskiri karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde, lk 2. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.01.2019).

⁹⁴ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. - RT I, 26.06.2017, 69

Istanbuli konventsiooni kohaselt on seksuaalne ahistamine üks vägivalda tõsistest vormidest, mida naised ja tütarlapsed kogevad. Konventsiooni artikliga 40 on konventsiooniosalistele pandud kohustus võtta vastu vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, mis tagavad seksuaalse ahistamise suhtes kriminaal- või muude õiguslike karistuste rakendamise. Istanbuli konventsiooni kommentaarides on tunnustatud, et kuigi seksuaalse ahistamise toimepanija sanktsioneerimiseks eelistatakse pigem kriminaalkaristust, tuleb siiski arvestada osalisriikide õigussüsteemide eripäradega, mis ei pruugi alati kriminaalkaristust võimaldada.⁹⁵ See tähendab, et konventsiooniosalistele on jäetud otsustamisvabadus karistuse liigi suhtes, mis on andnudki Eestile võimaluse kvalifitseerida seksuaalne ahistamine karistusseadustikus väärteona.

Istanbuli konventsiooni artikkel 40 järgi on seksuaalne ahistamine mis tahes seksuaalse alatooniga soovimatu verbaalne või füüsiline käitumine, mille eesmärgiks või tagajärjeks on isiku väärkuse riivamine, eriti hirmutava, vaenuliku, heidutava, alandava või ründava õhustiku tekitamine. Seksuaalne ahistamine võib Istanbuli konventsiooni järgi olla nii verbaalne, mitteverbaalne kui ka füüsiline seksuaalse alatooniga ohvrile soovimatu käitumine.

Verbaalne seksuaalne ahistamine tähendab igasuguseid teo toimepanija sõnu või häälotsusi, mis võivad olla väljendatud nii oraalselt kui ka kirjalikult. Mitteverbaalse seksuaalse ahistamisega ei kaasne sõnu või häälotsusi, see on näiteks ebasobivad näoilmed, käteliigutused või kätega tehtavad sümbolid. Füüsiline seksuaalne ahistamine pannakse toime aga kehalise kontaktiga. Kõik need tegevused peavad olema seksuaalse alatooniga ja ohvrile soovimatud, see tähendab teo toimepanija poolt peale surutud. Et tegemist oleks seksuaalse ahistamisega, peab teo toimepanemise eesmärk või tagajärg olema ohvri väärkuse riivamine – kui tekitatud on hirmutav, vaenulik, heidutav, alandav või ründav õhustik, tuleb väärkuse riivamist kindlasti jaatada.⁹⁶

Konventsiooni kommentaarides on jõutud ka seisukohale, et seksuaalset ahistamist pannakse kõige enam toime võimusuhetes tasu saamise lubamisel või ähvarduse mõjul. Enamikel juhtudel tunnevad teo toimepanija ja ohver teineteist ning ohver on nende omavahelises suhtes

⁹⁵ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. - Council of Europe Treaty Series no 201, lk 35. – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a> (22.01.2019).

⁹⁶ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, lk 35-36.

tihti hierarhias allpool.⁹⁷ Sellistes võimusuhetes on teo toimepanija saanud ohvrilt n-ö „nõusoleku“ (*false agreement*) seksuaalse ahistamise toimepanemiseks, mis on saadud ohvri sundimisega, hüvede lubamisega ja soovimatute tagajärgedega ähvardamisega.

3.2. Seksuaalse ahistamise regulatsioon soolise võrdõiguslikkuse seaduses

Soolise võrdõiguslikkuse seadus kehtib Eestis 2004. aastast. Seaduse eesmärgiks on „tagada Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenev sooline võrdne kohtlemine ning edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust kui üht põhilist inimõigust ja üldist hüve kõigis ühiskonnaelu valdkondades“⁹⁸ Soolise diskrimineerimise seadus võeti Eestis vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2002/73/EÜ⁹⁹ mõjul, millest kirjutati pikemalt magistritöö peatükis 2.2.

Seksuaalne ahistamine on soolise võrdõiguslikkuse seaduse § 3 lg 1 p 5 kohaselt mistahes soovimatu sõnaline, mittedõnaline või füüsiline seksuaalse olemusega käitumine või tegevus, mille eesmärk või tegelik toime on isiku vääriskuse alandamine, eelkõige luues häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna. Selline definitsioon on kooskõlas ka Istanbuli konventsioonis sätestatuga.

Seksuaalset ahistamist on soolise võrdõiguslikkuse seaduses mainitud vaid tööelu kontekstis – seksuaalset ahistamist loetakse seaduse järgi tööandjapoolseks diskrimineerimiseks. Tööandjal on soolise võrdõiguslikkuse seaduse § 6 lg 1 p 5 ja § 11 lg 1 p 4 järgi kohustus kaitsta töötajat töökeskkonnas soolise ja seksuaalse ahistamise eest, see tähendab ka rakendada vajalikke meetmeid ahistamise lõpetamiseks. Soolise võrdõiguslikkuse seadus seega jaatab seksuaalset ahistamist kui ühte diskrimineerimise vormi ning paneb tööandjale kohustuse oma töötajaid seksuaalse ahistamise eest kaitsta. Tööandjapoolsed meetmed ahistamise lõpetamiseks võiksid ennekõike olla ohvri toetamine, ahistaja korrale kutsumine ja vajadusel ahistajaga ka töölepingu lõpetamine. Viimast mainitud meetet on kasutanud näiteks Tartu Ülikool, kes lõpetas töölepingu Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor Martin Hallikuga, keda raamatukogu töötajad süüdistasid seksuaalses ahistamises.¹⁰⁰

⁹⁷ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, lk 36.

⁹⁸ Soolise võrdõiguslikkuse seadus. - RT I, 10.01.2019, 19

⁹⁹ Pikemalt sellest direktiivist kirjutas magistritöö autor peatükis 2.2 Seksuaalse ahistamise regulatsioon Euroopa Liidus

¹⁰⁰ K. Kuupalk. „Ta käperdas, surus oma alakeha minu vastu.“ Martin Halliku alluvad räägivad oma loo. – Postimees 27.11.2018.

Eestis kehtiv regulatsioon on seega sarnane USA-s kehtiva Civil Rights Act'iga ning Saksamaa võrdse kohtlemise seadusega, mille mõlema alusel on seksuaalne ahistamine samuti sooline diskrimineerimine, mille vältimiseks peab tööandja aktiivselt tegutsema. Samuti on soolise võrdõiguslikkuse seaduse §-s 12 ette nähtud, et diskrimineerimise ohvril on võimalik pöörduda diskrimineerimisvaidluse lahendamiseks kohtusse või töövaidluskomisjoni ning lepitusmenetluse kohaldamise puhul õiguskantsleri poole. Samuti on ohvril võimalik seaduse § 13 lg-st 1 tulenevalt nõuda kohtu vahendusel diskrimineeriva käitumise lõpetamist ja nõuda kahju hüvitamist.

Tulenevalt soolise võrdõiguslikkuse seaduse sisust võib seega eeldada, et eelmainitud paragrahvidele toetudes saab isik pöörduda seksuaalse ahistamise puhul kohtusse just oma tööandja vastu, kellele on soolise võrdõiguslikkuse seaduse järgi pandud kohustus seksuaalsest ahistamisest kui ühest soolise diskrimineerimise vormist hoiduda ja seda ära hoida, ja seda isegi juhul, kui tegelikult ahistajaks on näiteks kolleeg või isiku enda alluv.

Käesoleva töö raames läbi viidud küsitlusele vastanutest lausa 17 kirjeldasid juhtumeid, mis toimusid töökohas, tööga seotud üritustel või töökaaslaste vahel töökeskkonnast väljaspool. Lisaks füüsilisele ahistamisele kirjeldati mitmel korral ka ahistavate kommentaaride tegemist. Näiteks kirjeldas üks vastanutest, kuidas tema meesoost töökaaslane teeb tema kuuldes tihti seksuaalse sisuga nalju, näitena kirjutas vastaja: „[---] Täiesti tavaline päev oli aga järsku ta küsis, et ma laua-äärde istuks ja järsku küsib minu käest, et kui ma temaga seksiks, siis ta annab mulle 100€. [---]“ Selliste seksuaalse sisuga kommentaaride tegemist on kirjeldanud ka teine vastaja, kes kirjutas oma meesoost ülemuse kohta: „[---] Seksuaalse alatooniga kommentaare tegi ta kõigile naistöötajatele. Küsimused stiilis: „kuidas sul mehega läheb?“, „sul mees ikka olemas?“. Või siis kommentaarid: „... see naine on nii närviline, kuna ta pole ammu meest saanud““. Üks vastaja kirjeldas, kuidas „ametiredelel palju kõrgemal asuv kolleeg tiris mind tanstupõrandal enda vastu tantsima ning sosistas mulle väga vulgaarse ning otsekoheise seksuaalse sisuga kommentaari“.

Füüsilist seksuaalset ahistamist on kirjeldatud näiteks järgmiselt: „Tööl ülemus on mitu korda löönud laksu mulle tagumiku peale“, „Tööl. Üks töökaaslastest lihtsalt tuli käperdama nii möödaminnes“, „naissoost töökaaslane tuli koolitama austriast ja koolitamise ajal käperdas ja silitas. ülemused naersid selle peale kui kisa tõstsin“.

Kahjuks selgub vastajate vastuseid ja lisakommentaare lugedes, et keegi ei ole pöördunud ahistamise tõttu kas ülemuse või kellegi teise usaldusväärse inimese poole töökohal, rääkimata politseist. Põhjastena on näiteks välja toodud, et töökohal toimuvad juhtumid ei jõua kuhugi ning tihtipeale toob see probleeme kaasa hoopis teavitajale endale (lisa 1 küsimus 15 vastus 4), teo toimepanija on ametiredelil kõrgemal positsioonil (lisa 1 küsimus 15 vastus 34) või kardeti oma töökoha pärast, kuivõrd kaastöötajad saatsid signaali, et selline teguviis on teo toimepanijal tavaline ja niikuinii midagi ette ei võeta (lisa 1 küsimus 15 vastus 66). Probleem võib olla ka selles, et töötajad ei ole kursis soolise võrdõiguslikkuse seadusega ning asjaoluga, et seksuaalne ahistamine on samuti sooline diskrimineerimine, mida töökohal olla ei tohiks.

3.3. Seksuaalse ahistamise regulatsioon karistusseadustikus – § 153¹

3.3.1. Regulatsiooni sisu

Istanbuli konventsiooni mõjutustel viidi karistusseadustikku sisse paragrahv 153¹, mille järgi on seksuaalne ahistamine teise inimese tahte vastane ja tema inimväärikust alandava eesmärgi või tagajärjega tema suhtes toime pandud kehaline seksuaalse iseloomuga tahtlik tegevus. Sellise tegevuse eest nähti sanktsioonina ette rahatrahv kuni 300 trahviühikut või arest, juriidilisele isikule rahatrahv kuni 2000 eurot.¹⁰¹

Seletuskirja karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise juurde järgi ei olnud seksuaalne ahistamine eelnõu esimeses versioonis, vaid lisati eelnõusse 11. mail 2017. a toimunud õiguskomisjoni istungil. Seksuaalne ahistamine kui seksuaalse iseloomuga kehaline ahistamine lisati väärteona karistusseadustiku võrdõiguslikkuse vastu suunatud süütegude jakku. Seletuskirja järgi reguleerib seksuaalset ahistamist soolise võrdõiguslikkuse seadus, kuid peamiselt tööalaste suhete kontekstis, mistõttu oli siiski vajalik seksuaalse ahistamise regulatsiooni lisamine ka karistusseadustikku.¹⁰² Soolise võrdõiguslikkuse seadus ei näe ette ka otseseid sanktsioone seksuaalse ahistamise toimepanijaile, mis on aga Istanbuli konventsiooni ratifitseerimise eelduseks.

Seksuaalse ahistamise regulatsioon karistusseadustikus ei ole sõnastuselt Istanbuli konventsiooniga sarnane. Nii on karistusseadustikus seksuaalne ahistamine sõnastatud kui tahte

¹⁰¹ Karistusseadustik. - RT I, 04.01.2019, 15.

¹⁰² 385 SE II Seletuskiri karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise juurde, lk 1-2. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.01.2019).

vastane tegu, mis eelnõu koostajate arvates sobib paremini karistusseadustiku üldise sõnastusega. Kaotatud on ka Istanbuli konventsioonis välja toodud väärkuse riivamise eesmärk või tagajärg ning hirmutava, vaenuliku, heidutava, alandava või ründava õhustiku tekitamine, mis oleks eelnõu koostajate arvates liialt subjektiivne ja raskesti tõendatav. Selle asemel on karistusseadustikus välja toodud, et ahistamistegu peab olema inimväärikut alandava eesmärgi või tagajärgega. Inimväärkuse alandamine on eelnõu koostajate sõnul konkreetsem ja objektiivsem ega sõltu ohvri isikuomadustest või madalast enesehinnangust.¹⁰³

Töö autor on seisukohal, et käesoleval juhul on sõna „või“ kasutamisega mõeldud seda, et menetleja peab tuvastama inimväärikut alandava eesmärgi teo toimepanijal kui subjektiivse koosseisu elemendi või inimväärkuse alandamise kui tagajärje ehk objektiivse koosseisu elemendi. Esineda võivad ka mõlemad. Seksuaalne ahistamine on karistusseadustikus sätestatud tahtliku teona, mis tähendab, et teo toimepanijal peab olema vähemalt kaudne tahtlus inimväärikut alandava tagajärje suhtes või eesmärk inimväärikut alandada

Inimväärikut alandavat eesmärki või tagajärge on mainitud ka Prantsusmaa karistusseadustikus, kus defineeritakse seksuaalset ahistamist kui korduvat sõnade või käitumisega enese pealesurumist seksuaalsel viisil, mis võib kahjustada teise inimese väärkust oma alandava olemuse tõttu või luua hirmutava, vaenuliku või solvava olukorra. Prantsusmaa on seega lisaks ahistamisteo inimväärikut alandavale olemusele nentunud, et ahistamistegu ei pea olema alandav juhul, kui see loob hirmutava, vaenuliku või solvava olukorra ehk käsitletud ahistamistegu laiemalt just osas, mille Eesti seadusandja seksuaalse ahistamise kvalifikatsioonist välja jättis. Küll aga peab Prantsusmaal selline tegu olema korduv, et kvalifitseeruda seksuaalseks ahistamiseks.¹⁰⁴

Saksamaa karistusseadustik ei maini aga üldse väärkuse alandamist või hirmutava, vaenuliku või solvava olukorra tekitamist. Sakslastele piisab teo seksuaalse ahistamisena kvalifitseerimiseks vaid sellest, kui seksuaalse alatooniga tegevus on inimese jaoks ahistav, s.o on kui see väljub tavapärase suhtluse piiridest.¹⁰⁵

Eesti karistusseadustikus on seksuaalse ahistamisena ette nähtud vaid kehaline seksuaalse iseloomuga tegevus, regulatsioonist on välja jäetud nii verbaalne kui ka mitteverbaalne tegevus.

¹⁰³ 385 SE II, lk 2-3.

¹⁰⁴ L. C. Hébert, lk 7.

¹⁰⁵ T. Hörmle, lk 1327.

Eelnõu koostajate sõnul tähendab kehaline tegu vaid sellist seksuaalse alatooniga tegu, mis on toime pandud ohvri keha suhtes, mitte teo toimepanija kehaga seoses, mida ohver näeb.¹⁰⁶ Välistatud on seega selliste tegude karistusseadustiku järgi karistamine, kus seksuaalne ahistamine pannakse toime toimepanija enda keha kasutades. Pidades silmas Istanbuli konventsioonis välja toodud seksuaalse ahistamise definitsiooni, on sellised teod mitteverbaalsed näoilmed, žestikuleerimine või kätega tehtavad sümbolid, aga ka näiteks enesepaljastamine või -rahuldamine ohvri nähes.

Oluline ei ole siinkohal ka teo intensiivsus ega sugulise erutuse tekitamine, vaid ainult inimväärikuse alandamine. Eelnõu seletuskirja järgi oleks ühekordse seksuaalse alatooniga sõnalise väljenduse karistamine ülekriminaliseerimine, korduv selline tegevus on eelnõu koostajate arvates kaetud aga teise Istanbuli konventsioonist tuleneva teoga – ahistav jälitamine, mis on karistusseadustikus reguleeritud paragrahvis 157³.¹⁰⁷

Magistritöö autor nõustub, et ühekordset verbaalset või mitteverbaalset tegevust, mis Istanbuli konventsiooni mõttes seksuaalse ahistamise alla kuulub, ei ole mõistlik ega otstarbekas karistada. Sellegipoolest on autor kahtleval seisukohal, kas korduv verbaalne ahistamine - näiteks olukorras, kus kolleeg töökohas teeb pidevalt ebasobivaid seksuaalseid märkusi - oleks võimalik kvalifitseerida ahistava jälitamise alla karistusseadustiku mõttes. Sellisel juhul on ohvril võimalik küll pöörduda oma tööandja poole ja toetuda soolise võrdõiguslikkuse seadusele, mille alusel verbaalne ahistamine kui diskrimineerimise vorm ei ole lubatud ja tööandja peab selle lõpetamiseks tegutsema, aga ka töövaidluskomisjoni või kohtusse, kui tööandja ahistamisele ei reageeri, kuid väärteo- või kriminaalmenetluse algatamiseks puudub süüteo koosseis. Samasugune probleem tõusetub ka teiste soolise võrdõiguslikkuse seaduses seksuaalse ahistamisena sätestatud käitumisviiside suhtes, mida karistusseadustikus aga karistamisväärseks ei peeta – need on mitteverbaalne seksuaalne ahistamine ning kehaline ahistamine ohvri keha kasutamata.

Kehaline seksuaalne ahistamine kuulub ilmselgelt ka Prantsusmaal ja Saksamaal karistatavate tegude alla. Küll aga on Prantsusmaa seksuaalse ahistamise sättes erinevalt Eesti omast eraldi välja toodud ka sõnaline ahistamine, s.o karistatakse ka inimest, kes korduvalt oma sõnadega teise inimese väärikust kahjustab või tekitab hirmutava, vaenuliku või solvava olukorra.¹⁰⁸ Ka

¹⁰⁶ 385 SE II, lk 3.

¹⁰⁷ 385 SE II, lk 3.

¹⁰⁸ L. C. Hébert, lk 7.

Saksamaa on mõnes mõttes eraldi kuriteokoosseisuga keelustanud verbaalse seksuaalse ahistamise, kuigi see on Saksamaa karistusseadustikus verbaalse solvangu nime all.

Eesti seksuaalse ahistamise säte on seega Saksamaa ja Prantsusmaa sättega võrreldes palju kitsam, lubades karistada ainult neid, kes on ahistamise toime pannud kannatanu keha puudutamisega. Eelnevale lisaks saab Eestis seksuaalse ahistamise eest mõista raskeima karistusena aresti, Saksamaal ja Prantsusmaal aga on tegemist palju raskema süüteoga, mille eest võidakse karistada mõlemas riigis kuni kaheaastase vangistusega¹⁰⁹, Prantsusmaal mõnel juhul ka kuni kolmeaastase vangistusega.

3.3.2. Väärteona kvalifitseerimise positiivsed ja negatiivsed aspektid

Seksuaalne ahistamine otsustati karistusseadustikus sätestada väärteona. Eelnõu koostajad on põhjenduseks toonud välja, et iga uue normi väljatöötamise tingimuseks on nn *ultima ratio* ehk selle vajalikkuse põhjendamise põhimõte ning karistusõiguslik hinnang teole peab ühiskonnas olema viimane abinõu probleemide lahendamiseks üksnes siis, kui teised karistusliigid ei ole taganud soovivat tulemust.¹¹⁰ Väärtegu kui kuriteoga võrreldes kergema iseloomuga süüteoliik on eelnõu koostajate arvates seega parim viis seksuaalse ahistamise kvalifitseerimiseks karistusseadustikus.

Karistusseadustikus tehakse kuritegudel ja väärtegudel vahet nende eest kohaldavate põhikaristuste järgi. Kuriteo toimepanemise eest on ette nähtud KarS § 44 lg 1 järgi põhikaristustena rahaline karistus kolmkümmend kuni viissada päevamäära, juriidilisele isikule 4000 kuni 16 000 000 eurot (lg 8). Päevamäära suuruse arvutab kohus süüdlase keskmise päevasissetuleku alusel, kuid see ei või KarS § 44 lg 2 alusel olla väiksem kui 10 eurot. See tähendab, et minimaalne rahasumma, mida karistusena kohaldada saab, on 300 eurot.

Teise põhikaristusena saab kohus KarS § 45 alusel mõista kolmekümnepäevase kuni kahekümneaastase või eluaastase vangistuse. Väärteo eest võidakse kohaldada aga KarS § 47 lg 1 järgi rahatrahvi kolm kuni kolmsada trahviühikut, kusjuures trahviühiku suuruseks on 4 eurot. Juriidilisele isikule võidakse KarS § 47 lg 2 alusel kohaldada väärteo eest rahatrahvi 100 kuni 400 000 eurot. Kohus võib väärteo toime pannud isikut karistada KarS § 48 alusel ka aresti mõistmisega kuni kolmekümneks päevaks. Nii kuriteo kui ka väärteo toimepanemise eest tuleb

¹⁰⁹ vt StGB §184i ja L. C. Hébert, lk 7

¹¹⁰ P. Pikamäe. KarS § 45. – Karistusseadustik. Komm vlj. 4. vlj. Tallinn: Juura 2015.

seega teo toimepanijal sisuliselt tasuta kas rahas või oma vabaduse kaotusega – kuriteo eest ette nähtud karistused on raskemad, varaline karistus on märkimisväärselt suurem ja vabadusekaotus kestab kauem.

Seksuaalse ahistamise eest on karistusseadustikus ette nähtud põhikaristustena rahatrahv kuni 300 trahviühikut, s.o 1200 eurot, või arest. Juriidilisele isikule on karistusena ette nähtud rahatrahv kuni 2000 eurot (§ 153¹). Seksuaalse ahistamise regulatsiooni sisu ning kuriteo ja väärteo toimepanemise eest ette nähtud karistuse liike analüüsid on arusaadav, miks on seadusandja otsustanud kvalifitseerida selle väärteona. Seksuaalse ahistamise näol ei ole tegemist niivõrd raske süüteoga, et selle toimepanemise eest võiks ette näha vangistuse, mis on kõige raskem füüsilisele isikule kohaldatav karistuse liik. On leitud, et vangistus on isiku jaoks ka kõige kahjulikum karistus, kuivõrd vabaduse kaotuse tagajärjel kaotab isik oma senised sotsiaalsed kontaktid, ta peab kohanema vanglaeluga, kus tal ei ole enam samasugune roll kui tavaiühiskonnas, ning pikema vangistuse korral võivad väheneda ka tema erialased oskused. Lisaks sellele kaasneb vangistusega – seda eriti isikuvastase ja seksuaalkuriteo toime panemise eest mõistetud – stigmatiseerimine või häbimärgistamine ühiskonna teiste liikmete poolt.¹¹¹ Stigmatiseerimise tõttu võib isikul olla pärast vanglast vabanemist keeruline resotsialiseeruda, leida tööd ja taastada oma vangistuseelne positsioon. Mainitud raskustega ei pruugi kõik aga toime tulla, mistõttu võidakse võtta ka sisemiselt omaks see roll, mille teised on määranud, ja jätkata süütegude toimepanemist ning seda isegi siis, kui varem oldi seadusekuulekas. Seega, arvestades ainult karistuse liiki, on seksuaalse ahistamise väärteona kvalifitseerimine loogiline ja seadusandja poolt põhjendatud.

Eelnevale lisaks on seksuaalse ahistamise väärteona kvalifitseerimine mõistetav seetõttu, et karistusseadustikus on mitmeid teisi süüteoliike, mis katavad raskemad isikuvastased ja seksuaalsüüteod ning näevad nende eest ette raskemad karistused. Näiteks juhul, kui seksuaalse ahistamisega kaasneb tervisekahjustus või valu tekitamine, võib olla tegemist kehalise väärkohtlemisega KarS § 121 mõttes, mis on kuritegu ja mille eest on ette nähtud rahaline karistus või kuni üheaastane vangistus. Kui seksuaalse ahistamisega tekitatakse raske tervisekahjustus, millega põhjustatakse oht elule, vähemalt neli kuud kestev tervisehäire, raske psüühikahäire, raseduse katkemine, nägu oluliselt moonutav ravimatu vigastus, elundi kaotus või surm, on tegemist juba raske tervisekahjustuse tekitamisega KarS § 118 mõttes ja selle eest võidakse karistada nelja- kuni kaheteistaastase vangistusega.

¹¹¹ P. Pikamäe. KarSK 2015. § 45 komm 3.1.

Süütegusid, mis seksuaalse ahistamisega kaasneda võivad, on karistusseadustikus veel – näiteks vabaduse võtmine seadusliku aluseta (§ 136), ähvardamine (§ 120) või ahistav jälitamine (157³) Üks raskemaid seksuaalsuse vastaseid kuritegusid karistusseaduses aga, milleks seksuaalne ahistamine võib eskaleeruda, on vägistamine (§ 141) , mille eest nähakse ette ühe- kuni viieaastane karistus, raskendavate asjaolude ilmnemisel aga kuue- kuni viieteistaastane vangistus. Seksuaalne ahistamine on küll tegu, millega kaasneb inimväärikuse alandamine, kuid mitte oht inimese tervisele või elule, mistõttu ei oleks suure rahalise karistuse või koguni vangistuse määramine teo toimepanijale proportsioonis teo endaga.

Kuigi seksuaalne ahistamine on karistusseadustikus määratletud kui võrdõiguslikkuse vastu suunatud süütegu, mitte isikuvastane või seksuaalsüütegu, tuleb siiski mõnda, et ahistamistegu on alati suunatud kellegi vastu, kelle inimväärikust alandatakse ja kes seega on teo toimepanija ohver. Seda on nenditud ka süüteo koosseisus endas, kus on kirjas, et ahistamistegu on toime pandud teise inimese keha suhtes ja tema tahte vastaselt. Seksuaalse ahistamise väärteona kvalifitseerimine ei mõjuta mitte ainult teo toimepanijat, vaid ka ohvrit, seda just väärteo- ja kriminaalmenetluse erinevuste kaudu. Nimelt kui kriminaalmenetluses on menetlusosalisteks kahtlustatav, süüdistatav ja tema kaitsja ning kannatanu, tsiviilkostja ja kolmas isik (§ 16)¹¹², siis väärteomenetluses ainult menetlusalune isik ja tema kaitsja (§ 16)¹¹³. Olla ohver, ent mitte menetlusosaline, tähendab väärteomenetlusest kõrvalejäämist ning erinevate õiguste puudumist, mis on kannatanul kriminaalmenetluses.

Kannatanu on kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi ka KrMS) § 37 lg 1 järgi füüsiline või juriidiline isik, kelle õigushüve on tema vastu suunatud kuriteoga või süüvõimetu isiku õigusvastase teoga vahetult kahjustatud. Selline kannatanu mõiste on kriminaalmenetluse seadustikku sisse toodud alles 2016. aasta alguses ohvrite direktiivi ja Riigikohtu praktika alusel. Enne seda oli kannatanu kriminaalmenetluse seadustiku § 37 lg 1 mõttes füüsiline või juriidiline isik, kellele on kuriteoga või süüvõimetu isiku õigusvastase teoga vahetult tekitatud füüsilist, varalist või moraalselt kahju.¹¹⁴ Muudatused viidi sisse, kuivõrd kohtupraktika kohaselt ei pea kannatanule ilmtingimata olema tekkinud kahju, tuvastatud peab olema vaid

¹¹² Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 07.12.2018, 24

¹¹³ Väärteomenetluse seadustik. - RT I, 12.12.2018, 86.

¹¹⁴ Kriminaalmenetluse seadustik. - RT I, 17.12.2015, 11.

tema õigushüve kahjustamine õigusvastase teo toimepanemise tagajärjel, kusjuures kuritegu peab olema selle õigushüve vastu otseselt suunatud.¹¹⁵

Õigushüved on sellised elulised ja sotsiaalsed väärtused, mille kaitsmiseks peab riik rakendama karistusvõimu. Need väärtused võivad olla nii individuaalsed, nt inimese elu, tervis, seksuaalne puutumatus, omand, aga ka kollektiivsed, nt riik või avalik rahu.¹¹⁶ Õigushüve, mida seksuaalne ahistamine kahjustab, on inimväärikus, lisaks sellele võib seksuaalne ahistamine tekitada ohvrile ka kahju, eelkõige just moraalset, s.o hingelisi kannatusi ja valu. Tõenäoliselt võib mõne seksuaalse ahistamisteo tagajärjel tekkida ka füüsiline kahju, ent sellisel juhul saaks teo kvalifitseerida juba mõne teise süüteona, näiteks kehalise väärkohtlemise või raske kehavigastuse tekitamisena. Seega vastab seksuaalse ahistamise ohver justkui ka kriminaalmenetluses välja toodud kannatanu mõistele, kuid väärteomenetluses sellist menetlusosalist ei tunta.

Kriminaalmenetluses on kannatanul mitmeid erilisi õiguseid – need on KrMS § 38 lg 1 järgi näiteks õigus esitada tsiviilhagi, õigus esitada tõendeid, taotlusi ja kaebusi, õigus tutvuda menetlustoimingu protokolliga ja kriminaaltoimiku materjalidega, õigus vaidlustada kriminaalmenetluse alustamata jätmine või lõpetamine ning õigus anda nõusolek ajutise lähenemiskeelu kohaldamiseks ja taotleda lähenemiskeelu kohaldamist. Kuivõrd väärteomenetluses kannatanu instituut puudub, ei ole ka seksuaalse ahistamise ohvril võimalust väärteomenetluse eeltoodud viisidel sekkuda või saada informatsiooni väärteomenetluse sisu ja kulgemise kohta.

Kannatanul on kriminaalmenetluses oma erilisest staatusest tulenevalt veel teisigi privileege, mis seksuaalse ahistamise ohvril puuduvad. Dokumendis Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 on ühe põhimõttena ära märgitud: „Kannatanu ja tunnistaja väärkas kohtlemine kriminaalmenetluses suurendab inimeste usaldust õiguskaitseüsteemi vastu, aitab ära hoida teiseseid kannatusi ning leevendada kuriteoga tekitatud kahju. Õiguskaitseasutused ja kohtud peavad võtma tarvitusele meetmed, et vältida kannatanute ja tunnistajate kriminaalmenetlusega

¹¹⁵ Seletuskiri kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, millega laiendatakse kannatanute õigusi kriminaalmenetluses, juurde, lk 8. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3fdc8de9-e0bc-4c52-87ac-b823f8369cfe/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus.%20millega%20laiendatakse%20kannatanute%20C3%B5igusi%20kriminaalmenetluses> (23.01.2019).

¹¹⁶ J. Sootak. Karistusõigus. - J. Sootak (koost.). Õigus igapähele. Tartu: Juura 2017, lk 238.

kaasnevate teiseste kannatuste tekkimist, sealhulgas vältima menetluse venimist ning tagama isikuandmete kaitse“.¹¹⁷

Eelnev tähendab, et riigi ülesanne on kriminaalmenetluse käigus tagada kannatanule igakülgne ja professionaalne abi. On oluline, et menetlejaid oleks koolitatud kannatanuga suhtlema sellisel viisil, mis hoiaks ära taasohvristamist. Lisaks sellele on riigi ülesanne pakkuda ohvrile kriminaalmenetluse käigus igakülgset abi, näiteks on kannatanul võimalik taotleda, et tema ülekuulamist viiks teatud tingimustel läbi temaga samast soost isik või võtta menetlustoimingule kaasa üks tema poolt valitud isik (§ 38 lg 5 p 3). Eelnevale lisaks selgitatakse kriminaalmenetluses kannatanule, et tal on õigus pöörduda ohvriabitöötaja poole ning saada vajadusel ohvriabiteenust (§ 8 p 7). Kuigi ohvriabi seaduse § 6¹ lg 1 järgi on ohvriabiteenuse osutamise raames sellise süüteo ohvril, mis ei ole vägivallakuritegu käesoleva seaduse § 8 tähenduses, õigus vajaduse korral saada kuni ühe kuupalga alammäära ulatuses psühholoogilise abi kuluhüvitist¹¹⁸, ei tulene väärteomenetluse seadustikust menetleja kohustust seksuaalse ahistamise ohvrile sellise õiguse olemasolu selgitada. Sellest tulenevalt võib eeldada, et paljud seksuaalse ahistamise ohvrid ei teagi, et ka nendele on riigi poolt ette nähtud võimalus ohvriabi saada.

Ka seksuaalne ahistamine võib selle ohvri jaoks olla iseäranis traumeeriv kogemus, seda eriti kehaline seksuaalne ahistamine. Võttes arvesse seda, kuidas seksuaalse ahistamise ohvriks langenud ning sellega avalikkuse ette tulnud inimesi kohtlevad näiteks meedia, teised ühiskonnaliikmed ning tõenäoliselt ka menetlejad, kellega ohver kokku puutub, on magistriltõõ autor arvamusel, et ka need isikud vajavad kriminaalmenetluses sätestatud õigusi, teisese ohvristamise vältimist ning ohvriabiteenustest teavitamist. Kuivõrd aga väärteomenetluses suheldakse ohvriga kui tunnistajaga, kes saab toimunud teo kohta anda üksnes tegu tõendavaid ütlusi, ei ole menetlejal kohustust kohelda teda kuidagi teistmoodi teistest tunnistajatest või pakkuda talle võimalust ohvriabi saamiseks. Seega, kui võtta arvesse ohvri positsioon väärteomenetluses, ei ole seksuaalse ahistamise määratlemine väärteona ohvreid ülemäära aitav või säästev. Magistriltõõ autor on seisukohal, et kohtuväliseid menetlejaid tuleks rohkem teavitada sellest, et kuigi seksuaalne ahistamine on kvalifitseeritud väärteona, on siiski tegemist sellise süüteoga, mis on suunatud teise inimese vastu ehk millel on faktiliselt kannatanu, isegi kui väärteomenetluses sellist menetlusosalist formaalselt ei ole. See tähendab, et ka seksuaalse

¹¹⁷ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018, p 10. - Justiitsministeeriumi veebileht. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf (23.01.2019).

¹¹⁸ Ohvriabi seadus. - RT I, 04.01.2019, 16

ahistamise ohver tuleb üle kuulata taasohvristamist vältival viisil, kasuks tuleks ka näiteks väärteomenetluse seadustikku ohvriabiteenuste saamise õiguste selgitamise kohustuse sätestamine.

Eelnevale lisaks on magistritöö autor seisukohal, et seadusandja võiks tulevikus kaaluda KarS § 153¹ koosseisu muutmist, tuues sisse sõltuvussuhte kui vastutust raskendava erilise isikutunnuse KarS § 24 lg 3 mõttes. See tähendab, et kui tegu pannakse toime sõltuvussuhtes korduvalt, võiks see ahistajale kaasa tuua hoopis kriminaalvastutuse. Nimelt on magistritöö autor seisukohal, et sõltuvussuhtes toime pandud seksuaalset ahistamist on ohvril palju raskem vältida ning seda lõpetada. Lisaks sellele võib korduv seksuaalne ahistamine olukorras, kus kannatanu teab, et tal on raske ahistajale vastu panna, kuivõrd ta kardab negatiivseid tagajärgi iseendale, tekitada talle palju suuremat emotsionaalset kahju kui ühekordsed juhtumid võõraste poolt olukordades, millest on lihtne eemalduda. Seega ei oleks enam asjakohane väide, et kriminaalvastutus oleks ebaproportsionaalne võrreldes teo raskusega ning tekitatud kahju suurusega. Eelkõige võivad sellised sõltuvussuhtes toime pandud korduvad ahistamisteod ilmned töökojal, millest on kirjutatud pikemalt peatükis 3.2. Korduvat seksuaalset ahistamist sõltuvussuhtes, küll mitte töökojas, on kirjeldanud ka üks küsitluses osalenu: „Käisin autokoolis, keskealisest mehest sõiduõpetaja väitis, et tema pedagoogiline õpetamismeetod on iga eksimuse või apsu puhul reiele plaks anda. Et kui ei taha plaksu saada, siis ärgu ma eksigu liikluses. Olin sellises nõrgemas positsioonis, kus tundsin, et ei saa vastu hakata, kuigi oleks pidanud enda ebamugavust selgelt väljendama. Tahtsin olla sõiduõpetajaga heades suhetes ning seega ei hakanud ka vastu“. Teise võimalusena näeb magistritöö autor, et vähemalt väärteo korras võiks karistatav olla ka sõnaline seksuaalne ahistamine, mis on toime pandud korduvalt sõltuvussuhtes.

3.3.3. Seksuaalse ahistamise formaalsest ja mitteformaalsest sanktsioneerimisest

Seksuaalse ahistamise eest on karistusseadustikus ette nähtud põhikaristustena rahatrahv kuni 300 trahviühikut, s.o 1200 eurot, või arest. Juriidilisele isikule on karistusena ette nähtud rahatrahv kuni 2000 eurot (§ 153¹). Aresti on karistusseadustiku alusel võimalik asendada üldkasuliku tööga (§ 69), rahatrahvi maksmata jätmise puhul on võimalik asendada see tasumata jäetud osas arestiga või süüdlase nõusolekul üldkasuliku tööga (§ 72).

Riigipoolse sanktsioonisüsteemi näol on tegemist formaalse kontrolliga, mis on sotsiaalse kontrolli üks vormidest. Sotsiaalne kontroll on selliste sotsiaalsete normide, institutsioonide ja

suhtumiste kogum, millega mõjutatakse üksikisikute käitumist, et see oleks kooskõlas ühiskonna ja selle liikmete huvidega.¹¹⁹ Formaalse kontrolli sanktsioonid põhinevad formaalsetel allikatel ehk seadustel ning formaalse kontrolli läbiviijaks on üldiselt riik oma institutsioonide ja õiguskaitseorganite kaudu.¹²⁰ Kuivõrd riik reageerib sanktsioonidega alati õigusvastastele tegudele, on riigipoolse sanktsiooni näol on tegemist alati negatiivse hinnanguga.

Teine sotsiaalse kontrolli vorm, mitteformaalne sotsiaalne kontroll, põhineb aga erinevate ühiskondlike gruppide ja teiste ühiskonnaliikmete heakskiidul või hukkamõistul ehk mitteametlikel sanktsioonidel, mida normi rikkuja või järgija käitumise tagajärjel rakendatakse. Sellised mitteformaalse kontrolli tüübid on: 1) sotsiaalsed autasud, mis soodustavad normikuulekust, need on näiteks naeratus, heakskiit, ametikõrgendus; 2) karistused, mis on vahetult suunatud normivastaste tegude vastu ning mis peaksid aitama edaspidi neid ära hoida, need on näiteks rahulolematu pilk, kriitiline märkus; 3) veenmine ja 4) normide ümberhindamine, mis tähendab varem hälbivaks loetud käitumisele normaalse hinnangu andmist.¹²¹ Mitteformaalne kontroll on seega igasugused reaktsioonid inimese pere, sõprade, tuttavate, töökaaslaste poolt, mis järgnevad tema taunitavale või vastupidi soositud käitumisele ning mille tagajärjel üldiselt oma käitumises korrekture teevad, kusjuures need reaktsioonid võivad, erinevalt formaalsest kontrollist, olla nii positiivse kui ka negatiivse sisuga.

Ka küsitlusele vastajad on mitmel korral kirjeldanud, kuidas ahistamisteole järgnes nende enda või kõrvalseisjate reaktsioon, mida võib mõista mitteformaalse kontrollina. Näiteks kirjeldati mitmel korral, kuidas ahistajale tehti verbaalselt selgeks, et selline teguviis ei ole sobiv (lisa 1 küsimus 15 vastused 1, 9, 20 ning küsimus 5 vastus 22), ühel korral kirjutas vastaja, et andis ahistajale kõrvakiilu (lisa 1 küsimus 16 vastus 35). Üks vastanutest tõi välja, et „ei“ ütlemine käperdajat ei mõjutanud, kannatanu pidi enesekaitseks kasutama füüsilist rünnakut (lisa 1 küsimus 5 vastus 14). Samuti kirjeldati ühel korral üldsõnaliselt, et kõrvalseisjad märkasid ja sekkusid, s.o mõistsid teguviisi hukka (lisa 1 küsimus 5 vastus 36).

Magistritöö autor on seisukohal, et mõned mitteformaalse kontrolli tagajärjel rakendatud sanktsioonid võivad seksuaalse ahistamise puhul olla, vaadates karistusseadustikus sellele teole sätestatud karistusi ja karistusmäärasid, teo toimepanija jaoks isegi raskemate tagajärgedega

¹¹⁹ S. Kaugia. Õigusteadvus: olemus, kujunemine, toimimine. – S. Kaugia (koost). Õigus ühiskonnas. Artiklite kogumik. Tartu: Avatar 2006, lk 108.

¹²⁰ S. Kaugia. Sotsiaalkontroll ja õigus. - J. Sootak (koost.). Õigus igapähele. Tartu: Juura 2017, lk 238.

¹²¹ S. Kaugia 2006, lk 107.

kui määratud trahv või isegi arest. Üks tuntumaid ja meedias enim tähelepanu saanud Eestis toimunud seksuaalse ahistamise lugusid, mille puhul teo toimepanija väärteomenetluse korras ka karistatud sai, oli astroloog Igor Mangi toime pandud ahistamistest. Igor Mang, kes väidetavalt mitmeid naisi seksuaalselt ahistas, kuid kelle vastu esitati vaid üks väärteoteade, sai teo eest trahvi 96 eurot.¹²²

Kuni 2018. aastani avaldas Maaleht iga aasta alguses Igor Mangi aastahoroskoobi, mis on olnud üks populaarsemaid horoskoope ja toonud Maalehele rekordilisi müüginumbreid¹²³ ning seega ka Igor Mangile sissetulekut, kliente ja kuulsust. Pärast väärteomenetluse korras karistada saamist aga lõpetas Maalehe väljaandja Ekspress Meedia Igor Mangiga litsentsilepingu.¹²⁴ Tõenäoliselt ei olnud Igor Mangile 96 eurot ülemäära suur summa, mida toime pandud teo eest tasuda, ent mainekahju ja lepingu kaotamine ühe suurima ajalehega Eestis kui mitteformaalsed karistused tehtud teo eest on olnud usutavasti karmima mõjuga.

Ahistamiskandaalide tõttu on oma senise positsiooni ühiskonnas kaotanud veel nii mitmedki inimesed. Varem mainitud *#MeToo* liikumise raames avalikustatud aastakümneid Hollywood'i filmimaailmas toimunud Harvey Weinstein'i toime pandud ahistamisteod maksid mehele tema koha The Weinstein Company produktsiooniettevõttes, mistõttu tõenäoliselt tema nime enam suurte kassahittide tiitrites ei näe.¹²⁵ Eestit puudutas rohkem Taavi Rõivase tagasiastumine Riigikogu aseesimehe kohalt seoses tema suunas avaldatud ahistamissüüdistustega,¹²⁶ kuid kes sellele vaatamata on siiski suutnud oma mainekat poliitikakarjääri säilitada.

Sanktsioon, mis on magistritöö autori arvates seotud nii formaalse kui ka mitteformaalse kontrolliga, on töölepingu erakorraline lõpetamine. Tegemist on formaalse kontrolliga seetõttu, et töölepingu erakorraliseks lõpetamiseks peab esinema mingi teatud seaduses sätestatud põhjus, et ülesütlemine oleks seaduslik – näiteks tööandja poolt töölepingu erakorralise ülesütlemise töötajast tulenevad põhjused on loetletud töölepinguseaduse §-s 88.¹²⁷ Mitmeid

¹²² I. Kuus. Ahistamissüüdistustega Igor Mang sai väärteomenetluse korras 96-eurose trahvi. – Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal 17.07.2018. - <https://www.err.ee/847186/ahistamissuudistusega-mang-sai-vaarteomenetluse-korras-96-eurose-trahvi>

¹²³ vt nt Igor Mangi aastahoroskoop tõi Maalehele rekordilised müüginumbrid. – Õhtuleht 10.01.2014. - <https://www.ohuleht.ee/560209/igor-mangi-aastahoroskoop-toi-maalehele-rekordilised-muuginumbrid>

¹²⁴ L. Kanarbik. Maaleht lõpetab koostöö Igor Mangiga. – Delfi uudistetoimetus 10.05.2018. – <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/maaleht-lopetaab-koostoo-igor-mangiga?id=82057125> (28.01.2019).

¹²⁵ M. Twohey. Harvey Weinstein Is Fired After Sexual Harassment Reports. – The New York Times 08.10.2017. - <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html> (01.04.2019).

¹²⁶ A. Krjukov. Rõivas astub riigikogu aseesimehe kohalt tagasi. – Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal 12.10.2017. - <https://www.err.ee/636050/roivas-astub-riigikogu-aseesimehe-kohalt-tagasi> (01.04.2019).

¹²⁷ Töölepinguseadus. - RT I, 10.01.2019, 20

neid põhjuseid aga on võimalik sisustada subjektiivselt tulenevalt tööandja ja töökoha väärtustest. Näiteks töölepinguseaduse § 88 lg 1 p 5 järgi võib „tööandja töölepingu erakorraliselt üles öelda töötajast tuleneval mõjuval põhjusel, mille tõttu ei saa mõlemapoolseid huve järgides eeldada töösuhte jätkamist, eelkõige kui töötaja on pannud toime varguse, pettuse või muu teo, millega põhjustas tööandja usalduse kaotuse enda vastu“. Sättes välja toodud muu tegu, millega põhjustatakse tööandja usalduse kaotus enda vastu, ei ole kuidagi defineeritud ja tuleneb konkreetsest tööandja ja töötaja vahelisest suhtest ning nendest käitumisreeglitest, millest kinni pidamist töökohal oodatakse. Seega, enne töölepingu ülesütlemist eelneb sellisele teole tõenäoliselt ka mitteformaalne kontroll, mille käigus väljendatakse rahulolematust toime pandud teo suhtes ning antakse teada, et selline tegu on taunitav ega sobi töökeskkonda.

Tartu Ülikool ütles töölepingu usalduse kaotuse tõttu üles Tartu Ülikooli raamatukogu direktor Martin Hallikuga, keda mitmed raamatukogu töötajad süüdistasid seksuaalses ahistamises.¹²⁸ Varem on Tartu Ülikool näiteks keeldunud seksuaalse ahistamise kaebusi uurimast ning selliseid tagajärgi ahistajatele ei ole järgnenud.¹²⁹ Viimase viite puhul oli tegemist ahistamisjuhtumiga, mis toimus enne karistusseadustikku seksuaalse ahistamise kui väärteo sätestamist, mistõttu lõpetati väidetava ahistaja suhtes ka kriminaalmenetlus. Kuigi Martin Hallik on kaevanud oma vallandamise edasi Töövaidluskomisjoni ja seal võidugi saanud, tuleb siiski jaatada, et ülikoolisisest sellistesse süüdistustesse suhtumine muutunud ning seksuaalsele ahistamisele reageeritakse tõenäoliselt järjest enam mitteformaalsete karistustega, millega võib teo toimepanijal olla riigipoolsetest karistustest raskemgi leppida.

3.3.4. Väärteomenetluse läbiviimisest KarS § 153¹ alusel ning Politsei- ja Piirivalveameti statistikast

Seksuaalne ahistamine on oma olemuselt pigem keeruline süütegu, mille suhtes väärteomenetlust läbi viia. Eesti Politsei- ja Piirivalveametilt (PPA) saadud info kohaselt on alates seksuaalse ahistamise süüteona kvalifitseerimisest ja selle Eestis kehtima hakkamisest 2017. aasta juulikuus esitatud seksuaalse ahistamise kohta väärteoteateid kokku 59, nendest 20 2017. aastal ja 39 2018. aastal.¹³⁰ Magistritöö autor on seisukohal, et niivõrd vähene arv väärteoteateid seksuaalse ahistamise kohta on kõigest marginaalne hulk kõikidest seksuaalse

¹²⁸ K. Kuupalk. „Ta käperdas, surus oma alakeha minu vastu.“ Martin Halliku alluvad räägivad oma loo. – Postimees 27.11.2018.

¹²⁹ vt K. Ibrus. Tartu Ülikool keeldus uurimast doktorandi seksuaalse ahistamise kaebust. – Eesti Päevaleht 15.02.2017.

¹³⁰ Politsei- ja Piirivalveameti ametlik statistika KarS § 153¹ kohta. Materjal on autori valduses.

ahistamise tegudest, mis iga päev toime pannakse. Sellise järelduse saab teha rahvusvaheliste uuringute tulemuste pinnalt, mille kohaselt on seksuaalset ahistamist elu jooksul kogunud inimeste protsent väga suur.¹³¹

Ka autori läbiviidud küsitlusele vastanud 83 inimesest kõigest 9 kirjutasid, et pöördusid pärast juhtunut politsei poole. Paljud vastajad tõid politseisse mittepöördumise põhjustena välja, et nad ei tahtnud politseid tülitada või nad ei uskunud, et tegemist oli piisavalt tõsise teoga (lisa 1 küsimus 15 vastused 4, 6, 7, 10, 19, 27, 31, 37, 46, 58, 63, 67, 73). Oli ka neid, kes kartsid politseisse pöörduda või kellel oli juhtunu pärast piinlik (lisa 1 küsimus 15 vastused 8, 10, 43, 47, 58, 69). Mõned arvasid ka, et on juhtunud ise süüdi (lisa 1 küsimus 15 vastused 65, 71).

PPA poolt kogutud statistika kohaselt pannakse suur osa seksuaalsest ahistamisest toime avalikus kohas, s.o peamiselt tänaval, aga ka eraldatud avalikes kohtades, näiteks spordiradadel. Paljudes avalikes kohtades toimunud ahistamiste puhul ei ole ahistaja teada.¹³² See on ka loogiline, kuivõrd tegemist on pigem juhuslike ja oportunistlike, n-ö möödaminnes toime pandud ahistamistegudega, mille peale kannatanu võib-olla ei jõuagi adekvaatselt reageerida enne, kui ahistaja on juba kadunud. Töö raames läbiviidud küsitlusele vastajatest 16 tõid välja, et ahistamine toimus avalikus kohas, kusjuures 11 korral klubis või baaris, 3 korral aga ühistranspordis. Klubis või baaris toime pandud ahistamistegusid kirjeldati näiteks kui käega vastu tagumikku löömist või tagumiku silitamist/pigistamist (lisa 1 küsimus 5 vastused 20, 22, 66), aga ka lihtsalt kui käperdamist (lisa 1 küsimus 5 vastused 43, 55). Keegi selliste tegude ohvritest politsei poole ei pöördunud, mis on ka loogiline, kuivõrd juhtumid toimusid möödaminnes ning ei pruugitud arugi saada, kes oli ahistaja. Politseisse mittepöördumise põhjustena on selliste juhtumite puhul ka välja toodud, et ei tuntud ennast ohustatuna (lisa 1 küsimus 15 vastus 21) või et seksuaalne ahistamine klubides on nii tavapärane, et kui kõik selle peale politsei kutsuksid, oleks klubidesse igal ööl kümneid väljakutseid (lisa 1 küsimus 15 vastus 39). Asjaolu, et pidudel toimuv seksuaalne ahistamine on tavapärane, on välja toonud ka mitmed teised vastajad (lisa 1 küsimus 15 vastused 52, 61 ja küsimus 5 vastus 50).

Väärteomenetluse seadustiku (edaspidi ka VTMS) §3¹ lg 1 alusel on kohtuväline menetleja kohustatud alustama ja läbi viima väärteomenetlust, kui ilmnevad väärteo tunnused, kui tegu ei ole kohtuvälise menetleja veendumuse kohaselt vähetähtis või puuduvad väärteomenetluse seadustiku §-s 29 sätestatud väärteomenetlust välistavad asjaolud. Viidatud sätte järgi

¹³¹ Pikemalt uuringutest kirjutatud magistritöö peatükis 1.2.

¹³² PPA statistika.

väärteomenetlust ei alustata või juba alustatud menetlus lõpetatakse siis, kui: 1) teos puuduvad väärteo tunnused; 2) isikut on juba karistatud sama teo toimepanemise eest, sõltumata sellest, kas karistus on määratud või mõistetud Eesti Vabariigis või teises riigis; 3) isiku suhtes on sama teo kohta tehtud väärteomenetluse lõpetamise lahend; 4) teos on kuriteo tunnused; 5) väärteo aegumistähtaeg on möödunud; 6) seadus, mis nägi ette karistuse väärteo eest, on kehtetuks tunnistatud; 7) isik, kelle suhtes alustatakse või on alustatud väärteomenetlust, on surnud või juriidiline isik on lõppenud.

PPA poolt autorile edastatud statistikast nähtub, et kuigi väärteoteateid seksuaalse ahistamise kohta on alates 2017. aasta juulikuust esitatud kokku 59, siis menetlust on alustatud 48 juhul, s.o 18 korral 2017. aastal ja 30 korral 2018. aastal, kokku seega 48 korral. Magistritöö autor on seisukohal, et kõige tõenäolisemad põhjused väärteomenetluse alustamata jätmiseks on teos väärteo tunnuste puudumine, teo vähetähtsus kohtuvälise menetleja veendumuse kohaselt ning teos kuriteo tunnuste ilmnemine. Kuigi magistritöö jaoks läbi viidud küsitlusel osales 83 inimest, mis on üliväike osa üldpopulatsioonist, saab magistritöö autori arvates teha siiski mingeid järeldusi selle kohta, millised on need teod, mida peetakse seksuaalseks ahistamiseks ning millega potentsiaalselt politsei poole pöörduetakse.

Nagu töös varem välja toodud, on KarS § 153¹ järgi seksuaalne ahistamine selline kehalise seksuaalse iseloomuga tegu, mis on toime pandud teise isiku keha suhtes tema tahte vastaselt ja mis on tema inimväärikust alandava eesmärgi või tagajärjega. Küll aga töid küsitlusele vastanutest 11 välja nende suhtes toime pandud seksuaalse ahistamise teona just verbaalse ahistamise juhtumid, mis karistusseadustiku mõttes seksuaalse ahistamisena ei kvalifitseeru. Näiteks kirjeldati mitmel juhul, kuidas töökeskkonnas kolleeg või ülemus teeb kohatud nalju või seksuaalse sisuga kommentaare (lisa 1 küsimus 5 vastused 35, 54, 67 ja 79), kusjuures kolmel korral on sellist käitumist kolleegi või ülemuse poolt kirjeldatud kui korduvat tegevust.

Väärteomenetluse tunnused puuduvad ka mitmes teises vastaja kirjeldatud juhtumis. Selline on näiteks: „... Mõni aeg tagasi ühel õhtul olin tagasi tulemas ühelt väikselt koosolemiselt sõpradega. Hakkasin jõudma oma ühiselamusse, kuid tee peale jäi üks meeste kamp (ehk oli 3-4 meest, täpselt ei mäleta). Üks neist astus mulle ette ja küsis, et "Kuhu noor kena neiu läheb?". Ma vastasin: "Kuju." ning astusin temast mööda ja jätkasin ühikasse kõndimist. Ta kõndis minuga veel natuke kaasa, ja ütles: "Aga tule peole!" Ma vastasin, et "Ei taha, aitäh." Ja ta õnneks jättis mu rahule, kuid terve aja käisid küll häirekellad peas ja aju mõtles kõige halvemaid stsenaariumeid välja.“ Ilmselgelt ei ole tegemist seksuaalse ahistamisega, kuivõrd puudub

igasugune kehaline seksuaalse alatooniga tegu. Sellist inimsuhtlust ei saa kvalifitseerida ka ühegi teise väärteona, kuigi võib eeldada, et ükski pimedas kõndival naisterahval võib olla hirmutav kõndida mööda meestest, kes otsivad temaga kontakti. Sellegipoolest ei ole naise kõnetamine tänaval karistatav. Väärteguna ei saa kvalifitseerida ka kallistamist (lisa 1 küsimus 5 vastus 54), kuigi see kallistatava jaoks ahistav ja ebameeldiv oli (lisa 1 küsimus 16 vastus 24). VTMS § 29 lg 1 p 1 alusel on PPA statistika kohaselt kõikidest KarS § 153¹ alusel algatatud menetlustest lõpetatud kaks, s.o üks 2017. ja üks 2018. aastal.

VTMS § 3¹ lg 2 alusel ei pea vähetähtsa väärteo korral väärteomenetlust alustama, kohtuväline menetleja võib piirduda ainult teo toimepanija suulise hoiatamisega. Sama paragrahvi lg 3 järgi ei pea vähetähtsa väärteo korral väärteomenetlust alustama, kui teo toimepanija väljaselgitamine on ebatõenäoline või kui menetluse läbiviimine oleks väärteo asjaolusid arvestades ebamõistlikult kulukas. Riigikohus on selgitanud, et kohtuvälisel menetlejal on õigus lõpetada väärteomenetlus otstarbekuse tõttu, seda käsitletakse menetleja kaalutusõigusena, mille eesmärk on täita menetlusökonoomia ja proportsionaalsuse põhimõttest tulenevat vajadust välistada karistuse kohaldamine juhtudel, mil see ei oleks teo asjaolusid silmas pidades ilmselgelt mõõdukas.¹³³ Sedasama põhimõtet on Riigikohus nentunud ka väärteomenetluse alustamise kontekstis.¹³⁴ See tähendab, et kohtuväline menetleja ei pea väärteomenetlust alustama, kui tegu on tema silmis nii vähetähtis, et selle menetlemine oleks tegu silmas pidades ilmselgelt liiga kulukas ning teo toimepanija karistamine ilmselgelt ebaproportsionaalne tekitatud kahjuga, aga ka siis, kui teo toimepanijat on keeruline välja selgitada. Nagu varem välja toodud, pannakse paljud seksuaalse ahistamise teod toime avalikus kohas ning tihti ei ole võimalik teo toimepanijat välja selgitada. Seega on loogiline, et juhul, kui menetleja näeb, et teo toimepanijat ei ole võimalik tabada, teeb ta otsuse menetlust mitte algatada.

Väärteomenetlust ei algatata ka juhul, kui teos ilmnevad kuriteo tunnused. Sellisel juhul alustatakse VTMS § 61 lg 1 alusel kriminaalmenetlus. See põhimõte tuleneb KarS § 3 lg 5 sätestatust, et kui tegu vastab nii kuriteo kui ka väärteo tunnustele, karistatakse teo toimepanijat ainult kuriteo eest. Seega võib juhtuda, et isik pöördub politsei poole seksuaalse ahistamise kaebusega, kuid juhtumit uurides selgub, et toime on pandud hoopis kuritegu. Tõenäoliselt ei tea kõik inimesed, kust läheb näiteks piir seksuaalse ahistamise ja vägistamise vahel, millest on kirjutatud pikemalt magistritöö peatükis 3.4.1. Lisaks sellele võidakse politsei poole pöörduda

¹³³ RKKKo 3-1-1-46-12.

¹³⁴ RKKKo 3-1-1-65-16.

kaebusega, et keegi jälitab ja saadab seksuaalse sisuga e-kirju, sellisel juhul võib tegemist olla hoopis ahistava jälitamisega, millest on kirjutatud pikemalt magistritöö peatükis 3.4.2.

Küsitlusele vastajatest kõigest 9 tunnistasid, et pöördusid politseisse, samas nende suhtes toime pandud tegudest ainult kahte võiks kvalifitseerida seksuaalse ahistamisena. Need juhtumid olid: „Arvamusfestivali peol tuli üks õppejõud minu rindu paitama. Olin ruumis ainuke, kes tantsis ja seepärast olid mul silmad kinni. Kui avasin silmad ja vaatasin teda veidralt, siis ta lahkus. Ilmselt tundis mu ära“ ja „Psühhiaater libistas aeglaselt ja mõningase survega käe õlast vöökohani üle rinna“, kusjuures teise juhtumi puhul on menetlus lõpetatud ning psühhiaater sai vastaja sõnul 300 eurot trahvi. Esimese juhtumi ja politseisse pöördumise kohta kirjutas vastaja järgmist: „Minu eesmärk politseisse pöördumisel oli lihtsalt sellele mehele märke kirja saada. Paigest helistas mulle üks naispolitseinik, kes innustas mind menetlust alustama. Siis suunas mind Tartusse. Tartust helistas mulle keskealine meespolitseinik, kes ütles, et mis ma arvan, et kõiki, kellega ööklubis kokku puutun, võiks kohtusse kaevata. Tal oli õigus – minu *case* oli lootusetu. Aga see, kuidas ta sellesse olukorda suhtus, oli igatahes lubamatu.“

Teised teod, mille puhul samuti politseisse pöörduiti, olid näiteks kehaline väärkohtlemine (lisa 1 küsimus 5 vastus 9), mille puhul menetluse mitteilustamise põhjuseks toodi: „Sest ma olin selle inimesega koos, ma olin ise teinud sama halbu asju. Ta ärkas politsei saabudes üles ja läks ise ära“. Tõenäoliselt tähendab see, et ohver ei olnud nõus andma juhtunu kohta ütlusi. Üks vastaja kirjeldas ka jälitamist ja ähvardava sisuga kirjade saatmist (lisa 1 küsimus 5 vastus 34), mille puhul menetlust ei alustatud seetõttu, et tegu ei olnud ohtlik (lisa 1 küsimus 8 vastus 2). Magistritöö autor on seisukohal, et tegemist võiks olla hoopis ahistava jälitamisega. Kahel korral kirjeldati vägistamist (lisa 1 küsimus 5 vastused 40 ja 61) ning menetluse mitteilustamise põhjused olid, et maha ei jäänud mingeid jälgi (lisa 1 küsimus 8 vastus 3) või polnud videomaterjali (lisa 1 küsimus 8 vastus 5). Ühel juhul oli tegemist solvamisega (lisa 1 küsimus 5 vastus 71 ja küsimus 8 vastus 6). Ühel juhul aga, mille puhul ka menetlus algatati ning teo toimepanija sai karistada, kvalifitseeriti tegu tõenäoliselt väljapressimisena: „Toimus läbi interneti, meesterahvas pressis välja seksuaalseid videosid, kasutades selleks tema kätte sattunud intiimseid fotosid minust, ähvardades neid avalikustada.“ Selle eest sai teo toimepanija vastaja sõnul karistuseks „rahalise trahvi ja kahjutasu.“

PPA statistika kohaselt on kõik kindlaks tehtud ahistajad mehed. Ka küsitlusele vastanutest 69 tunnistasid, et ahistamisteo toimepanija oli mees, 13 juhul oli tegemist naisega ning ühel juhul ei nähtud, kes teo toime pani. Üldiselt panid naised ahistamisteo toime meeste suhtes, neljal

juhul aga ka naiste suhtes. Kahel juhul oli teo toimepanijaks ja ka kannatajaks mees. Politseistatistika järgi karistati 2017. aastal teo toimepanijat rahatrahviga kaheksal juhul, kõige väiksem trahv oli 20 eurot ning kõige suurem 300 eurot, s.o trahvisumma maksimummäär. 2018. aastal mõisteti karistuseks rahatrahv aga neljal juhul, kõige väiksem summa 40 ja kõige suurem 200 eurot. Arestiga karistati rohkem 2018. aastal, s.o neli korda, kusjuures ühe korra mõisteti karistuseks nii 6, 12, 18 kui ka 20 päeva aresti. 2017. aastal määrati aresti karistuseks kahel korral, mõlemal juhul 20 päevaks.

3.4. Teistest seksuaalse ahistamise seotud regulatsioonidest karistusseadustikus

3.4.1. KarS § 141 – vägistamine

Seletuskirjas karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise juurde on seksuaalse ahistamise väärtena kehtestamise põhjenduseks toodud muuhulgas seda, et mõned kannatanu tahte vastaselt toime pandud sugulise iseloomuga teod ei pruugi olla niivõrd intensiivsed, et kvalifitseerida need vägistamiseks KarS § 141 alusel, küll aga tuleks nendele tegudele siiski anda riigipoolne tauniv hinnang.

Muu sugulise iseloomuga tegu KarS § 141 mõttes tähendab igasugust inimeste kehaga seotud tegevust, mille eesmärk on sugulise erutuse esilekutsumine või selle suurendamine. Muu sugulise iseloomuga tegu ei ole aga suguuhe, mis on ära mainitud KarS § 141 lg-s 1 esimese alternatiivina. Selline sugulise iseloomuga tegu võib olla eelkõige suguelundite ja teiste erogeensete kehapiirkondade katsumine ehk käperdamine, kusjuures ka ohvri sundimine teo toimepanija suguelundite katsumiseks.¹³⁵ Magistritöö autor on seisukohal, et praktikas tulebki tõenäoliselt uurimisasutustel vägistamissüüdistust uurides selgeks teha, kas tegemist oli niivõrd raske isiku seksuaalset enesemääramist rikkuva teoga, et see kvalifitseerub ka teiste vägistamise eelduste (vägivald või abitusseisundi ärakasutamine) sedastamise korral tõepoolest vägistamiseks või saab teo kvalifitseerida hoopis seksuaalse ahistamisena.

Näiteks jõudis 2018. aastal Riigikohtusse kriminaalasi, milles süüdistati isikut KarS § 141 lg 2 p-de 1 ja 6 alusel muu sugulise iseloomuga teo toimepanemises. Kohtuotsuse järgi „istus süüdistatav kannatanu kõrvale, lükkas tema käe tooli käetoelt ära, pani oma käe kannatanu toolile ja seejärel asetaskäe kannatanu reiele. Kannatanu lükkas süüdistatava käe eemale, paludes tal lõpetada. Seepeale võttis süüdistatav käe korraks ära, kuid pani selle uuesti

¹³⁵ P. Pikamäe. KarSK 2015. § 141 komm 3.3.

kannatanu reiele ja seejärel põlvele. Kannatanu palus veel kord süüdistatavat käsi ära võtta, mida süüdistatav ka tegi, kuid pani pärast seda käe taas kannatanu reiele. See kordus umbes viiel korral. Samal ajal hõõrus süüdistatav oma jalaga kannatanu jala säärepiirkonda“. Nii maa- kui ka ringkonnakohus olid isiku mõistnud süüdi vägistamises, kuid Riigikohus mõistis süüdistatava õigeks. Riigikohus leidis, et kuigi kannatanu suhtes toime pandud tegu oli ilmselgelt ahistav ja häiriv, ei olnud see niivõrd intensiivne, et kvalifitseeruda vägistamisena KarS § 141 mõttes. Samuti leidis Riigikohus, et põhimõtteliselt oleks sellist teguviisi võimalik kvalifitseerida seksuaalse ahistamisena KarS § 153¹ mõttes, ent kuna nimetatud paragrahv ei olnud süüteo toime panemise ajal jõustunud, ei saanud Riigikohus tegu ümber kvalifitseerida ja mõistis süüdistatu õigeks.¹³⁶ Magistritöö autori hinnangul on seega igati tervitatav seksuaalse ahistamise kvalifitseerimine süüteona, sest ilmselgelt on otsuses kirjeldatud tegu kannatanut ahistav ja väärib seega mingitki karistusõiguslikku reaktsiooni.

Kahjuks kirjeldasid mitmed küsimustikule vastajad nende suhtes toime pandud seksuaalse ahistamisena tegusid, mis nende enda sõnade järgi olid vägistamised või mida tegelikkuses saaks, muidugi pikema uurimise tagajärjel, vägistamisena kvalifitseerida. Näiteks toodi välja järgmised juhtumid: „Nõusolekuta suguühe endise poissõbraga tema kodus“, „Vastumeelne vahekord kaaslase kodus“, „Magasin ja isa tuli vägistama“ (pole selge, kas ka vägistas või tegemist oli vägistamise katsega), „Peol ja saunas soovimatu seksuaalvahekord“, „Ma vajusin (jäin magama) alkoholi tõttu ära ja tema puudutas mind ning lükkas oma sõrme minusse läbi retuuside“, „Öösel, pärast sõpradega väljas käimist koju kõndides, võttis meestekamp mind jalust maha ja vägistasid“.

Kahetsusväärne on, et ainult kaks vägistamist kirjeldanud vastajat pöördus politsei poole. Esimene, 30-aastane naine, kes kirjeldas, et vajus alkoholi tõttu magama ja keegi lükkas oma sõrme temasse läbi retuuside, vastas, et menetlust ei algatatud, sest tegemist oli sõna-sõna vastu olukorraga ning mingeid jälgi ei jäänud (lisa 1 küsimus 8 vastus 3). Küll aga kommenteeris vastanu, et politsei uskus teda (lisa 1 küsimus 16 vastus 19). Teine politseisse pöördunu, s.o 20-aastane naine, keda vägistati meestekamba poolt, kirjutas samuti, et menetlust ei algatatud seetõttu, et teo toimumist ei õnnestunud tõendada ning kuivõrd ta oli joonud, ei osanud ta täpsemalt kirjeldada, mis ja kuidas tegu täpsemalt aset leidis (lisa 1 küsimus 8 vastus 5).

¹³⁶ RKKKo 1-17-6580

Politseisse mittepöördumise põhjustena toodi aga näiteks välja, et ei tahetud kurnata süsteemi (lisa 1 küsimus 15 vastus 1) või arvati, et tegemist ei ole vägistamisega, kuivõrd kannatanu ise viivitas ei ütlemisega (lisa 1 küsimus 15 vastus 6). 18-aastane naine, kelle isa teda vägistas, kirjutas, et ta kartis politsei poole pöörduda (lisa 1 küsimus 15 vastus 32). Üks vastanu tundis ka, et ta oli toimunud ise süüdi (lisa 1 küsimus 15 vastus 71).

Kirjeldati ka olukorda, mille puhul oleks kriminaalmenetluse jooksul kindlasti tõusetunud küsimus sellest, kas seksuaalaktiks oli antud nõusolek või mitte. Nimelt tõi üks 21-aastane naine välja järgmise olukorra: „Käisin peol. Mingist hetkest jäin väga purju. Üks tuttav võttis takso ja ütles, et viskab mu koju, noh hoolitseb mu eest. Taksos hoidis mu kätt. Kohale jõudsime, siis mul hakkas halb, oksendasin taksost väljudes ja tema tuli ka maha ja jäi mu juukseid hoidma. Talutas mu minu enda koju ja nagu mulle järgmisel päeval reaalselt kohale jõudis, siis me ka seksisime. Tagantjärele mõeldes ei tea, kas ma sain korki või olin tõesti ise ennast nii pilditaks joonud. Ma ei tea endiselt täpselt mis toimus.“

Kuigi mõned autorid on seisukohal, et arusaamisvõimetu joobes inimesega seksuaalvahekorda laskumine on alati vägistamine, tuleb Eesti karistusseadustiku järgi nõusoleku olemasolu või puudumist pikemalt analüüsida, hinnates selleks kannatanu eelnevat käitumist ning poolte omavahelist suhet. Lisaks sellele tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, kuidas sai toimunud aru teo toimepanija ehk kas ta sai õigustatult eeldada, et kannatanu oli nõusoleku andnud. Sellest on kirjutatud pikemalt käesoleva magistritöö peatükis 1.1.2. Eelnevalt väljatoodud juhtumi puhul ei ole seega selge, kas nõusolek seksuaalvahekorraks oli antud või mitte – asjaolust, et vastanu juhtumist midagi ei mäletanud, ei saa, vähemalt karistusseadustiku kommentaaride järgi järeldada, et ta nõusolekut ei andnud.

Küsitluses on välja toodud ka tegu, mida võiks mõista vägistamiskatsena. Nimelt kirjutas üks 24-aastane naine: „Üks noorhärja otsustas end lahti riietada ja minu kõrvale tulla. Hakkas mind näperdama ning lõpuks ärkasin üles kui tema meheau mul käes oli, ta ise oli asetanud selle mulle kätte ning ka minul riided maha koorinud. Tahtsin sealt kohe minema saada, kuid ta ei lasknud mind lahti kui üles ärkasin, hoidis jõuga kinni. Kuna olen tugev neiu, siis sain kiiresti ta haarest lahti, et ka enda kleit tagasi õlgadele panna, mille tema ära oli võtnud“ (pikemalt lisa 1 küsimus 5 vastus 18). Vastaja kirjutas ka, et ta oleks pöördunud politseisse ilmselt siis, kui sõbrad, kellele ta juhtumist rääkis, oleksid reageerinud asjale muudmoodi kui suhtumisega, et kannatanut ju tegelikkuses ei vägistanud. Vastaja oli arvamusel, et kui ta ei oleks üles ärganud, oleks võinud olukord vägistamiseni eskaleeruda küll (lisa 1 küsimus 15 vastus 17).

3.4.2. KarS § 157³ – ahistav jälitamine

Nagu eelnevalt magistritöö peatükis 3.3.1. välja toodud, arvati ka samas karistusseadustiku muutmise eelnõu seletuskirjas, et ühekordne verbaalne seksuaalne ahistamine ei peaks olema kriminaliseeritud. Küll aga toodi seletuskirjas välja, et korduvalt verbaalsete seksuaalse alatooniga märkuste tegemise puhul on rakendatav karistusseadustikku seksuaalse ahistamisega samal ajal lisatud § 157³ – ahistav jälitamine.

Ahistav jälitamine lisati karistusseadustikku samuti Istanbuli konventsiooni mõjul. Nimelt kohustas konventsiooni artikkel 34 konventsiooniosalisi võtma vastu vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kriminaliseeritud oleks teise isiku vastu suunatud tahtlik tegu, mille puhul teist isikut korduvalt ähvardatakse ning mis paneb teda oma turvalisuse pärast muret tundma. Erinevalt seksuaalsest ahistamisest sätestas konventsioon ahistava jälitamise puhul seega sõnaselgelt, et konventsiooniga liitunud riigid peavad selle teo kriminaliseerima. Konventsiooni seletuskirja järgi võib selline teist isikut ähvardav tahtlik tegu olla näiteks tema füüsiline jälgimine, temaga soovimatu kontakti otsimine või tema teavitamine asjaolust, et teda jälgitakse. See võib tähendada teise isiku füüsilist jälitamist, tema töökoha, hobide või õppimisega seotud kohtadesse ilmumist või jälgimist virtuaalmaailmas, s.o jututubades või sotsiaalmeedias. Sellele lisaks võib ähvardav käitumine konventsiooni seletuskirja järgi tähendada teise isiku vara rikkumist, teise isiku isiklikele esemetele puudutus- või kasutusjälgede jätmist, teise isiku lemmiklooma ähvardamist, valeidentiteedi kasutamist või valeinfo levitamist isiku kohta.¹³⁷

Karistusseadustiku §-s 157³ sätestati ahistava jälitamise süütegu ja sellele kohalduv karistus järgmiselt: „Teise isikuga korduva või järjepideva kontakti otsimise, tema jälgimise või muul viisil teise isiku tahte vastaselt tema eraellu sekkumise eest, kui selle eesmärk või tagajärg on teise isiku hirmutamine, alandamine või muul viisil oluliselt häirimine, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 137 sätestatud süüteo koosseis, - karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.“ 385 SE seletuskirja karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimese lugemise juurde järgi erineb ahistava jälitamise regulatsioon §-st 137 ehk eraviisilisest jälitustegevusest seetõttu, et ahistava jälitamise eesmärgiks ei ole isiku kohta andmete kogumine. Karistusseadustiku ähvardamise regulatsioon, mis samuti ahistava jälitamisega seonduda võib, on aga oluliselt kitsam, kuivõrd ahistava jälitamisega ei

¹³⁷ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, lk 32.

pea kaasnema oht elule, tervisele või varale – näiteks pidevalt inimesel järgikäimine või temaga kontakteerumine sotsiaalmeedias ei ole kindlasti ähvardamine ega ka eraviisiline jälitustegevus karistusseadustiku mõttes, ent see võidakse kvalifitseerida ahistava jälitamisenä. ¹³⁸

Ahistava jälitamise kvalifitseerimise puhul on kõige olulisem asjaolu, et jälitamistegevused peavad tekitama sihtmärgis hirmu, alandust või häirima teda oluliselt, aga ka see, et tegu oleks toime pandud korduvalt. Korduvus või järjepidevus võib seletuskirja järgi mõnel juhul tähendada vähemalt teist korda sama teo toimepanemist, mõnel juhul tuleb hirmu tekitamiseks panna tegu toime aga rohkem – kõik see oleneb teo iseloomust. ¹³⁹

Eelnevast tulenevalt on seega põhimõtteliselt võimalik, et korduv verbaalne ahistamine võiks karistusseadustiku mõttes olla hoopis ahistav jälitamine, kui sõnalised märkused tekitavad ohvris hirmu, alandust või häirivad teda oluliselt – samas aga peaks sellisel juhul ahistava jälitamise regulatsiooni sõnastusest tulenevalt teo toimepanija otsima sellise verbaalse ahistamisega korduvalt või järjepidevalt ohvriga kontakti või neid märkuseid peaks saama mõista kui isiku eraellu sekkumist. Olukorras, kus näiteks kolleeg töökohas möödaminnes kohatuid ja seksuaalse alatooniga märkuseid teeb, ei ole magistr töö autori arvates võimalik kohaldada KarS § 157³ regulatsiooni isegi juhul, kui need märkused häirivad ohvrit oluliselt – puudub selline tegu, mis karistusseadustiku mõttes jälitamisenä kvalifitseerub. See tähendab, et isegi korduva verbaalse või ka mitteverbaalse ahistamise puhul võib isik karistusõiguslikust kaitsest ilma jääda. Töökeskkonnas saaks isik pöörduda küll tööandja poole, viidata soolise võrdõiguslikkuse seadusele ja nõuda tööandjalt tegutsemist ahistamise lõpetamiseks, kuid muudes olukordades õiguskord selliseid olukordi ei reageeri ega lahendust ei paku.

Ka küsitlusest ilmsid mõned sellised olukorrad, kus vastajale on tehtud korduvalt verbaalseid seksuaalse sisuga märkusi, mis karistusseadustiku mõttes ei kvalifitseeru ei seksuaalse ahistamise ega ka ahistava jälitamisenä. Näiteks kirjeldas üks vastanutest, kuidas tema üürileandja rääkis talle korduvalt oma seksuaalelust ning detailselt enda ja oma endise abikaasa seksuaalvahekordadest, aga ka enda vasektoomiast ja asjaolust, et see on tagasipööratav (lisa 1 küsimus 5 vastus 17). Selline tegu karistusõiguslikult karistatav pole ning kuivõrd tegemist oli vastaja üürileandjaga, võib eeldada, et vastajal oli ka keeruline teda ignoreerida või temast

¹³⁸ 385 SE I Seletuskiri karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimese lugemise juurde, lk 11. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (01.04.2019)

¹³⁹ 385 SE I, lk 11.

eemale saada – see oleks tähendanud uue üüripinna otsimist, mis võib osutada keeruliseks. Üks vastajatest kirjeldas ka, kuidas tema otsene ülemus töökohal pidevalt naistöötajatele seksuaalse sisuga kommentaare teeb (lisa 1 küsimus 5 vastus 47).

Üks vastanutest kirjeldas aga tema suhtes toime pandud seksuaalse ahistamise tegevust, mida magistr töö autori arvates võiks kvalifitseerida pigem ahistava jälitamisena: „Mu ülemus, kellel oli minuga seoses tekkinud ettekujutus, et olen temast huvitatud, pani "sõbralikkuse" ettekäändel mulle autosõidu ajal käe põlvele ning tahtis käest kinni hoida. Otsis pidevaid ettekäändeid, et mind kuhugi sõidutada ja sõidu lõpus lunis kallistust, paaril korral üritas suudelda. tegi tööl pidevalt nilbeid komplimente mu välimuse kohta, pärast tööpäeva lõppu ootas mind auto juures ja kinkis lilli ning kutsus endaga kinno, saunajoogasse, massaaži, spaasse, tantraseminarile, saunarituaalidele jne. Kui järjepidevalt keeldusin, siis muutusid meie suhted väga vaenulikuks, minu tööga ei olnud enam rahul, ta hakkas mind jälitama, võttis mingil segasel ettekäändel enda valdusesse minu isiklike andmetega välise kõvaketta ja nuhkis põhjalikult läbi kõik salvestatud (MSN messengeri ja Skype) eravestlused alates aastast 2011, salvestas endale mu kõvakettalt leitud aktifotosid jne.“ Vastaja isiklike andmetega välise kõvaketta läbivaatamine ning aktifotode salvestamine võiks olla ka eraviisiline jälitustegevus KarS § 137 lg 1 mõttes.

3.4.3. KarS § 262 – avaliku korra rikkumine

Seksuaalse ahistamisena mõeldakse karistusseadustiku järgi ainult selliseid füüsilisi tegusid, mis pannakse toime ohvri keha suhtes. See tähendab, et seksuaalse ahistamisena ei saa kvalifitseerida selliseid seksuaalse alatooniga teguviise, mis ohvri kehaga seotud ei ole, kuid mida ohver enese tahte vastaselt pealt näeb – sellisteks tegudeks on eelkõige enesepaljastamine või eneserahuldamine. Küll aga võib teatud tingimustel sellised teod kvalifitseerida avaliku korra rikkumisena karistusseadustiku § 262 mõttes.

KarS § 262 sätestab¹⁴⁰, et väärteokorras on karistatav avalikus kohas käitumise üldnõuete rikkumine. Avalikus kohas käitumise nõuded tulenevad korrakaitseaduse (KorS) 4. peatükist, täpsema keelatud tegevuste lahtise loetelu sätestab paragrahv 55. Üldnõue on, et avalikus kohas ei tohi käituda teist isikut häirival või ohtu seadval viisil. Häirivat või ohtu seadvat viisi tuleb iga juhtumi puhul hinnata objektiivselt, kuivõrd kõigil inimestel on väga erinev taluvuslävi

¹⁴⁰ Korrakaitseadus. - RT I, 13.03.2019, 95

teatud faktorite suhtes. On kokku lepitud, et objektiivse häirivuse hinnangu saab anda näiteks olukorda lahendama kutsutud korrakaitseametnik, kes peab hindama seda, kas teo toimepanija on käitunud avaliku korra sisuks olevaid norme ja reegleid või kas tegemist on teatud intensiivsusega piiri ületava ründega teiste isikute rahu või avaliku korra vastu.¹⁴¹

KorS § 55 lg 1 p 3 täpsustab, et eelkõige on keelatud avalikus kohas viibida alasti, kui see oluliselt häirib teisel isikul koha sihipärast kasutamist. Teisi isikuid häirivaks loetakse alasti olemine sellistes kohtades, kus on eeldada, et viibib teisi inimesi ning mis ei ole ette nähtud alasti olemiseks.¹⁴²

Avaliku korra rikkumist saab ilmselgelt nentida vaid juhul, kui tegu pannakse toime avalikus kohas. Avalik koht on KorS § 54 järgi määratlemata isikute ringile kasutamiseks antud või määratlemata isikute ringi kasutuses olev maa-ala, ehitis, ruum või selle osa, samuti ühissõiduk. Kohtupraktikas on avalikuks kohaks tunnistatud need kohad, kuhu on ligipääs kolmandatel isikutel, kellel ei ole õigusrikkujaga mingit isiklikku seost. Määratlemata isikute ring tähendab, et sellesse kuuluvaid isikuid ei ole võimalik nimeliselt või muude individualiseeritud tunnuste kaudu kindlaks teha.¹⁴³

Eelnev tähendab, et on seega palju kohti, mida ei loeta avalikuks ning kus toime pandud ilmselgelt ahistamistegusid ei ole võimalik kvalifitseerida lisaks seksuaalsele ahistamisele ka avaliku korra rikkumisena. Sellised on näiteks tööruumid, kuhu pääsevad ainult kindlad isikud, kortermaja trepikoda, kinniste ürituste toimumiskohad jne. See tähendab, et mitteavalikus kohas teise isiku tahte vastaselt pealtnähtud enesepaljastamise või -rahuldamise toimepanijat ei ole võimalik karistada ka avaliku korra rikkumise regulatsiooni alusel. Töökohas, jällegi, on võimalik võtta kasutusele soolise diskrimineerimise seaduses sätestatud abinõusid, ent muul juhul ei pea teo toimepanija riiklikke sanktsioone kartma.

Ka mitmed küsitlusele vastajad kirjeldasid olukordi, mida võiks kvalifitseerida avaliku korra rikkumisena. Sellised olid näiteks: „Olime sõbrannaga baaris, kui meile võõras mees äraütlemise peale võttis oma peenise püksist välja ja surus selle esmalt mu sõbrannale ja siis minule puusa vastu“, ja „... trammis end seksuaalselt rahuldatud ja mulle intensiivselt otsa vaadatud“.

¹⁴¹ P. Pikamäe. KarSK 2015. § 262 komm 3.2.3.

¹⁴² P. Pikamäe. KarSK 2015. § 262 komm 3.5.

¹⁴³ P. Pikamäe. KarSK 2015. § 262 komm 3.1.1.

Üks vastanutest kirjeldas ka olukorda, kus koolitusel istus tema kõrval mees, kes tegeles eneserahuldamisega (lisa 1 küsimus 5 vastus 39). Kuivõrd tegemist oli koolitusega, oleneb asjaolu, kas tegemist oli avaliku kohaga või mitte, sellest, kas koolitusel osales määratlemata isikute ring. Kui igäüks võis koolitusele tulla etteteatamata, oli tegemist avaliku üritusega. Tavapäraselt peab aga koolitusele registreeruma, mistõttu sellel viibivad isikud on üldjuhul nimeliselt teada ning nad on seega ühiselt identifitseeritavad. Sellisel juhul ei ole tegemist avaliku kohaga ning eneserahuldamise näol ei olnud tegemist avaliku korra rikkumisega, samuti ei mahu selline eneserahuldamine mõne teise karistusseadustiku koosseisu alla.

Kokkuvõte

ÜRO 1993. aastal vastu võetud naistevastase vägivalla kaotamise deklaratsiooni artiklis 2 nenditi, et seksuaalne ahistamine on ühiskonnas toimuv naistevastane vägivald. Sellise ühiskonnas laiemalt toimuva naistevastase vägivalla juured ulatuvad ajaloosügavustesse, s.o aega, kui naised olid meeste omandi staatuses ning nende suhtes toime pandud vägivald oli üldsuse arvates suunatud naise elus oleva mehe vastu. Sellest tulenevalt ei peetud veel kuni 20. sajandi keskpaigani naiste suhtes toimepandud vägivalda millekski, mis on väärt uurimist või ühiskonnast väljajuurimist. Alles 1970. aastatel jõuti arusaamisele, et naistevastane vägivald ei ole mitte perekonnasisene eraküsimus, vaid vajab riigipoolset sekkumist; 1990. aastatel nenditi, et naistevastane vägivald, s.h seksuaalne ahistamine on inimõiguste ja diskrimineerimise küsimus. Sellega seoses on mõistetud, et seksuaalse ahistamise ohvriteks võivad olla ka mehed. Oma seksuaalse olemuse tõttu on seksuaalset ahistamist tunnistanud ka seksuaalvägivallana.

Seksuaalset ahistamist kui nähtust iseenesest hakati esmalt uurima töökoha kontekstis, millega seoses leiti, et ahistamist töökohal on kahte erinevat liiki: *quid pro quo* ahistamine ja „*hostile environment*“ *harassment* ehk ahistamine vaenuliku töökeskkonna tekitamisega. Eesti seadusandluses reguleerib seksuaalse ahistamise kui soolise diskrimineerimise esinemist töökohal soolise võrdõiguslikkuse seadus, mille kohaselt on tööandjal kohustus seksuaalset ahistamist töökohal ennetada ja lõpetada.

Tänaseks on jõutud arusaamisele, et seksuaalne ahistamine võib toimuda lisaks töökohale ka tänaval võõra inimese poolt või turvaliste koduseinte vahel. Seksuaalset ahistamist kogunud inimesi on erinevate rahvusvaheliste uuringute järgi miljoneid üle kogu maailma, näiteks on Euroopa Liidus hinnanguliselt pooled naised kogunud oma elu jooksul seksuaalset ahistamist alates 15. eluaastast. Erinevates uuringutes on seksuaalse ahistamisena kirjeldatud ka üpris erinevaid tegevusi: see võib oma olemuselt olla nii verbaalne, mitteverbaalne kui ka füüsiline ning spetsiifiliste tegude poolest näiteks seksuaalse tagamõttega solvavad naljad ja kommentaarid, pealetükkivad küsimused eraelu kohta, kohatu puudutamine, sündsusetu enesepaljastamine, aga ka soovimatu sisuga e-mailide saatmine või sotsiaalmeedias kontakti otsimine.

Karistusseadustikus on seksuaalne ahistamine kvalifitseeritud kui teise inimese tahte vastane ja tema inimväärikust alandava eesmärgi või tagajärjega tema suhtes toime pandud kehaline

seksuaalse iseloomuga tahtlik tegevus. See tähendab, et karistusõigusliku reguleerimise alt on välja jäetud kõik verbaalsed ja mitteverbaalsed ahistamisteod, aga ka kõik sellised füüsilised teod, mis ei ole toime pandud ohvri enda keha suhtes, eelkõige enesepaljastamine või -rahuldamine, mida ohver on sunnitud pealt vaatama. See võib aga teatud olukordades olla hoopis avaliku korra rikkumine karistusseadustiku mõttes, mis on samuti väärtegu. Karistusseadustiku mõttes ei ole seksuaalne ahistamine ka sotsiaalmeedias pideva kontakti otsimine, mis võib teatud juhtudel minna aga ahistava jälitamise alla.

Magistritöö raames läbi viidud küsitluse tulemusel sai kinnitust autori püstitatud hüpotees, et paljud seksuaalset ahistamist kogenud inimesed on enda jaoks defineerinud seksuaalse ahistamise laiemalt kui seadusandja karistusseadustikus. Eelkõige toodi seksuaalse ahistamisena välja erinevaid verbaalseid rünnakuid, s.o kohatuid nalju või kommentaare. Mitmed olid nende suhtes toime pandud ahistamistegudena välja toonud ka selliseid juhtumeid, mis võiksid kvalifitseeruda hoopis raskemateks isikuvastasteks kuritegudeks, s.o vägistamiseks või kehaliseks väärkohtlemiseks.

Magistritöö autor nendib, et seadusandja otsus kvalifitseerida seksuaalne ahistamine just väärteona on olnud mõneti loogiline ja ainuõige. Võrreldes omavahel võimalikke ahistamistegusid ja kuriteo toimepanemise eest ettenähtud karistusi, võib kindlalt väita, et kriminaalvastutus oleks ahistajatele liiga karm ja ebaproportsionaalne. Kuigi seksuaalset ahistamist on käsitletud pigem kui võrdõiguslikkuse küsimust, seda ka karistusseadustikus, tuleb konstateerida, et igal ahistamisteol on oma konkreetne ohver. Väärteomenetluses ei ole ohver aga menetlusosaline, mis tähendab, et ta jääb ilma mitmetest hüvedest, mis on ette nähtud kannatanule kriminaalmenetluses. Näiteks ei ole kohtuvälisel menetlejal kohustust suhtuda seksuaalse ahistamise ohvrise kui kannatanusse ehk suhelda temaga viisil, mis välistaks taasohvristamise, aga ka tutvustada tegelikkuses ka väärtegude ohvritele ette nähtud ohvriabi teenust. Seega tuleks kasuks menetlejate teavitamine sellest, et kuigi seksuaalne ahistamine on väärtegu, mis ei ole määratletud karistusseadustikus isegi isikuvastase süüteona, on see siiski seksuaalse sisuga ja suunatud kellegi konkreetse vastu, kelle jaoks on juhtum olnud niivõrd traumeeriv, et ta on pidanud vajalikuks pöörduda politsei poole.

Seksuaalne ahistamine on oma olemuselt aga selline süütegu, mille toimumist on ohvril keeruline tõendada, lisaks ei ole paljudel juhtudel teada, kes on olnud ahistaja. Nii on alates 2017. aasta juulikuust, kui seksuaalse ahistamise säte karistusseadustikus kehtima hakkas, pöördunud politsei poole kokku 59 juhul, menetlus on algatatud aga 48 juhul. Arvestades

rahvusvahelistes uuringutes väljatoodut, võib eeldada, et politseisse pöördunud isikute hulk on võrreldes tegelike ohvritega pigem minimaalne. Seda kinnitavad ka magistritöö raames läbi viidud küsitluse tulemused, mille kohaselt 83-st vastanud inimesest ainult 9 pöördusid politsei poole, kusjuures ainult kahel juhul oli tegemist seksuaalse ahistamisega, teistel juhtudel aga juba mõne raskema süüteoga.

Kinnitust leidis ka hüpotees, et on selliseid ahistamistegusid, mis oma olemuselt võiksid tuua kaasa karistusõigusliku vastutuse. Kokkuvõtlikult on magistritöö autori hinnangul kõige suurem probleem seotud sellise korduva verbaalse ahistamisega, mida ei ole võimalik kvalifitseerida ahistava jälitamisenä ega ka mõne teise kuriteoliigina, kuid mis võib mõnel juhul olla ohvri jaoks traumeeriv kogemus, iseäranis siis, kui see pannakse toime sõltuvussuhtes. Küsitlusele vastanutest paljud kirjeldasid, kuidas just töökohal on tulnud ette olukordi, kus ülemus on teinud korduvalt kohatuid ja soovimatuid märkusi enda või teiste seksuaalelu või ohvri välimuse kohta, kuid ohver ei ole olnud võimeline ahistamist lõpetama, kuivõrd on kartnud enda töö pärast. Seega on autor seisukohal, et seadusandja võiks kaaluda sellise sõltuvussuhtes toime pandud korduva verbaalse ahistamise kvalifitseerimist samuti väärteona, mis saadaks signaali, et teo toimepanijale ettenähtud karistus ei ole ebaproportsionaalne võrreldes ohvri läbielamistega. Sõltuvussuhe võiks olla raskendav asjaolu ka füüsilise seksuaalse ahistamise korral, s.o korduv füüsiline ahistamine sõltuvussuhtes võiks teo toimepanijale tuua kaasa kriminaalvastutuse.

The legal regulation of sexual harassment in the Estonian Penal Code and experiences of harassment victims with reference to that regulation

Summary

In July of 2017, the sexual harassment regulation came to effect in the Estonian Penal Code. It was a time when many people around the world came out with their harassment stories on social media in association with the #MeToo movement. Some spoke about strangers catcalling them in the streets, others told stories about their significant others raping them through the years. The fact that got clear was, that everyone interpreted sexual harassment differently in regards of the actions of sexual harassment and everyone had their own idea of what sexual harassment is and what it is not.

The purpose of this Master's thesis was to analyze the regulation of sexual harassment in the Penal Code, comparing it with similar regulations in other countries as well as with different definitions of sexual harassment which are in international contracts, legislations or studies. Secondly, the author tried to find out which harassment offences are punishable by the state and which are not. By analyzing the stories of victims of sexual harassment, the author tried to answer the question whether people's expectations for assistance from state sanction mechanisms are met. Also, in the Master's thesis the impact on victims is analyzed in regards of categorizing sexual harassment as a misdemeanor rather than a crime. An attempt was made to find an answer to the question whether there are acts of harassment that are completely excluded from the law and in what way the legislator could correct it. The Master thesis' hypotheses were

- 1) Victims of sexual harassment have a more broad understanding of sexual harassment acts than the legislator has written in the Penal Code;
- 2) There are acts of harassment that have been excluded from the Penal Code but which, by their very nature, should lead to criminal liability.

A survey was conducted with reference to the Master's thesis from the 11th of April to the 19th of April 2019 to link the findings of the Master's thesis with real life, the main purpose of which was to collect the stories of people who had experienced sexual harassment about the acts of harassment committed against them in order to find out whether people's opinion and understanding of sexual harassment coincides with the legislator's vision in the Penal Code.

Another aim was to collect statistical information on who was the perpetrator and whether the victim turned to the police for help. The procedural issues sought to clarify how the police reacted to those misdemeanor reports and how the procedure proceeded.

In Estonian legislature, sexual harassment was firstly mentioned in the Gender Equality Act, which is in force since 2004. Sexual harassment is spoken about in connection with employment relations and is considered direct discrimination based on sex that must be prevented and stopped by the employer. According to the Gender Equality Act, sexual harassment occurs when any form of unwanted verbal, non-verbal or physical conduct or activity of sexual nature occurs, with the purpose or effect of violating the dignity of a person, in particular when creating a disturbing, intimidating, hostile, degrading, humiliating or offensive environment. In the Penal Code, though, the Estonian legislator decided to define sexual harassment as an intentional physical act of sexual nature against the will of another person committed against him or her with degrading objectives or consequences.

Changes regarding sexual harassment in the Penal Code are associated with the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). Estonia signed that convention in 2014 and to ratify it, had to make changes in the national legislation to fulfill the requirements of the convention. In addition to sexual harassment, the Penal Code now has many more new offences, such as stalking, and disabling female genital mutilation.

To understand the nature of sexual harassment, one must know its origins. Firstly, sexual harassment is considered to be violence against women. In the United Nations Declaration on the Elimination of Violence against Women, it is said that sexual harassment is considered to be violence targeted at women in the society. Violence against women has a long history, spreading its roots all the way down to the ancient times, when women were basically slaves to men who were victorious in battle. In the medieval times, women were considered to be men's property and violence against them was seen as violence against the men in their lives. It wasn't until the 20th century that violence against women was taken seriously and thought to be something worth researching. In the 1970's, society finally realized that violence against women wasn't a family matter but needed state's intervention. Sexual harassment is also considered to be sexual violence because of its sexual nature.

Sexual harassment as a phenomenon was first explored in the workplace context. According to different theories, sexual harassment at the workplace has two different types: quid pro quo harassment and "hostile environment" harassment. However, it is now understood that sexual harassment may occur everywhere, in the street by a stranger or between secure home walls. According to various international surveys, there are millions of people around the world who have experienced sexual harassment. For example, it is estimated that half of the women in the European Union have experienced sexual harassment since the age of 15. In different studies, many different activities have been described as sexual harassment. According to different sources, sexual harassment can be verbal, non-verbal or physical in nature. Specific sexual harassment actions, on the other hand, can be offensive sexual jokes and comments, intrusive questions about private matters, inappropriate touching, indecent exposure of oneself, but also unwanted e-mails or making contact in social media.

As stated before, in the Estonian Penal Code, sexual harassment is stated to be an intentional physical act of sexual nature against the will of another person committed against him or her with degrading objectives or consequences. This means that all verbal and non-verbal acts of abuse are excluded from this regulation, as well as any physical acts that have not been committed against the victim's own body, in particular self-exposure or masturbation, which the victim is forced to watch. However, a survey conducted with reference to this Master's thesis revealed that many people who have experienced sexual harassment have defined it more broadly than the legislator in the Penal Code. In particular, various verbal attacks, i.e. inappropriate jokes or comments were brought out as sexual harassment. Many of the respondents also told about cases that could qualify as more serious crimes, i.e. rape or physical abuse. This means that the author's hypothesis that victims of sexual harassment understand sexual harassment more broadly than the legislator was confirmed.

The author of the Master's Thesis states that the legislator's decision to classify sexual harassment as a misdemeanor rather than a crime was somewhat logical and correct. Comparing the alleged harassment offenses and the penalties for crimes, it can be thought that criminal liability would be too harsh and out of proportion for the offenders. Although sexual harassment has been treated as an issue of equality, including in the Penal Code, where it is in the offences against equality division, it must be stated that every act of harassment has its own specific victim. However, in a misdemeanor procedure, the victim is not a party to the proceedings, which means that he or she will be deprived of several benefits of the victim in criminal proceedings. For example, a police officer is not obliged to treat a victim of sexual harassment

the same as in criminal proceedings, that means he or she doesn't have to communicate with the victim in a way that would prevent re-victimization. Also, the police officer doesn't have to introduce the victim to support services that he or she is entitled to have. Hence, it would be useful to inform the police officers that, although sexual harassment is a misdemeanor and isn't even considered to be an offence against the person in the Penal Code, it is sexual in nature and directed against someone who in result has been so traumatized that he or she needs to turn to the police.

Sexual harassment is, by its very nature, an offense difficult for the victim to prove and in many cases it is not known who has been the perpetrator. Thus, as of July 2017, when the sexual harassment provision came into force in the Penal Code, a total of 59 cases were brought to the police, but 48 cases were initiated. However, in view of what has been stated in international studies, it can be assumed that the number of people who have turned to the police is rather small compared to actual victims. This is also confirmed by the results of the survey conducted in association to the Master's thesis, according to which only 9 out of 83 respondents turned to the police.

The hypothesis that there are acts of harassment that by their very nature should lead to criminal liability was also confirmed. In conclusion, the author considers that the biggest problem is related to repeated verbal harassment, which is not punishable by any punitive measure, but which in some cases may be a traumatic experience for the victim, especially if it is committed in a relationship of subordination. Many of the respondents of the survey described how precarious situations have arisen in the workplace, where the boss has repeatedly made inappropriate and unwanted comments about his or hers or someone else's sex life, but the victim has not been able to stop the harassment as he or she doesn't want to be fired. Thus, the author considers that the legislator could consider qualifying such repeated verbal harassment also as a misdemeanor that would send a signal that the offender's punishment is not disproportionate to the victim's experiences. A subordinational relationship could also be an aggravating circumstance for physical sexual harassment, i.e. repeated physical harassment in such relationship should lead to criminal liability for the offender.

Kasutatud materjalid

Kasutatud kirjandus

1. K, Birk. Mina ka. Seksuaalvägivald igapäevaelus. – <https://feministeerium.ee/mina-ka-seksuaalvagivald-igapaevaelus/> (28.01.2019).
2. K. R. Browne. Sex, Power, and Dominance: The Evolutionary Psychology of Sexual Harassment. – Managerial and Decision Economics, Vol. 27, No. 2/3. – <https://www.jstor.org/stable/25151428> (29.01.2019).
3. L. J. Chamberlain, M. Crowley, D. Tope, R. Hodson. Sexual Harassment in Organizational Context. – Work and Occupation, volume 35 number 3. – <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0730888408322008> (18.03.2019).
4. L. Clarke. Sexual Harassment Law in the United States, the United Kingdom and the European Union: Discriminatory Wrongs and Dignitary Harms. – Common Law World Review, Vol. 36 (2). – <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1350/clwr.2007.36.2.79> (02.02.2019).
5. C. S. Diehl. Ways of explaining sexual harassment: Motivating, enabling and legitimizing processes. University of Bielefeld 2014. – <https://pdfs.semanticscholar.org/b538/33652efac1ca9d7c21776f3457f8bc76d04.pdf> (28.01.2019).
6. V. C. Fox. Historical Perspectives on Violence Against Women. – Journal of International Women's Studies, 4(1). – <https://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1559&context=jiws> (03.11.2018).
7. K. M. Franke. What's Wrong with Sexual Harassment? – Stanford Law Review, Vol 49:691. – https://www.jstor.org/stable/1229336?seq=1#metadata_info_tab_contents (02.02.2019).
8. J. Hannelais, T. Gillor. Sexual Harassment Law in France. International Journal of Discrimination and the Lmr. 2005, Vol. 7. – <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/135822910500700407> (18.02.2019).
9. J. E. Hasday. Contest and Consent: A Legal History of Marital Rape. – California Law Review, volume 88, issue 5. – <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1484&context=californialawreview> (30.03.2019).

10. Hébert, L. C. Dignity and Discrimination in Sexual Harassment Law. A French Case Study. Public Law and Legal Theory Working Paper Series No. 455. – <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=616064002106074067127031117026127121037016025093044007014073029026003111074070116120028062030124045033010027072092091099127119046083078061083099066030073089116024094010018046069071069112098123065117098094127107072125113114096103097075080083100007125098&EXT=pdf> (18.02.2019).
11. T. Hörnle. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. – German Law Journal, vol. 18 no. 06, lk 1310. – https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/5a088d3df9619a1bb00aedd7/1510509886909/01_Vol_18_No_06A_Hoernle.pdf (16.02.2019).
12. K. Ibrus. Tartu Ülikool keeldus uurimast doktorandi seksuaalse ahistamise kaebust. – Eesti Päevaleht 15.02.2017.
13. Igor Mangi aastahoroskoop tõi Maalehele rekordilised müüginumbrid. – Õhtuleht 10.01.2014. – <https://www.oh tuleht.ee/560209/igor-mangi-aastahoroskoop-toi-maalehele-rekordilised-muuginumbrid> (28.01.2019).
14. L. Kanarbik. Maaleht lõpetab koostöö Igor Mangiga. – Delfi uudistetoimetus 10.05.2018. – <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/maaleht-lopetaab-koostoo-igor-mangiga?id=82057125> (28.01.2019).
15. J. Kantor, M. Twohey. Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades. – The New York Times 05.10.2017. – <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html> (28.01.2019).
16. S. Kaugia. Sotsiaalkontroll ja õigus. - J. Sootak (koost.). Õigus igapähele. Tartu: Juura 2017.
17. S. Kaugia. Õigusteadvus: olemus, kujunemine, toimimine. – S. Kaugia (koost.). Õigus ühiskonnas. Artiklite kogumik. Tartu: Avatar 2006.
18. A. Krjukov. Rõivas astub riigikogu aseesimehe kohalt tagasi. – Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal 12.10.2017. – <https://www.err.ee/636050/roivas-astub-riigikogu-aseesimehe-kohalt-tagasi> (01.04.2019).
19. C. Kroløkke, A. S. Sørensen. Chapter 1: Three Waves of Feminism: From Suffragettes to Grrls. – Gender Communication Theories & Analyses: From Silence to Performance. SAGE Publications: 2005. – https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/6236_Chapter_1_Krolokke_2nd_Rev_Final_Pdf.pdf (27.01.2019).
20. E. G. Krug (koost.). World report on violence and health. Genf: Maailma Terviseorganisatsioon 2002. –

- https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=1EAA1A659107E8A9662A8AD6C5264B02?sequence=1 (26.10.2018)
21. K. Kuupalk. „Ta käperdas, surus oma alakeha minu vastu.“ Martin Halliku alluvad räägivad oma loo. – Postimees 27.11.2018.
 22. I. Kuus. Ahistamissüüdistustega Igor Mang sai väärteomenetluse korras 96–eurose trahvi. – Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal 17.07.2018. – <https://www.err.ee/847186/ahistamissuudistusega-mang-sai-vaarteomenetluse-korras-96-eurose-trahvi> (28.01.2019).
 23. K. Lamesoo. Kuidas siis ahistamisega tegelikult on? – Sirp 22.12.2017. - <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/ahista/> (24.04.2019).
 24. K. Lamesoo. Social construction of sexual harassment in the post-soviet context on the example of Estonian nurses. Tartu: University of Tartu Press 2017.
 25. R. Lough. France outlaws lewd cat-calls to women in public amid attack uproar. – Reuters 02.08.2018. – <https://www.reuters.com/article/us-france-politics-sexcrimes/france-outlaws-lewd-cat-calls-to-women-in-public-amid-attack-uproar-idUSKBN1KN18T> (18.02.2019)
 26. E. A. O'Hare, W. O'Donohue. Sexual Harassment: Identifying Risk Factors. – Archives of Sexual Behaviour, December 1998, Volume 27, Issue 6. – https://www.academia.edu/30288585/Sexual_harassment_identifying_risk_factors (18.03.2019).
 27. A. Pina, T.A. Gannon. Saunders, B. An overview of the literature on sexual harassment: Perpetrator, theory, and treatment issues. – Aggression and Violent Behaviour. Vol 14. Kent: University of Kent 2009. – https://www.researchgate.net/publication/222432858_An_overview_of_the_literature_on_sexual_harassment_Perpetrator_theory_and_treatment_issues (29.01.2019).
 28. A. J. Rubin. France's New Law Against Sexist Catcalls Gets Its First Conviction. – The New York Times 27.09.2018. – <https://www.nytimes.com/2018/09/27/world/europe/france-sexual-harassment-law.html> (18.02.2019)
 29. J. Saar. Naistevastase vägivalda märgilisest tähendusest. – Akadeemia nr 11, 2013.
 30. K. Soo, M. Laanpere, H. Lippus, K. Part (koost). Seksuaalvägivalda levimus ja hoiakud eestis: uuringute ülevaade. Tartu: Eesti Seksuaaltervise Liit 2015. – http://www.estl.ee/admin/upload/Dokumendid/SVV_ULEVAADE_EESTIS_2015.pdf (26.10.2018).
 31. J. Sootak. Karistusõigus. - J. Sootak (koost.). Õigus igapähele. Tartu: Juura 2017.

32. P. Pikamäe. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2015.
33. B. Thaxter. An Examination of Women's Rights in Medieval England. – Mount Royal Undergraduate Humanities Review, vol 1 (2013). – <https://mrujs.mtroyal.ca/index.php/mruhr/article/view/28/9> (30.03.2019).
34. M. Twohey. Harvey Weinstein Is Fired After Sexual Harassment Reports. – The New York Times 08.10.2017. – <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html> (18.02.2019)

Kasutatud normatiivallikad

a) Eesti Vabariigi sisesed normatiivallikad

35. Karistusseadustik. - RT I, 26.06.2017, 8
36. Karistusseadustik. – RT I, 04.01.2019, 15
37. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 26.06.2017, 69
38. Korrakaitse seadus. – RT I, 13.03.2019, 95
39. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 07.12.2018, 24
40. Ohvriabi seadus. – RT I, 04.01.2019, 16
41. Soolise võrdõiguslikkuse seadus. - RT I 2004, 27, 181
42. Soolise võrdõiguslikkuse seadus. – RT I, 10.01.2019, 19
43. Töölepinguseadus. – RT I, 10.01.2019, 20
44. Väärteomenetluse seadustik. – RT I, 12.12.2018, 86.

b) Muud normatiivallikad

45. 18 U.S. Code. – <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2242> (03.02.2019).
46. Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz. Stand: 03.04.2016. – <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (16.02.2019).
47. Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon.– RT II, 26.09.2017, 2.
48. Euroopa Parlamendi Ja Nõukogu direktiiv 2002/73/EÜ. – Euroopa Liidu Teataja L 269, 05/10/2002.
49. Strafgesetzbuch. Stand: 18.12.2018. – <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>
50. The Civil Rights Act 1964. – <https://www.eeoc.gov/laws/statutes/titlevii.cfm> (02.02.2019).

Kasutatud õigusaktide eelnõud ja seletuskirjad

51. 385 SE seletuskiri karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.01.2019).
52. 385 SE I Seletuskiri karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimese lugemise juurde – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (01.04.2019).
53. 385 SE II Seletuskiri karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise juurde. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f9a7291c-8c46-4ad8-a740-4e1c55c83964/Karistusseadustiku%20ja%20v%C3%A4lismaalaste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.01.2019).
54. Seletuskiri kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, millega laiendatakse kannatanute õigusi kriminaalmenetluses, juurde. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3fdc8de9-e0bc-4c52-87ac-b823f8369cfe/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus,%20millega%20laiendatakse%20kannatanute%20%C3%B5igusi%20kriminaalmenetluses> (23.01.2019).

Kasutatud kohtulahendid

55. Burlington Industries Inc v Ellerth 524 US 742 (1998)
56. Faragher v City of Boca Raton 524 US 775 (1998)
57. Meriton Savings Bank vs. Vinson 477 U.S. 57 (1986)
58. RKKKo 1-17-6580
59. RKKKo 3-1-1-46-12
60. RKKKo 3-1-1-65-16

Muud kasutatud materjalid

61. Declaration on the Elimination of Violence against Women. – <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (29.01.2019).
62. Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas 2016. Tallinn: TNS Emor 2016. – https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalla_vahendamise_programm/soopohise_vagivalla_uuring_2016_aruanne_emor_loplik.pdf (26.10.2018).
63. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. – Council of Europe Treaty Series no 201. – <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a> (22.01.2019).
64. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf (23.01.2019).
65. Lepingu 210 allkirjade ja ratifitseerimise tabel. – <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (22.01.2019).
66. Perils of Perception 2018. – <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018-slides.pdf> (29.01.2019).
67. Policy Guidance on Current Issues of Sexual Harassment. – <https://www.eeoc.gov/policy/docs/currentissues.html> (02.02.2019).
68. The Facts Between the #MeToo Movement: A National Study on Sexual Harassment and Assault. – <http://www.stopstreetharassment.org/wp-content/uploads/2018/01/Full-Report-2018-National-Study-on-Sexual-Harassment-and-Assault.pdf> (29.01.2019).
69. Time spent in paid and unpaid work, by sex. – <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54757> (05.04.2019).
70. Violence against women: an EU-wide survey. Main results. – <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> (29.01.2019).

71. Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020. –
[https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content–
editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015–2020_kodulehele.pdf](https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf)
(06.02.2019).

Avaldamata materjalid

72. Politsei- ja Piirivalveameti ametlik statistika KarS § 153¹ kohta

Lisa 1. Ankeetküsitlus ja vastuste koondkuvõte

Head vastajad!

Olen Tartu Ülikooli õigusteaduskonna magistriõppe 2. aasta tudeng. Kirjutan sel kevadel magistr töö karistusseadustiku seksuaalse ahistamise sättest. Sellega seoses otsin inimesi, kelle suhtes on toime pandud seksuaalset ahistamist alates nimetatud sätte kehtima hakkamisest 2017. aasta juulikuus kuni praeguseni. Kui tunnete, et vastate nimetatud kriteeriumile, palun teil alljärgnevale lühikesele küsimustikule vastata. Küsitluse eesmärk on välja selgitada, kas karistusseadustiku seksuaalse ahistamise sätte sisu läheb kokku inimeste arusaamaga seksuaalsest ahistamisest ning kas seksuaalse ahistamise ohvrid saavad väärteomenetluse kaudu riigilt abi.

Olen väga tänulik, kui leiate 10 minutit aega, et küsitluses osaleda. Küsitlus on anonüümne ja vastuseid kasutan ainult magistr töö väljatoodu näitlikustamiseks.

Ette tänades
Kaisa Lumiste

Küsitlusele vastas 83 inimest. Kõik tärniga märgitud küsimused olid kohustuslikud, kuid mõned küsimused avanesid vastavalt sellele, kuidas küsitlusele vastati, s.o kõik inimesed ei vastanud kõikidele küsimustele. Iga vastusevariandi taha on märgitud, mitu inimest absoluutarvuna ja protsendina antud vastusevariandi valis, lahtiste küsimuste alla on välja toodud kõik vastused.

1. Teie sugu*

- 1) Mees – 11 (13,3%)
- 2) Naine – 72 (86,7%)

2. Teie vanus*

- 14–17aastane – 2 (2,4%)
- 18–20aastane – 10 (12%)
- 21–25aastane – 30 (36,1%)
- 26–30aastane – 17 (20,5%)
- 31–35aastane – 11 (13,4%)
- 38–40aastane – 3 (3,6%)
- 41–45aastane – 4 (4,8%)
- 46–50aastane – 4 (4,8%)
- 50+ aastane – 2 (2,4%)

3. Teo toimepanija oli...*

- 1) Mees – 69 (83,1%)
- 2) Naine – 13 (15,7%)
- 3) Ei tea – 1 (1,2%)

4. Kas tundsite teo toimepanijat?*

- 1) Jah – 46 (55,4%)
- 2) Ei – 34 (41%)
- 3) Ei tea – 3 (3,6%)

5. Kirjeldage lühidalt, kuid võimalikult täpselt, mis juhtus ja kus see toimus*

- 1) „Väliüritusel hakkas jutu käigus mind katsuma ja kohatuid nalju tegema kolleegi tuttav“
- 2) „Nõusolekuta suguühe endise poissõbraga tema kodus.“
- 3) „2017. jaanipäeval minu jaoks füüsiliselt ebaatraktiivne naissoost indiviid kasutas ära minu joobes olekut, et mind viia peomelust eemale ja hakkas siis ilma luba küsimata mind suudlema. Ei olnud meeldiv kogemus, aga samas ei tahtnud sõbrale halvasti öelda.“
- 4) „Olime sõbrannaga baaris, kui meile võõras mees äraütlemise peale võttis oma peenise püksist välja ja surus selle esmalt mu sõbrannale ja siis minule puusa vastu“
- 5) „Vahejuhtum toimus 2018. aasta augustis. Tulin nädalavahetusel ühelt peolt koju, tegin Tallinnas Sinika ja Madala tänava nurgal suitsu ning kuulasin kõrvaklappidest muusikat. Minust möödus kontvõõras mees, kes midagi ütles, kuid eirasin teda. Kuna samal õhtul olin oma elukaaslasega riidu läinud, ma otseselt 20m kaugusel asuvasse koju minemisega ei kiirustanu ning otsisin parasjagu kotist tulemasinast ja sigaretti, et järgmist süüdata. Hetk hiljem ilmus kuskilt too sama mees, krabas ühe käega mu tagumikku, teise käega rinda ning üritas mind suudelda. Rabelesin temast lahti ja kiirustasin seepeale koju.“
- 6) „Vastumeelne vahekord kaaslase kodus“
- 7) „Selles ajavahemikus midagi väga tõsist ei ole juhtunud, kuid ehk see sobib. Mõni aeg tagasi ühel õhtul olin tagasi tulemas ühelt väikselt koosolemiselt sõpradega. Hakkasin jõudma oma ühiselamusse, kuid tee peale jäi üks meeste kamp (ehk oli 3–4 meest, täpselt ei mäleta). Üks neist astus mulle ette ja küsis, et "Kuhu noor kena neiu läheb?". Ma vastasin: "Koju." ning astusin temast mööda ja jätkasin ühikasse kõndimist. Ta kõndis minuga veel natuke kaasa, ja ütles: "Aga tule peole!" Ma vastasin, et "Ei taha, aitäh." Ja ta õnneks jättis mu rahule, kuid terve aja käisid küll häirekellad peas ja aju mõtles kõige halvemaid stsenaariumeid välja.“
- 8) „Otsene ülemus pani käe ümber minu ja liibus vastu. Töö ajal, koridoris.“

- 9) „Kodus, kui olin vastaspoolele andnud teada, et olen teda petnud. Tuli sisse ja hakkas karjuma ja peksma käte ja küüntega. (Tal olid võtmed, sest elasime koos, vigastused ei olnud suured, aga tänu küüntele olid silmad nii punased, et ei saanud nädal aega tööl käia)“
- 10) „Seisin baari järjekorras, et jooki osta. Noormees mu selja taga krabas julgelt käega mu kanni. Kui ma ei reageerinud, tegi ta seda uuesti.“
- 11) „tegemist oli inimesega kellega ühendas ühine huvi ja trenn. Tihti sattusime koos erinevatesse laagritesse, võistlustele ning idanädalaselt trennides. Ühel trennikaaslase juubelil majutati inimesed kahestesse tubadesse ning meid pandi kokku. Kõik oli OK kui aeg oli magama minna ronis ta minu voodisse (kuigi toas oli ka teine voodi) nii et jäin tema ja seina vahele “lõksu”. Tegemist oli ühe inimese voodiga. Igasugune viisakas viitamine et miks ta seda teeb, mõjus talle solvanguna “kas ma olen tülgastav? Kõik on ju korras” jne. Minu ebamugavus kasvas kui tema käed hakkasid “rändama”, nihkus veelgi minu poole nii et tema hingeõhk mulle juba näkku puhus ning olukord klaustrofoobiline tundus. Olgu öeldud et naine oli abielus, kahe väikese lapse ema ning minust 12 aastat vanem. Kui see minu jaoks juba abistavaks muutus, tõusin et “vetsu” minna. Otsustasin ka hädavale kasutada ning öelda et lähen suitsetama. Kui ca 30 minutit hiljem tuppa läksin, magas ta “oma” voodis ja see teema pole rohkem tõstatunud kuni praeguse hetke vastamiseni“
- 12) „Esimest korda töö juures mu ülemus pani tualetti kaamera, et mind vaadata.“
- 13) „Umbes 14-aastaselt sõites bussiga koju, istusid mu juurde kaks minust vanemat noormeest, kes soovisid minuga arutada minu seksuaalsel ning lõpuks hakkasid ka käsi põlvele panema.“
- 14) „Jõin end üle ja ärkasin“
- 15) „Käisin peol. Mingist hetkest jäin väga purju. Üks tuttav võttis takso ja ütles, et viskab mu koju, noh hoolitseb mu eest. Taksos hoidis mu kätt. Kohale jõudsime, siis mul hakkas halb, oksendasin taksost väljudes ja tema tuli ka maha ja jäi mu juukseid hoidma. Talutas mu minu enda koju ja nagu mulle järgmisel päeval reaalselt kohale jõudis, siis me ka seksisime. Tagantjärele mõeldes ei tea, kas ma sain korki või olin tõesti ise ennast nii pildituks joonud. Ma ei tea endiselt täpselt mis toimus.“
- 16) „minu enda vend kasutas mind ära, kui ma olin umbes 11–12?“
- 17) „Juhtum 1. Minu üürileandja, kelle juures üürisin tuba, tegi mulle korduvalt märkusi minu riidetuse ja välimuse kohta (võrreldes mind koolitüdrukuga ja öeldes, et ta tahaks minuga abielluda). Korduvate episoodide puhul rääkis mulle oma seksuaalelust, detailselt enda ja oma eksnaise vahekordadest, tema peal tehtud vasektoomiast ja sellest kuidas mina ei pea selle pärast muretsema, sest see on tagasipööratav protseduur. Juhtum 2. Minu kolleeg käperdas

mind korduvalt, tegi märkusi minu välimuse kohta, puudutas istudes mu reit ja silitas seda ning tegi märkusi minu iseloomu ja välimuse kohta.“

18) „Jäin sõprade juures majapeol magama sõbra voodisse. Olin tarbinud päris palju alkoholi ja purjus olles magan suhteliselt sügavalt. Üks noorhärä otsustas end lahti riietada ja minu kõrvale tulla. Hakkas mind näperdama ning lõpuks ärkasin üles kui tema meheau mul käes oli, ta ise oli asetanud selle mulle kätte ning ka minul riided maha koorinud. Tahtsin sealt kohe minema saada, kuid ta ei lasknud mind lahti kui üles ärkasin, hoidis jõuga kinni. Kuna olen tugev neiu, siis sain kiiresti ta haardest lahti, et ka enda kleit tagasi õlgadele panna, mille tema ära oli võtnud. Kuna telefoni aku oli tühi, siis hakkasin sealt kohe kodu poole kõndima. Antud noormees käitus nagu midagi poleks juhtunud ning nägin teda tihti oma töökohas, lõpuks otsustasin juhtumist enda sõpradele rääkida. Osad arvasid, et see pole hullu midagi, kuid teised reageerisid nii, et jutud noormehe tegevusest hakkasid levima. See tekitas vaid rohkem probleeme mulle, ta kirjutas mulle facebooki, et küsida miks ma niimoodi temast räägin, aru saamata, et ta midagi valesti on teinud. Seletasin talle siis, et selline tegu ei ole normaalne ning soovin, et ta hoiaks minust eemale. Sellega asi ei lõppenud ja ta hakkas inimestele rääkima minu kohta igasugu väljamõeldiseid, kuidas ma ise olen "lits" jne. Kuna ei tahtnud temaga kontakti siis ignoreerisin tema olemasolu, kuid kuulsin jutte sellest, kuidas ta vihkab mind ja tahab mulle peksta anda. Kuna ma ei kartnud teda ega peksta saamist, siis ei teavitanud ma sellest kuskile.“

19) „See toimus tema korteris, noortekeskuses ja tänaval. Ta kallistas mind algul pikalt ja siis suudles (tema oli 37 ja mina 17). Me kõndisime tänaval ja ta jälle suudles mind. Kuna ma olen tagasihoidlik, siis ei julgenud ma vastu ka hakata ja lasin tal seda teha. Kui ma viibisin tema korteris, siis ta tõstis mu enda tuppa, lükkas voodile ja hakkas mind silitama. Seksida ta minuga ei jõudnud, aga oli sellele nii lähedal, küll aga jõudis ta mind ja ennast lahti riietada. Jõudis välja otsida ka kondoomi.“

20) „Pidudel päris tihti näpitaakse tagumikku ja kuna tavaliselt palju rahvast, siis ei näe ka, kes see täpselt oli. Väga ebameeldiv igatahes.“

21) „Kolm juhtumit ühel peol. Koolikokkutulek. Esimene juhtum – tantsuplatsilt minnes lõi käega vastu tagumikku mees, kellega sattusime kõrvuti samasse seltskonda tantsima. Minu jaoks võõras inimene. Reageerisin kohe, ütlesin talle, et tal ei ole õigust nii teha. Teine juhtum oli samas, peo lõpus, kui kahest nokastunud mulle võõrast mehest (vanuselt nii 30ndate esimeses pooles) mööda kõndides ja mitte mingit kontakti luues kommenteerisid nad valjuhäälselt "voh, kus on need ikka õiged eesti naise puusad" või midagi taolist. Esimese kommentaari peale ma ei reageerinud, kuid otsustasin seda teha, kui jätkus naer (võimalik, et ka järgmine saransel teemal jätkuv kommentaar). Keerasin ringi, seisin meeste ette, vaatasin

kõnelejale silma ja ütlesin, et temal ei ole õigust minu puusi kommenteerida. Korraks mehed kahvatusid, aga kui me samal ajal jõudsime ukseni ja soovisin, et nemad ees läheks, jätkus irvitamine (siis juba ilma konkreetsete kommentaarideta), irvitaval pilgul vaatamine. Mitte, et see midagi õigustaks, aga konteksti mõttes mainin, et mul oli seljas kleit, mis ulatus põlvedeni ja millel on pikad varrukad. Läbipaistmatust kangast. Kolmas juhtum oli tuttava poolt, kes samuti arvas, et võiks käega vastu tagumikku lüüa ja seda ka ütles. Kuigi ma talle ütlesin, et ma ei taha, et ta seda teeks, ühel hetkel see siis tuli. Piir on siin muidugi hägune – me oleme tõesti vanad head tuttavad, kunagi ka teineteist pisut romantilisema pilguga vaadanud, alati tantsime, kui peole kokku satume. Kuid pean ütlema, et pärast tema käelööki tekkis peas mõte: sina ka?! Andsin talle mõttes sealsamas andeks. Arvan, et kui talle juhtumit praegu meenutaksin, oleks tal piinlik, et purjus peaga nii käitus.“

22) „Olin sõbra sünnipäeva raames ööklubis ja tellisin baarileti ääres endale kokteili. Minu kõrvale tuli võõras meesterahvas, kes teadlikult ja tugevasti pigistas mu tagumikku ja tegi selle kohta ka verbaalse kommentaari, mille täpset sisu ma enam ei mäleta. Kuna tundsin end olukorrast väga häirituna, siis avaldasin oma vastumeelsust ka eelmainitud võõrale öeldes, et nii ei ole aktsepteeritav käituda, isegi kui eesmärk oli mulle "kompliment" teha. Oma selgituste peale aga sain vastuseks vaid õigustusi ning kommentaare stiilis, et ma peaksin olema meelitatud saadud tähelepanu eest ja enamasti naistele nii meeldib.“

23) „Mees katsus mind intiimpiirkondadest (hoidis kinni).“

24) „Firma peol. Mitu korda käperdamine, 'EI' ei mõjunud, pidin kasutama enesekaitseks füüsilist rünnakut.“

25) „Olin hääletamas mööda Euroopat (ei mäleta enam täpsemalt, mis riigis juhtunu aset leidis) ning juhtunu ajal olin ühes autos sama autojuhiga juba mõned tunnid sõitnud. Mees oli sõbralik, olime sõidu jooksul pidevalt vestlenud. Ühe peatuse ajal bensiinjaama puhkeplatsil, kui mõlemad autos kohvi jõi (istusime kõrvuti autoistmetel), haaras ta mul järsku ümbert kinni ning suudles põsele. Mind endiselt kinni hoides küsis ta, kas ma talle meeldin. Lükkasin mehe eemale ning palusin end mitte puudutada.“

26) „Käisin autokoolis, keskealisest mehest sõiduõpetaja väitis, et tema pedagoogiline õpetamismeetod on iga eksimuse või apsu puhul reiele plaks anda. Et kui ei taha plaksu saada, siis ärgu ma eksigu liikluses. Olin sellises nõrgemas positsioonis, kus tundsin, et ei saa vastu hakata, kuigi oleks pidanud enda ebamugavust selgelt väljendama. Tahtsin olla sõiduõpetajaga heades suhetes ning seega ei hakanud ka vastu“

27) „Verbaalselt ähvardas seksi ja püüdis minu selja tema poole pöörata.“

28) „Istusin trammis ja minu kõrval istuv mees käperdas mu säärt“

- 29) „Istusin bussis ja mees hakkas mind käperdama – libistas käe mu jalgade peale ja üritas silmnähtavalt sellest rahuldust saada“
- 30) „Olime sõprade/sõbrannadega sõbra maakodus peol ning hiljem lisandusid kutid, keda ma ei teadnud. Öösel kui mina magasin voodis, tuli üks nendest tundmatutest kuttidest minu tuppa ja minule peale ning hakkas mul pükse jalast kiskuma, samal ajal hoides teise käega minu käsi kinni. Ma siplesin ja lõin teda, kuid see teda ei takistanud“
- 31) „Umbes kell 12 päikesepaistelisel kevadpäeval Prisma parklas olin väljumas autost, aga kukutasin oma telefoni autoistme ääre vahele. Otsisin seda alla minuti. Kui tõusin võttis täiesti võõras mees kinni mu tagumikust. Olin segaduses ning ei osanud kuidagi käituda. Küsisin mida te teete? Vastati:“kena naine kena kann, miks mitte“.“
- 32) „Ülemus vaatas minu uue kleidi krae vahelt sisse, sõrmega kaelust pingutades ja ütles: sellega ei saa ju päikest võtta...“
- 33) „Magasin ja isa tuli vägistama“
- 34) „Jälitamine, internet teel saadetud seksuaalse ja ähvardava sisuga kirjad, smsid ja kõned.“
- 35) „Tegemist on töökaaslasega. Ta suhteliselt jutukas inimene töökohas ja räägib kõigiga. Mingi pärast minuga ta hakkas suuresti seksuaalseid nalju tegema, näiteks peenise naljad; küsinud minu käest, kas ma tahan tema poiss-sõber olla jne. See läks üle võlli, kui olin tööl ja ta käi aiaviites tööl söömas meil. Täiesti tavaline päev oli aga järsku ta küsis, et ma laua-äärde istuks ja järsku küsib minu käest, et kui ma temaga seksiks, siis ta annab mulle 100€. See oli minu jaoks üle võlli ja keeldusin tema ütlemisele. Pärast seda ei näinud teda väga. Hea tähelepanek on see, et tal on tüdruksõber olemas. Kuu läheb mööda ja hakkab minu kohta jälle nalja tegema, näiteks et ma olen ta parim sõber klientidele ja et oleks me suhtes. Olen kogu aeg keeldunud tema väljaütlemistele aga ei jäta mind väga rahule. Õnneks olen nüüd vähem tööl ja temaga ei kohtu.“
- 36) „Olime töökaaslastega pubis tiimikal, kui meie tiimijuht (meie kõigi otsene ülemus) mind käperdama hakkas, ütlemise peale ei lõpetanud, teised töökaaslased sekkusid lõpuks.“
- 37) „Pargis, ootamatult“
- 38) „Psühhiaater libistas aeglaselt ja mõningase survega käe õlast vöökohani üle rinna“
- 39) „Käisin interneti turunduse koolitusel. Istusin juhuslikule vabale kohale. Lektori soovil pidime pinginaabriga tegema lühikese olukorra kirjelduse: milline on probleem ja tema pakub omalt poolt lahenduse ja siis tema probleem ja mina pakkusin lahenduse. kokku sa 6–7 minutit. Kui see aeg sai läbi jätkus loeng. Minu kõrval istuv mees asus ennast rahuldama ja see kestis 4–5 minutit. Kui ta lõpetas, käis korra väljas ja tuli tagasi, pärast enam midagi ei juhtunud. Keegi midagi selle kohta ei öelnud, mina ise samuti mitte. Kas keegi märkas, ei tea. Tegemist

oli umbes 40 aastase mehega, vaatasin teda vaheajal kõrvalt, tegemist oli üpris koleda välimusega inimesega, isegi kahju oli temast.“

40) „Juhtus minu tollaegses üürikorteris, Tallinnas. Ma vajusin (jäin magama) alkoholi tõttu ära ja tema puudutas mind ning lükkas oma sõrme minusse läbi retuuside.“

41) „Oli töökaaslase viimane tööpäev ning pärast sai koos tema ja osade tema kolleegidega linna edasi mindud. Sai joodud ja shotte tehtud ning sotsiaalse inimesena suhtlesin siis enamikega seltskonnas. Seltskonnas oli ka sõbra ülemus (ca 20a vanem minust), kes ühel hetkel sujuvalt käe ümber pani ning üritas siis kätt püksi ajada. Kuna teksadel oli vöö peal, siis see sellest küll kaugemale ei läinud, kuid ebamugavalt tundsin end ikkagi.“

42) „toimus võigas ahistus kamba roosade ja lillade poolt, värvilised olid vallutanud terve linna.“

43) „Korduv käperdamine ööklubis, baaris, ilma et ma oleks antud meestega isegi vestlusesse laskunud või tantsinud. Hoopis sagedasem on verbaalne ahistamine – seksuaalsed märkused, minu lastetuse põhjuste uurimine, minu töö ja hariduse alavääristamine. Verbaalselt ahistavad pigem pooltuttavad mehed, kellega olen samasse seltskonda sattunud“

44) „Šnelli pargis. Olin kaheksa aastane, läksin talvel pärast kooli koju. Liputaja tuli vastu ja demonstreeris enda suguelundeid. Ma ei saanud alguses aru mis toimub. Tundus kahtlane. Pöörasin ümber ja mees hakkas mind taga ajama, jooksin pargist välja ja karjusin appi. Mees lõpetas jälitamise. Tee ääres oli naine, kes lohutas mind ja lubas mu koju saata.“

45) „Hääletades Tallinn–Tartu maanteel võttis peale mees, kellel polnud jalas pükse ja kes onaneeris. Õnneks ei olnud ta vägivaldne, vaid lihtsalt nilbe. Kui märkasin, siis palusin järgmises viisakas kohas end autost välja lasta ja seda ta ka tegi. Ilma igasuguste intsidentideta õnneks.“

46) „Bussis käperdati“

47) „Otsene ülemus, vaatas mu jalgu (kandsin sellist põlvini seelikut) ja tuli mu sääri katsuma, sest arvas, et need on nii ilusad. Ma tõmbasin jalad ära. Toimus töö juures. Seksuaalse alatooniga kommentaare tegi ta kõigile naistöötajatele. Küsimused stiilis: „kuidas sul mehega läheb?“, „sul mees ikka olemas?“. Või siis kommentaarid: „... see naine on nii närviline, kuna ta pole ammu meest saanud“.“

48) „Mu naine vägistab mind.“

49) „Tume mees pani mu joogi sisse klubis midagi ja sealt edasi on pilt hägune aga ma mäletan et hiljem oli neid rohkem. Üles ärkasin kesk–eestis verisena ja paistes näoga.“

50) „Mees hakkas minu jaoks ootamatult klubis minu taguotsa käperdama kui ma klubis tantsisin, seda on juhtunud korduvalt, umbes iga teine klubiskäik. Ei ole julgustanud ega otsa vaadanudki aga ikka käperdavad.“

- 51) „Korduv lähenemine ja intiimsete kehaosade katsumine isegi peale selge 'ei, ma ei ole huvitatud' ütlemist klubis.“
- 52) „Sain korgijooki, ning ärkasin lasnamäel, särk spermat täis“
- 53) „Suguühendusele survestamine läbi manipulatsiooni“
- 54) „Ministeeriumi koridoris tuli tuttav ametnik vastu ja kallistas.“
- 55) „Tundmatu baaris tuli käperdama, kolleeg katsus sobimatult ja tegi ebaviisakas ettepanek jne igapäevane elu.“
- 56) „Tuntud horoskoopide koostaja palus püsti seista, haaras selja tagant kinni ja vajutas kõhu alaosa.“
- 57) „Antakse laks vastu tagumikku, muuseas hõõrutakse vastu rindu. Ebameeldiv märkus blondide juuste ja rindade suuruse kohta.“
- 58) „Olin 14 ja ta kutsus mind enda poole, olin liiga laps, et aru saada mida ta tegelikult tahab. Esimest korda, kui ta kutsus mind kuhugi olin ma 11, aga siis ema ei lubanud mind peale kella 9.00 välja. 14–15 olin ma juba põikpäisem ja läksin välja isegi kui ei lubatud. Ma olin 14 ja tema 21...ühesõnaga sundis mind endaga seksima. Tagantjärgi mõtlen...kui loll ma olin...aga ma tõesti ei teanud ega saanud aru, mida ta tegelikult tahab. Arvasin et suhelda... aga jah. Ma pole tahtnud seda meenutada, kuna olen saanud sellest üle olla, kuid vahepeal harva meenutan, et kui suur tahtmine pidi olema suurel mehel lapsega manipuleerida... kas tõesti polnud sellel inimesel, mitte midagi muud teha kui last kutsuda kuhugi keldrisse...ma ei tea. Aga oli, mis oli ja loodan et selline õudus enam ialgi tagasi ei tule.“
- 59) „Arvamusfestivali peol tuli üks õppejõud minu rindu paitama. Olin ruumis ainuke, kes tantsis ja seepärast olid mul silmad kinni. Kui avasin silmad ja vaatasin teda veidralt, siis ta lahkus. Ilmselt tundis mu ära.“
- 60) „Ööklubis Amigo tuli üpris ebakaine Soome proua mind ahistama, langedes esmalt kaela ja üritades musitada. Hiljem tantsupõrandal olles tuli hõõruma ennast minu vastu.“
- 61) „Tartus, Narva mnt 89 ühiselamu taga. Öösel, pärast sõpradega väljas käimist koju kõndides, võttis meestekamp mind jalust maha ja vägistasid.“
- 62) „isa kellega koos ei ela – olin tal paariks nädalaks külas. kui magasin tuli minu juurde ja võttis mu riidest lahti ja kasutas ära“
- 63) „Selja tagant joostes haaras õlgadest ja pani oma huuled mulle kaelale“
- 64) „Kursakaaslase sünnipäeval mu teine kursavend oli jooles ja hakkas mind suudlema, surus diivanile“
- 65) „On olnud erinevaid olukordi. Viimane oli olukord, kus aktifotosessioonil fotograaf pidevalt mind kohatult katsus, mu rindu masseeris, mulle sõrmi suhu pani, minuga koos duši alla tulla tahtis jne.“

- 66) „Baarides on möödaminnes tagumikku katsutud, trammis end seksuaalselt rahuldatud ja mulle intensiivselt otsa vaadatud.“
- 67) „Seksuaalne ahistamine verbaalselt, koos solvavate kommentaaridega ja selline ahistamine käib edasi ka praegu ja kõikide naiskolleegide vastu“
- 68) „Olin Padas (baar/klubi Kultuurikatla juures) peol ning üsna peo lõputundidel, märkas üks tüdruk meie seltskonnast väga purjus neiu diivanil ja otsustas, et me peame ta takso peale aitama. Neiu soovis oksendada, aitasin ta wc–sse, kus ta maha istus, mind enda ligi tõmbas ja suudles. Peale seda üritas aktiivselt veenda mind endaga koju minema.“
- 69) „Personaalsesse ruumi tungimine, puudutamine intiimsetest kohtadest, suudlemine.“
- 70) „Tööl ülemus on mitu korda löönud laksu mulle tagumiku peale“
- 71) „Tööl mitu kaastöötajat on näidanud näpuga mu peale, kui olen seljaga nende poole ja öelnud hoor või lits.“
- 72) „Toimus läbi interneti, meesterahvas pressis välja seksuaalseid videosid, kasutades selleks tema kätte sattunud intiimseid fotosid minust, ähvardades neid avalikustada.“
- 73) „Meie kodus“
- 74) „Alkoholi joores jäin magama. Tema kasutas mind ära“
- 75) „Asutuse peol. Minust ametiredelel palju kõrgemal asuv kolleeg tiris mind tanstupõrandal enda vastu tantsima ning sosistas mulle väga vulgaarse ning otsekohe seksuaalse sisuga kommentaari.“
- 76) „Mu ülemus, kellel oli minuga seoses tekkinud ettekujutus, et olen temast huvitatud, pani "sõbralikkuse" ettekäändel mulle autosõidu ajal käe põlvele ning tahtis käest kinni hoida. Otsis pidevaid ettekäändeid, et mind kuhugi sõidutada ja sõidu lõpus lunis kallistust, paaril korral üritas suudelda. tegi tööl pidevalt nilbeid komplimente mu välimuse kohta, pärast tööpäeva lõppu ootas mind auto juures ja kinkis lilli ning kutsus endaga kinno, saunajoogasse, massaaži, spaasse, tantraseminarile, saunarituaalidele jne. Kui järjepidevalt keeldusin, siis muutusid meie suhted väga vaenulikuks, minu tööga ei olnud enam rahul, ta hakkas mind jälitama, võttis mingil segasel ettekäändel enda valdusesse minu isiklike andmetega välise kõvaketta ja nuhkis põhjalikult läbi kõik salvestatud (MSN messengeri ja Skype) eravestlused alates aastast 2011, salvestas endale mu kõvakettalt leitud aktifotosid jne.“
- 77) „Tööl. Üks töökaaslastest lihtsalt tuli käperdama nii möödaminnes.“
- 78) „Tuldi ja krabati tagumikust“
- 79) „Hotellis tööl olles. Klient tegi kahemõttelisi nalju ja vihjeid, üritas tulla töötajate alale minu katsumiseks. Haaras käest kinni üle leti.
- 80) „Peol ja saunas soovimatu seksuaalvahekord“

81) „naissoost töökaaslane tuli koolitama austriast ja koolitamise ajal käperdas ja silitas. ülemused naersid selle peale kui kisa tõstsin“

82) „Tegu oli esmakohinguga, ta tuli pärast minu poolt läbi ja ta läks füüsiliselt pealetükkivaks, hakkas suudlema ja üritas lahti riietada, kuigi ma ei olnud andnud mingil viisil mõista, et ma olen huvitatud, peale selle, et ma kohtingule nõustusin minema. Minu "ei"d ja katsed teda peatada teda ei huvitanud.“

83) „võtsin pangaautomaadist raha, kleit seljas, tundsin, et keegi tõmbas kleidisaba üles, ning piilus sinna alla. tundsin, kuidas ma ägestusin ja hakkasin täiest kõrist kisama, selle peale võõras ahistaja jooksis minema.“

5. Kas pöördusite pärast juhtunut politsei poole?*

1) Jah – 9 (10,8%)

2) Ei – 74 (89,2%)

6. Kas menetlus algatati?* (Vastasid need, kes politseisse pöördusid)

1) Jah – 2 (22,2%)

2) Ei – 6 (66,7%)

3) Ei tea – 1 (11,1%)

7. Mis staadiumis menetlus on?* (Vastasid need, kelle puhul menetlus algatati)

1) Menetlus veel käib – 0

2) Menetlus on lõppenud – 2 (100%)

3) Tean, et menetlus algatati, aga rohkem ei tea midagi – 0

8. Miks menetlust ei algatatud?* (Vastasid need, kelle puhul menetlust ei algatatud)

1) „Sest ma olin selle inimesega koos, ma olin ise teinud sama halbu asju. Ta ärkas politsei saabudes üles ja läks ise ära.“

2) „Polnud ohtlik, ainult ähvardas.“

3) „Sest sõna sõna vastu ja mingeid jälgi maha ei jäänud.“

4) „Minu eesmärk politseisse pöördumisel oli lihtsalt sellele mehele märge kirja saada. Paidest helistas mulle üks naispolitseinik, kes innustas mind menetlust alustama. Siis suunas mind Tartusse. Tartust helistas mulle keskealine meespolitseinik, kes ütles, et mis ma arvan, et kõiki, kellega ööklubis kokku puutun, võiks kohtusse kaevata. Tal oli õigus – minu case oli lootusetu. Aga see, kuidas ta sellesse olukorda suhtus, oli igatahes lubamatu.“

- 5) „Sest olin joonud, polnud videomaterjali, ja ei oskanud täpselt kirjeldada, mis/kuidas juhtus. (N-ö polnud võimalik tabada, kes tegi)“
- 6) „Õeldi, et see on solvamine, ja soovitati kohtu poole pöörduda.“

9. Kas olete menetluse käiguga kursis?* (Küsimus oli mõeldud nendele, kes vastasid, et menetlus on algatatud ja see veel käib)

- 1) Jah, mind teavitatakse kõigest, mis menetluses toimub
- 2) Jah, umbes tean, mis menetluses toimub
- 3) Jah, aga tean hästi vähe
- 4) Ma ei tea menetlusest midagi

Vastajaid ei olnud

10. Kas politsei teavitas teid menetluse lõppemisest?* (Vastasid need, kelle puhul menetlus algatati ja see oli vastamise ajaks lõppenud)

- 1) Jah – 2 (100%)
- 2) Ei – 0

11. Millise tulemusega menetlus lõppes?*

- 1) Ei leitud piisavalt tõendeid teo toimepanemise kohta – 0
- 2) Teo toimepanijat ei leitud – 0
- 3) Teo toimepanija leiti ja ta sai karistada – 2 (100%)
- 4) Teo toimepanija küll leiti, kuid ta ei saanud karistada – 0
- 5) Ei tea – 0
- 6) Muu – 0

12. Kui vastasite muu, selgitage menetluse lõppemise põhjust lühidalt*

Vastajaid ei olnud

13. Milline karistus teo toimepanijale määrati?*

„300€ trahvi“

„Rahaline trahv ja kahjutasu“

14. Miks teo toimepanija karistada ei saanud?* (Küsimus oli mõeldud neile, kes 11. küsimusele vastasid, et teo toimepanija kül leiti, kuid ta ei saanud karistada)

Vastajaid ei olnud

15. Millistel põhjustel te politseisse ei pöördunud?* (Vastasid need, kes 5. küsimusele vastasid, et nad ei pöördunud politsei poole)

1) „Olin turvaliselt ümbritsetud tuttavatest ja sain ahistajale kerge ähvarduse saatel teatavaks teha, kust minu piir jookseb.“

2) „Ma ei saanud kohe aru, mis oli juhtunud. Üritasin aru saada, kas ma ei kommunikeerinud oma arvamust piisavalt. Veensin end, et kuna pole tegu n-ö klassikalise juhtumiga seksuaalsest ahistamisest ja ei avaldanud ka kohest pahameelt partnerile, siis politseisse pöördumine ei tulnud mõttessegi.“

3) „Sõber.“

4) „Ma ei arvanud, et see on piisavalt tõsine tegu, et politseid tülitada.“

5) „See tundus täpselt sellise juhtumina, millega politsei ei tegeleks, sest 1) ma ei saanud tõsiselt füüsiliselt vigane ning ma ei oskaks toda meest ühegi sõnaga kirjeldada, sest ma ei teinud temast välja ja hetk hiljem juhtus kõik nii kiiresti ja ma olin juhtunust šokis.“

6) „Arvasin, et see ei klassifitseeru vägistamisena, kuna ma ise viivitasin "ei" ütlemisena.“

7) „Kuna see ei olnud midagi nii tõsist, ja ta jättis mu ikkagi rahule.“

8) „Ei julgenud.“

9) „Kuna olen politseis praktiseerinud, ei tahtnud tuttavatele sellises olukorras ütlusi anda. Lisaks lihtsalt ei viitsinud ka, jagelesime boyfriendiga koha peal mitte veits selgemaks, et nooruke kutt aru saaks, et polnud äge.“

10) „Piinlik, ei tundunud nii suur asi, tuttav inimene ja ta oleks igat pidi saanud seda eitada.“

11) „Kartsin teda“

12) „Tol hetkel ei mõelnud selle peale, et sellega pöörduda.“

13) „Ise jõin liialt“

14) „Sest ma ei saanud juhtunust nii kiiresti aru. Alles hiljem, kui sõbranna küsis, et mis tolel peol juhtus ja ma hakkasin seda meenutama, alles siis võttis seest õõnsaks sellele mõtlemine ja hakkas kripeldama, et see ei olnud normaalne. Politseisse ei tulnud kahjuks tollal mõtet isegi pöörduda, põhiline aur läks enda peas juhtunu analüüsimisele ja piinlikkuse tundmisele. Isegi kui oleks see mõte tekkinud, siis midagi poleks saanud tõestada.“

15) „häbi, piinlikkus, eiramine“

16) „Juhtum 1. Elasin välismaal ja olin paari nädala pärast tagasi kodumaale kolimas. Tundus tüütu pöörduda politseisse ning muretsesin, et pean seetõttu hiljem veel edasi pendeldama kahe riigi vahelt. Juhtum 2. Keeruline tõendada. Samuti tõmbaks kriipsu peale minu karjäärile.“

17) „Esiteks ei tahtnud ma enda aega raisata, sest sellised asjad võtavad aega. Sain olukorraga hakkama ja kuna olen tugev inimene, siis mulle selline olukord liigset traumat ei tekitanud.“

Oleksin küll tahtnud, et noormees aru saab, et selline käitumine on väga vale. Sellest mõistmisest jäi tal natuke vajaka. Oleksin ilmselt pöördunud, kui sõbrad kellele esimesena rääkisid (kes ka teadsid seda isikut) oleksid arvanud, et see olukord oli piisav selleks. "Ometigi ta ju ei vägistanud sind" oli põhiline argument, kuid ilmselt oleks see nii läinud, kui ma poleks üles ärganud ja tema käest lahti saanud.“

18) „Kuna tema ja veel mitu liiget on seotud ühe firmaga, kus ka nüüdsest ise natuke kamba löön ning ma ei taha sellele firmale halba mainet. Tema pärast jääks tööta mitu inimest ja ma ei saaks oma hobiga tegeleda (see firma tegeleb asjaga, mis on minu hobiks)“

19) „pole piisav põhjus“

20) „Ma ei näinud sel mõtet. Leidsin, et konkreetsel ja valjul häälel reageerimine lausega "see pole ok, sa ei tohi nii teha" võis piisata. Vähemalt mu enda südamerahuks piisas küll. Politsei kutsumine, selgitamine ja tõendamine oleks võtnud mult rohkem energiat ja tuju, kui need vahejuhtumid.“

21) „Kuna sel momendil ei tundnud ma ennast füüsiliselt ohustatuna, ei pidanud ma vajalikuks politseid asja kaasata, kuna ei usu, et see oleks kuhugi viinud.“

22) „mees ähvardas mind“

23) „Lihtne juhtum, sai lahendatud, keegi traumeeritud ei saanud.“

24) „Arvan, et ei pöördunud sel põhjusel, et olin võõras riigis ning sealtki vaid läbi sõitmas, ei soovinud oma teekonda peatada. Samuti ei tundunud juhtunu mu jaoks tol ajal ilmselt piisavalt tõsine ning ka praegu tunnen, et seletades, et keegi mind mu tahte vastaselt suudles või ning kinni hoidis, ei tunduks politseile piisavalt tõsine, arvestades, et see kiiresti lõppes.“

25) „See ei lähe otseselt seksuaalse ahistamise alla.“

26) „Ei võtnud seda eriti tõsiselt. Kiire õhtu oli. Hiljem tundus vähe mille põhjal minna. Otsib kättemaksu/õiglust iseseisvalt.“

27) „See ei tundunud piisavalt oluline“

28) „Ei teadnud meest esiteks, teiseks ei leia, et oleks piisav põhjus jamama hakata. Tulin ise toime.“

29) „Ausalt öeldes ei julgenud mitte kellelegi rääkida seda, veel vähem politseile. Alles aastaid hiljem hakkasin paarile parimale sõbrannale mainima, et selline asi juhtus.“

30) „Arvasin, et sellega ei tehta midagi ning võtab liigselt aega, kuigi Prisma kaamerale jäi intsident kindlasti. Samal päeval kaalusin seda veel korduvalt, sest võib küll tunduda tühine intsident, aga äkki järgmise tüdrukuga minnakse kaugemale. Samas sõitsin kohe linnast ära ja sinna see jäi.“

31) „Politseil on isegi palju tööd, ma ju jäin ellu, ega ahistamine kaugemale jõudnud.“

32) „Ma kardsin“

- 33) „Polnud ekstreem juhtum ja füüsiliseks ta ei läinud.“
- 34) „mul ei ole aega kuskil mingeid ütlushi käia andmas, samuti ei ole tahtmist ikka ja jälle seda olukorda kirjeldada ja uuesti läbi elada“
- 35) „Sest oleks olnud võimatu seda inimest tabada, ma ei näinud isegi ta nägu.“
- 36) „Selles olukorras ei tundunud politseisse pöördumine õigustatuna. Ma olin küll väga häiritud, kuid tagant järgi hinnates mitte nii palju, et politseisse pöörduda. Lisaks ei tahtnud selle olukorraga rohkem tegeleda ja selles edaspidi osaleda. Temaga ka ei oleks tahtnud rohkem suhelda, hakata talle veel midagi selgitama...“
- 37) „Ma arvan, et algselt ei saanud ka aru, et see oli ahistamine ning tegu ei tundunud nii suur, et selle pärast politseisse minna. Lisaks tundsin end ka süüdi, kuna otsustasin ära kannatada, mitte ei palunud meesterahval lõpetada. Lisaks oli tegu sõbra (endise) ülemusega ning töötasime kõik samas suurettevõttes.“
- 38) „Politsei on nendega kindlasti mestis, vaatasid pealt ja midagi ei võtnud selle takistamiseks ette.“
- 39) „Füüsiline ahistamine ööklubides on kahjuks nii tavapärane, et sellisel juhul oleks igasse klubisse igal ööl kümneid väljakutseid. Hakkasin ise vastu nii verbaalselt kui füüsiliselt.“
- 40) „Ma olin alaealine, vanematele rääkisin õhtul, nad ei teinud ettepanekut politseisse minna.“
- 41) „Olin väga noor ja ei tulnud selle peale. Tookord ei olnud telefone ka iga nurga peal, rääkimata mobiiltelefonist. Ja õnneks ei toimunud peale selle, et lihtsalt oli nilbe ja tobe, mitte midagi. Sai rääkimisega hakkama.“
- 42) „Ei ole aega tegeleda sellise asjaga“
- 43) „Kartsin töö pärast“
- 44) „Ühiskonna arvates pole võimalik, et naine vägistab meest ja ma oleks ikkagi kaotajaks jäänud.“
- 45) „Ma ei jõuaks elu sees nii paljude idiotide peale kaevata, kui ohtra minu otsast eemale lükkamise peale käperdaja ära ei lähe, siis lasen turvamehel välja visata“
- 46) „Pole otsest viisi, kuidas juhtunut tõestada ja ei tundunud piisavalt tõsine. see on suhteliselt normaalne, et sellised asjad juhtuvad kui mehed on joobes.“
- 47) „puhtalt häbist“
- 48) „Teo toimepanemist on sisuliselt võimatu tõendada. Sõna–sõna vastu olukorras lähtutakse süütuse presumptsioonist. Seega, milleks raisata enda ja politseiametnike ressursi?“
- 49) „Kriminaalmenetlust ei algatataks nagunii sellise asja peale.“
- 50) „Mitte midagi ei muutuks“
- 51) „Ta vabastas mind, midagi hullemat ei juhtunud. Tõestust poleks olnud. Ilmne akaraisk.“
- 52) „See nii tavaline käitumine, seda on koguaeg olnud. Ei pidanud seda vaeva väärivaks.“

- 53) „väike küla oli, see olks mulle häbi. Samas, ma ei usu et keegi oleks mind usknud.“
- 54) „Ei tundunud, et see oleks kuidagi sanktsioneeritav ja ilmselt ei tundnud end ka väga tugevalt rünnatuna – ta küll oli pealetükkiv, aga mu jõud käis temast üle ja suutsin tõrjuda teda.“
- 55) „ei julgenud ja häbenesin“
- 56) „Ta veetis järgmised mitu tundi mind gaslightimas, ei arvanud ka, et politsei seda tõsiselt võtaks“
- 57) „Sünnipäevalaps, kes seda nägi, ütles, et ei näinud“
- 58) „Ei leidnud, et tegemist piisavalt ränga teoga. Kindlasti mängis oma rolli ka süütunne, valehäbi, ebamugavustunne jne“
- 59) „Liiga ebamugav oli, et midagi teha, ei tundnud meest ja ise eemaldusin olukorrast ja ta kadus kiiresti vaateväljast, olin tol hetkel teel kooli ja kiire oli.“
- 60) „ei pidanud vajalikuks ja ei soovinud pahandusi tööjuures“
- 61) „Ei olnud kursis, et KarS tunnistab ka midagi, mis on "leebem", kui vägistamine. Samuti on kahjuks tegemist nii tavapärase juhtumiga, et kuhugi pöördumine ei tulnud kordagi mõttesse.“
- 62) „Tulin ise toime tagasi tõrjumisega.“
- 63) „Mõttetu väike asi. Las politsei tegeleb tõsiste asjadega“
- 64) „Lahendasin olukorra ise, hakkasin vastu“
- 65) „Olin purjus. Ilmselgelt oma süü.“
- 66) „Sain signaali, et antud käitumisviis on kõnealuse isiku puhul tavaline ning, et niikuinii midagi ette ei võeta. Lisaks ei nõustunud paljud minu hoiakuga antud intsidendi suhtes. Kartsin, et olen võibolla tõesti ise midagi valesti teinud ning ei soovinud riskida oma töökohaga.“
- 67) „Sest selline käitumine ei tundunud piisav politsei sekkumiseks. Lahkusin ise töölt.“
- 68) „Veider tundus. Täiskasvanud naine ja ei saa oma kehtestamisega hakkama.“
- 69) „Häbi minna sellise jutuga politseisse“
- 70) „Negatiivsed kogemused politseiga. Nad ei usu sind ja kaitset sa neilt ei saa. Ei usalda politseid.“
- 71) „Arvasin, et olen ise süüdi.“
- 72) „Sest ma olen mees ja politsei poleks ka midagi teinud“
- 73) „See ei tundunud piisavalt tõsine asi, millega sinna minna, midagi väga hullu ei juhtunud ja kartsin, et ainus asi, mis ma sealt saan on see, et ma ise olin süüdi ja ei oleks pidanud siis laskma teda tuppa.“
- 74) „kuna olin võõras linnas läbisõidul ning tundus, et isik oli ebastabiilne, selliste koht on hooldekodus.“

16. Lisakommentaariid – siia võite kirjutada juhtunu või teema kohta üldiselt tähelepanekuid või kommentaare, mis eelmiste küsimuste alla ei mahtunud

- 1) „Tundsin, et vajasin esmalt psühholoogilist abi, et saada aru, mis oli toimunud, miks see on nii konfliktis minu siseveendumustega ja kuidas seda kommunikeerida oma partnerile. Aga ma ei osanud kuskile pöörduda, miskit ei turgatanud pähe, abiliinid tundusid liiga äärmuslikud, ei tahtnud kurnata süsteemi.“
- 2) „Iroonilisel kombel oli tegu suure feministi ja patriarhaadi vastu võitlejaga.“
- 3) „Väga huvitav ja aktuaalne teema, mida uurida. Jõudu!“
- 4) „Töökohal toimuvad juhtumid ei jõua kuhugi, sest pole mingit kaitset, et nendest teavitamisega ei saa teavitaja ise vastu näppe.“
- 5) „Väga huvitav uurimisteema! Isegi juristina hakkasin aga mõtlema, kas karsi seksuaalse ahistamise mõiste üldse peaks kattuma üldlevinud mõistega, mille kohta te küsitleusega uurite. Enamikes normides lähtumegi me ju siiski legaaldefiniitsioonidest, mitte sellest, mida tavainimene nt kelmuseks, mõrvaks vms peab.“
- 6) „Sellised situatsioonid ja nende tähendus võtavad teatud seedimis ja seetõttu enne kui aru saad mis tegelikult juhtus. Tekib kaitsemehhanism, mis tõrjub esmalt probleemi tõsidust ning tunnustamist. Hiljem aga üritad seda unustada, eitada või leida mingi põhjus, kuid see on kahtlemata vale viis lahendamiseks“
- 7) „Politseisse pöördumine tundub minu jaoks nagu EMO–sse minemine. Et sinna minna peab põhjus olema suur ja ootamine väljakannatamatu. Ma arvan, et kuna minu peas käivadki politsei ja kiirabi samasse lahtrisse, siis ma ei oskagi politseisse sellisel hetkel pöörduda, kõik on ju nii segane ja sa ei tea isegi mis, kas ja kuidas täpselt juhtus – kas see ON tõsine?! See ajaaken, mil midagi veel tõestada saaks (kui üldse) on ju ka nii väike.“
- 8) „ei soovi.“
- 9) „Koosseisude muutmine ei aita, sest ohvrid on tihti kinni ebamugavates sotsiaalsetes olukordades, kus neil on sõltuvussuhe. 25–aastane uus töötaja ei saa vastu hakata 45–aastasele kolleegile, kes on kollektiivi üks paremaid töötajaid. Samuti ei saa 25–aastane üksik tüdruk võõras riigis, kus elamispinda peab tikutulega taga otsima, vastu hakata oma üürileandjale, kui on teada, et tal hotelli jaoks raha ei ole. Üürileandja puhul ma ka korduvalt ütlesin, et mul on ebamugav ja näitasin seda välja nt ruumist lahkudes. Ometi see ei aidanud.“
- 10) „Sain vist kaetud kõik“
- 11) „Kindlasti ei saa ma teda selles süüdistada, kuna ma läksin ise asjaga kaasa. Ma seda otseselt ahistamiseks ei kutsuks, aga 37aastane võiks oma piire tunda. See tekitab kahtlusi, kas ta oleks seaduse järgi süüdi või mitte“

12) „Teise juhtumi puhul, kui kaks meest kommentaare tegid, oli ka mu elukaaslane mu kõrval. Mulle tundus, et tema ka vakatas kommenteerijate ees. Või siis jõudsin ma enne reageerida kui tema. Vähemasti ta kiitis mind hiljem. Aga taoliste mittevägivaldsete juhtumite juures on alati kaalumisel see, et kas ma viitsin hakata jaurama nende meestega, kes on purjus ja tegelikult ei hooli, mida ma neile ütlen. Ma teen seda enamasti alati, vähemasti on see julgus vanusega tulnud, aga nagu eelpool kirjeldasin – irve jääb härrasmeestele näkku ikka. Tekib jõuetuse tunne ja vähemalt mingiks hetkeks on peotuju ka läinud. Ma loodan, et osalt kasvab selline nõmetsev seksistlik käitumine generatsioonidega ühiskonnast välja. (Jobusid jääb muidugi alati alles.) Samavõrd loodan, et kasvab noorte naiste julgus iga kord välja öelda, kui neil ebameeldiv on. Olgugi, et mind ei ole tänaval füüsiliselt kunagi ahistatud, siis tegelikult on olukord ühiskonnas halb, sest kui ma öösel tänaval üksi kõnnin ja vastu tuleb mees, lähen ma teisele poole teed. Samamoodi jälgin viimaste bussidega õhtul koju sõites (elan Tallinnas) seltskonda, kes on bussis. Olen kandnud võtmekipu sõrmede vahel (iga võti siis sõrme vahel) nagu nukke, olen kandnud kaasas pipragaasi, mõelnud, kuidas või mida ma karjun või siis seda, kuhu ma peaks lööma teist inimest, kui see mind ründab. Kui tegu on lärmavate noormeestega, istun neist võimalikult kaugemale. Kust see hirm tulnud on? Ikka mõtled, et pigem karta, kui kahetseda. Süüdi sa ju ei pole, kui keegi peakski ründama või ebameeldivaldvalt käituma, aga kahjud kannad ise. Väga loodan, et järk-järgult väheneb see trend, et neiu kasvatusse kuulub ka tema A, B ja C plaani mõtlemine, kuidas ohutult õhtul koju jõuda.“

13) „Analoogseid olukordi on juhtunud nii tihti, et kahjuks olen vaikselt harjunud sellega leppima ja võimalusel väldin selliseid kohti. Kuid leian, et see pole tegelikult okei, et mina enda käitumist piirama pean selleks, et mitte saada ahistatud.“

14) „Esimene kord kui midagi sellist juhtunud. Alguses üldse mõtlesin, et mitu õhtusööki läheks vaja, et ma gay seksiga nõustuks. Sest ei registreerinud seda kui ähvardust alguses. Mingi protsent on vist kerge häbi et mind julgetakse nii ähvardada? Ja ka ei ole soovi teiste päeva rikkuda ebamugava teemaga? Pigem vist ikka enda häbi mis takistab. Hoian silmad lahti ja käitun targemalt järgmine kord. Ebaeetiline sellest mitte rääkida.“

15) „Mees oli noor, ei tundunud purjus ning viisakalt riides. Sellepärast oli see intsident ka väga ootamatu ning ei osanudki midagi tark teha selle peale.“

16) „Toimus 10a tagasi ja olime mõlemad alaealised“

17) „See sai palju meediakajastust“

18) „Tundub, et nagu ahistatule tavaline, esmalt tundsin ennast süüdi olevat ja selle loo valgusel ei tahtnud/ ei taha avalikult sõna võtta.“

19) „Politsei oli minu vastu väga armas. Uskus mind.“

20) „ma ei suuda enam süüa, magada, mu elu on täielikult rikutud.“

- 21) „Arvan, et pedofiilia/eriti laste seksuaalse ahistamise probleemi ja ulatust on oluline teadvustada. Mul on mitmeid sõbrannasid lapsepõlvest, keda ahistati veelgi rängemalt. Oli tavaline, et Kullo huvikeskuse akna taga (olin umbes 15a) oli nädalate kaupa mees, kes vaatas meid läbi akna ja end rahuldask. Stroomi, rannas päevitades (16a) ilmus samasse pöösasse järjeapanu kaks meest, kes meid vaatasid ja end rahuldaskid. Üks toonastest sõbrannadest (8a) rääkis, kuidas tal kästi suhu võtta. Teisele sõbrannale (8a) tuli mees kallale Kullo WC-s, kägistas teda ja käskis suhu võtta. Selgus, et mees oli varem karistatud ja oli just tol päeval vanglast välja saanud. Tihti jäävad lapsepõlves kogetud kuriteod kas tähelepanuta või märkamata seetõttu, et lapsed ei taipa tegude tegelikku seksuaalset sisu, võibolla ei räägita neist ka vanematele ning vanemad pigem politseisse ei pöördu ja laps ei tea, et peaks.“
- 22) „Vestluses selgus, et tema õde olla oma sõbrannadega teda väiksest peast ära kasutanud. Ei tea küll täpselt, kuidas. Mees tegi mulle ka ettepaneku, et keerame õige teelt kõrvale ja hullame pisut. Õnneks ei toimunud mitte kui midagi. Ta oli pigem natuke hale kuju, kui et vägivaldne.“
- 23) „Küsi PPAst, mitu vägistamise menetlust on lõpetatud viimase 5 aasta jooksul ja palju neid üldse on olnud.“
- 24) „Ühiskonnas peaks võimendada sõnumit, et soovimatu kallistamine on ahistamine!“
- 25) „See ei ole ainuke juhtum. Väiksemaid intsidente nt rahvast täis bussis tunned kuidas keegi selja tagant käperdab on veel olnud.“
- 26) „Kahjuks olen sellise käitumisega harjunud, et ei tunnegi ennast ohvrina– pean lihtsalt osikut kes nii käitub rumalaks.“
- 27) „Ma saan aru, et see vist ei läinud päris teemasse... kuid siiski ma loodan siiralt et seksuaal kurjategijatega hakatakse rohkem tegelema. Olen kuulnud just eriti gayd on õnnelikud, et eestis saab ametlikult juba sexida alates 14aastasega.. et siis ei saa karistada jne. Kui vähegi võimalik teeks et alla 18a ei tohi midagi teha, või vähemalt kui tehakse ja see ametlikuks pööratakse, SELLEGA TEGELETAKS. Muidu kõik käivad ringi ja on õnnelikud....aga vaesed inimesed kannatavad.“
- 28) „ei ole rohkem lisada :)“
- 29) „Ta oli külaline majutusasutuses kus töötasin. Peale seda kui ma vihastasin tema vihastas ja ütles, et "oma riigis ka ei või vä", järgmised paar tundi kas anus andestust, siis nõustus on halb ja tegi halba ning siis karjus, et kutsugu ma juba politsei jne. Üritasin teda mitu korda välja visata, aga ta ei lahkunud. Hakkas mul öösel järgi käima ja rääkis rõvedaid asju mis ta mu kehaga teeks. Ööbisin seal töö juures ja kui ta teada sellest sai, ta istus tunde mul ukse taga ja rääkis minuga, katsus paar korda ust, hommikul ärgates nägin ta oli mulle toa juurde jätnud mingit kommi jne. Ma kartsin terve öö ja ei saanud mitte üht minutit magada. Sellele vaatamata ei julgenud isegi turvameest kutsuda...“

- 30) „Tihtipeale on sellised juhtumid kõik ühe sõna teise sõna vastu. Raske kui ei saa sellest rääkida avalikult, sest ühised koolitööd kannataks“
- 31) „Tegemist pole ainsa juhtumiga arvestatava ajavahemiku sees. Töötasin märtsini baaris peamiselt meestekollektiivis, kus igasugune minu tahte vastane katsumine oli peaaegu et igapäevane. Samuti leidis aset vahejuhtum kursavennaga hiljuti toimunud peol; hiljem sain teada, et ma polnud ainus neiu, kellel nimetatud noormehega konflikt tekkis.“
- 32) „Seksuaalne ahistamine võib olla lisasüütegu koos mõne muu süüteoga ning kui mingi seksuaalse alatooniga sõna on avalduses sees, siis minu meelest ei taheta üldse menetlust alustada, kuigi see käiks ka mõne teise KarSi sätte alla. Ehk siis seksuaalne ahistamine ja tapmisähvardus koos.“
- 33) „Kuigi ta kasutas anonüümset kontot, siis ta oma konto alt üritas mulle mängida mingit sõpra kes aitab mind. Selle kaudu panin ma kokku kes ta tõenäoliselt on, ilma minu juhiseita seal suunas ei ole ma kindel et nad oleksid suutnud välja uurida, kes see inimene on. Lisaks võttis menetlus avalduse tegemise hetkest kuni süüdimõistmiseni üle 1 aasta millest vahepeal ta ahistas edasi ja vahepeal see esimene uurija läks töölt ära ja uurimine seisis mitu kuud, kui ma ise poleks neid pushinud siis see vedeleks kuskil sahtlis siiani“
- 34) „Minu jaoks tegi keeruliseks olukorra asjaolu, et inimene, kes mind nii alandavalt kohtles, oli minust ametiredelil niivõrd palju kõrgemal. Tundsin meievahelist võimuvahekordade erinevust nii intsidendi kestel kui ka pärast seda väga teravalt. Kui ahistamine oleks minu jaoks avaldunud regulaarselt ka edaspidi ning mitte piirdunud ühekordse intsidendiga, siis oleksin arvatavasti töölt lihtsalt lahkunud.“
- 35) „Järgmine kord tüüp mind enam ei käperdanud kuna sai laksu vastu nägu aga see ei takista teisi käperdamast.“
- 36) „Hiljem tuli välja, et mehel on selline harjumus nii naistega käituda ja see ei olnud ta esimene kord.“
- 37) „isik oli vanem meesterahvas, kõhna kehaehitusega, imelike häälistuste ja näos peegeldus kummaline miimika, kõhetu kuju, pomises omaette, riided olid seljas räpased, kaltsud, tundub, et vaimse häirega. selliste koht on kinniseses hooldekodus ja inimestest eemal.“

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaisa Lumiste

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Seksuaalse ahistamise õiguslikust regulatsioonist karistusseadustikus ja seksuaalse ahistamise ohvrite kogemustest kannatanutena regulatsiooni valguses“, mille juhendaja on Silvia Kaugia

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 30. aprill 2019